AURELIA DOAGĂ

… CĂMĂȘI
… EȘTI

AURELIA DOAGĂ

II ȘI CĂMĂȘI ROMÂNEȘTI

EDITURA TEHNICĂ

BUCUREȘTI

II ȘI CĂMĂȘI
ROMÂNEȘTI

Lucrarea prezintă în mod detaliat cusăturile şi tehnicile de lucru specifice fiecărei zone etnografice de pe întreg cuprinsul ţării. Fiecare model este însoţit de material ilustrativ prezentat pe hîrtie milimetrcă, în planşe color, care ajută la o cît mai bună şi mai fidelă reproducere a modelelor prezentate.

Lucrarea se adresează maselor largi de femei de la sate şi oraşe, cooperativelor de artă populară, caselor de creaţie, unităţilor artizanale etc.

II ŞI CĂMĂŞI
ROMÂNEŞTI

CUPRINS

II ŞI CĂMĂŞI
ROMÂNEŞTI

Fiicelor mele Magdalena și Constanța

A. D.

Costume vechi oltenești (inainte de anul 1900)

II ŞI CĂMĂŞI
ROMÂNEŞTI

CAPITOLUL I

PORTUL ROMÂNESC

PORTUL românesc a fost portul de totdeauna al românului, atît în zi de lucru cît și în zi de sărbătoare. Alcătuit din cămașa de purtare ori ie, din catrințe, fote, vîlnice (în costumul femeiesc), ori din cămașă, cioareci, ițari (în costumul bărbătesc), costumul românesc s-a purtat și se mai poartă și astăzi în unele părți ale țării.

Ca toate fenomenele de cultură materială, costumul românesc a fost și el supus unei continue evoluții, evoluție ce se datorează înrîuririlor venite din vremi și de la neamuri, conviețuirii cu alte popoare, legăturilor comerciale etc.

Portul românesc prezintă două caracteristici esențiale și anume: unitatea și continuitatea sa.

Prin *continuitate* înțelegem drumul parcurs de portul popular născut pe străvechea vatră a civilizației dace, pînă în zilele noastre.

Prin *unitate* trebuie să înțelegem acele trăsături, acele aspecte esențiale care se văd în portul românesc din întreaga țară. Astfel, unul din aceste aspecte este *componența* costumului.

Costumul femeiesc se compune din aceeași cămașă de purtare sau ie, din aceleași piese, de la brîu în jos (cu particularitățile specifice fiecărei zone etnografice) ca: fote, vîlnice, catrințe. În costumul bărbătesc unitatea este și mai vădită, acesta compunîndu-se din cămașă lungă sau scurtă, ițari, căciulă etc.

Peste costumul femeiesc și bărbătesc se poartă haine mari, largi, confecționate din dimie, aba (albă sau neagră), cojoace mai lungi ori mai scurte.

Materia primă constituie un alt aspect al unității costumului românesc. Lîna, cînepa, inul, bumbacul și borangicul sînt materialele din care se confecționează costumul popular. Astfel, din pînza țesută în două ițe se croiește ia și cămașa bărbătească; din pînza de lînă țesută în două ori în patru ițe se confecționează fotele, vîlnicele, catrințele, ițarii, hainele mari și mici.

Croiul iei, al cămășii bărbătești, al pieselor de la brîu în jos constituie un alt aspect al unității portului românesc. Astfel, croiul simplu, din patru foi drepte, fără nici un fel de răscroială, (spre a nu se pierde nici un petec) este croiul de totdeauna al iei sau cămășii de purtare; același croi simplu se întîlnește și la celelalte piese ale costumului femeiesc și bărbătesc. Cămașa croită fără răscroială din cele patru foi încrețite la gît, se poate vedea pe metopele monumentului de la Adam-Klisi. Acest croi simplu nu dăunează aspectului estetic, dimpotrivă oferă prilejul ca ornamentarea pieselor să se îmbine cît mai fericit cu simplitatea croiului.

Decorul, ornamentarea (cusătura în termeni populari) contribuie la păstrarea unității portului românesc.

Ornamentul cu care femeia își împodobește costumul este, de cele mai multe ori, creat de țărancă. Ea se inspiră din mediul înconjurător, din viața de toate zilele, asigurîndu-i un stil propriu, stilul popular, care nu are egal. Prin linii simple, ea reușește să prindă esențialul obiectelor naturii înconjurătoare, creind motive

geometrice, ori florale care ilustrează boboci, trandafiri, pomui vieţii etc. sau oameni, păsări.

Esenţial în ornamentarea costumului este şi modul cum se dozează ornamentul faţă de albul pînzei. Aci ţăranca prezintă un gust vădit superior. Echilibrul, ponderea sînt aspecte ale ornamentării costumului popular. În această privinţă academicianul Gh. Oprescu spunea: „Daca o parte este brodată mai bogat, mai din plin, ea va fi înconjurată, obişnuit de spaţii în care motivul cusut este oarecum aruncat la intervale mari ca să formeze o tranziţie şi să nu constasteze prea izbitor cu restul pînzei nebrodate. Acest echilibru între diferitele cîmpuri e de o eleganţă fermecătoare care nu va scăpa nici unui cunoscător. Chiar atunci cînd la vreunul din popoarele vecine găsim broderii care să ne mulţumească pe deplin atît prin combinaţia culorilor cît şi prin desen, lucrul ţărăncii române va arăta un gust superior prin măsura de care se dă dovadă în această distribuire a detaliilor şi a alternării spaţiilor brodate cu cele nebrodate. Dacă alăturăm cusăturilor din Teleorman-Vlaşca, ia de Oltenia, distincţia lucrului curat românesc va fi evidentă pentru oricine".

Cromatica de care se foloseşte ţăranca pentru ornamentarea costumului aderă la unitatea portului românesc. Cromatica portului nostru se caracterizează prin armonie şi prospeţime. Culorile iei româneşti sînt culori odihnitoare şi fericit combinate. Pe fondul culorii de roşu ori de negru se altoieşte firul auriu ori argintiu, fluturii, mărgelele.

Pînă la apariţia coloranţilor industriali ţăranca folosea vopsitul vegetal. Frunze de arin, de nuc, măr păduret, flori de nalbă, ş.a. în combinaţie cu zeamă de varză, borş, oţet, sare etc. servea pentru obţinerea unor culori calde, necontrastante.

Punctul de cusătură este şi el unul din elementele unităţii portului nostru. Puncte de bază ca, punctul „înaintea acului", cruci, tighele la un fir se folosesc în întreaga ţară, deosebirea făcîndu-se numai în felul cum se combină în alcătuirea motivului, precum şi în denumirea lor. Astfel, crucea poartă numele de „muscă" în multe zone ale ţării; în Moldova se numeşte „cruşiţă" sau „punta mică". De asemenea, tighelele se numesc „rumânescuri" în Muscel, „piezuri" în Olt, „chezuri" în Moldova, „ochiţi, ociţi" în Ardeal.

În afara punctelor de bază, aproape în fiecare zonă etnografică se folosesc puncte specifice, ca de ex. „ciocănele" în Sibiu; „brînele" şi „brăduţi" în Ardeal, Argeş, Vlaşca; „nemţoane" în Banat şi Maramureş; punctul „aţeşte" în Hunedoara etc.

PORTUL ROMÂNESC PE ZONE ETNOGRAFICE

COSTUMUL POPULAR DIN MOLDOVA

Costumul popular de Moldova păstrează în structura sa elemente străvechi, tradiționale. Cămașa femeiască se croiește din patru foi drepte, fără nici un fel de răscroială, foi care se încrețesc la gît, așa cum se întîlnesc și pe metopele monumentului de la Adam-Klisi; păstrează, de asemenea, marama, fusta largă. Costumul bărbătesc păstrează ițarii, sumanele, opinca.

Costumul femeiesc de Moldova este costumul cu fotă, care cuprinde aria Moldovei pornind din zona Vrancei pînă în nordul țării, excepție făcînd unele zone ca de ex. Iași, Bacău, unde se întîlnește și costumul cu fustă numită „androc".

Dar, costumul cu fotă este răspîndit și în zonele de miazăzi ale țării, cuprinzînd zona Argeș, Muscel, Dîmbovița, Rîmnicu-Sărat, Buzău. Deosebirea dintre aceste costume și costumul cu fotă al Moldovei se vede mai ales din punct de vedere al ornamentării.

Fota este piesa dreptunghiulară de culoare neagră, țesută în două sau patru ițe, care înfășoară strîns corpul de la talie în jos. Se poartă cu ie sau cămașă cu altiță, încreț și rîuri, cu brîu, bete, pieptar. Pe cap se poartă ștergarul, marama sau fruntariul. La gît poartă podoabe de mărgele numite „gherdan", sau „zgarde".

Costumul bărbătesc în forma lui arhaică s-a compus din cămașa croită din două foi, la care se adaugă mînecile din umăr, din ițari de lînă, căciulă și opinci. Cămașa din zilele noastre prezintă ornamente mai bogate și se compune din 2 piese: partea de la brîu în sus și „fusta" cămășii. Aceasta se croiește din 3—4 foi care se încrețesc cu un șnur. Peste costum bărbații poartă cojocul și sumanul.

Ia de Suceava

Ia de Suceava (fig. 1) aparține tipului de ie cu altiță, încreț și rîuri. Păstrînd unitatea iei din întreaga țară, ea prezintă următoarea particularitate mai însemnată: gulerul ei nu apare, acesta fiind înlocuit de „brezărău". Brezărăul se realizează prin încrețirea cămășii cu un „șnur" sau ață răsucită din in sau cînepă, ori arnici, după ce marginea cămășii a fost întărită prin cusătura numită „drug".

Cămașa se croiește din 4 lățimi de pînză, pentru mîneci, piepți, clini și broschițe. Clinii poartă numele de „foroclină", iar broschița se numește „pavă". Cămașa are mîneca largă, care se termină prin același drug, lucrat tot așa de des ca și la brezărău. Gura cămășii stă în față.

Ia de Suceava se confecționează din pînză de cînepă, in, ori bumbac gros. Din aceeași pînză se lucrează și poalele. Ia se lucrează cu altiță lată, cusută în fîșii, despărțite între ele prin „brîie" orizontale, cu lățimea de 1—2 cm și decorate cu „fir metalic" în punct de lănțișor, ori cu mărgele albe sau galbene de piatră.

Altița cămășii se lucrează cu 4—5 șiruri (2—3 cm lățime fiecare șir), iar în partea de sus, către umăr, se termină cu motive mai mă-

Fig. 1. Costumul femeiesc de Suceava.

runte care subliniază ultimul șir al altiței. Motivele geometrice (romburi, pătrate, triunghiuri) și cele simbolice ca porți, case dau impresia unor cusături ornamentate bogat cu rădăcini adînci în tradiția românească. Sub altița plină, fastuoasă stă încrețul la fel de bogat, lucrat în alb ori galben-portocaliu, pentru fond și cu punctul la un fir, cruci ori tighele.

Încrețul de Suceava se remarcă prin cromatica sa: astfel, pe lîngă culoarea de fond alb sau galben, apar culori de verde, roșu, bleu, care se completează de cele mai multe ori cu mărgele colorate în aceleași culori vii. Lănțișorul este prezent în cusătura firului metalic alb sau galben. Rîurile iei se cos mai ales „pieziș" (în diagonală) grupate cîte trei. Ele pornesc de sub altiță pînă jos la mînecă. De obicei, motivele de pe rîuri sînt de două feluri și se distribuie prin alternanță: boboci, trandafiri stilizați, intercalați în pătrate, romburi, jumătăți de triunghiuri.

Cromatica iei de Suceava este bogată. Pe lîngă culoarea de fond negru, cafeniu închis, stau culorile de verde, galben portocaliu, albastru etc.

Pe piept, săteanca lucrează de obicei aceste modele mult mai mici decît cele de pe mîneci, respectînd stilul și culorile specifice zonei. Punctul folosit în ornamentarea iei de Suceava este crucea, la un fir, tighelul, lănțișorul, drugul. Caracteristic acestor puncte este bogăția cu care se înfățișează fapt datorat cusăturii buclate, cu firul gros.

Ia se poartă cu renumita fotă de Moldova, (fig. 1). În zona Suceava, fota țesută în casă, în patru ițe, se înfășoară în jurul corpului, scoțînd bine în evidență silueta femeii. Aceasta se decorează cu dungi verticale în față, de o parte și de alta a căpătîielor. Partea de uzură a fotei (spatele) nu se decorează. Peste fotă se încing betele, țesute în năvădeală.

Peste ie și fotă, se poartă cojocul fără mîneci numit pieptar decorat cu broderii în culori vii ca roșu, roșu-vișiniu, verde, alb, albastru.

Pentru împodobirea capului, femeia folosește ștergarul din bumbac, țesut în multe ițe și cu motive înguste la capete.

La podoabele femeiești din zona Suceava se adaogă podoabele din mărgele în tonuri calde, zgărzile de corali roșii, salbele din monezi de argint etc.

Ia de Cîmpulung Moldovenesc

Costumul de Cîmpulung se compune din ie, fotă sau „catrință", bete, pieptar, ștergar și opinci (fig. 2).

Ia de Cîmpulung se croiește ca iile cu altiță, încreț și rîuri. Deosebirea o dă gulerul cămășii, care în această parte a Moldovei apare sub forma „brezărăului" numit „creață". Cămașa se coase la gît cu un drug foarte des, prin care apoi săteanca introduce un fir cu ajutorul căruia strînge foile cămășii.

Se croiește din 4 lățimi pentru „chiepți" (piept și spate) și mîneci. Pentru ușurința în mișcare, femeia introduce bucata de pînză numită „băgătoare„ (clin) și pavă. Mîneca se termină jos cu „brățară" (bentiță). Cămașa se confecționează din pînză de in și mai tîrziu din bumbac mai gros.

Distribuirea ornamentelor este asemănătoare cu a iilor din restul Moldovei. Acestea se plasează jos la mînecă, pe brățară și în „chiez" (diagonală) pe mînecă. La partea superioară a mînecii stă încrețul și altița. Ornamentele numite „pui" se distribuie, de regulă în pieziș.

Încrețul iei de Cîmpulung apare uneori foarte lat (5—6 cm) în culoarea galben, cu intercalații demotie gevometrice în roșu sau negru.

Fig. 2. Costumul femeiesc de Cîmpulung Moldovenesc.

Cromatica iei este de regulă monocromă, negrul fiind culoarea frecventă.

Punctul de cusătură este crucea, tighelul și lănțișorul. Iile mai vechi se ornamentează și prin alesătură. Interesant este folosirea punctului „lănțișor", care la ia de Cîmpulung nu apare numai ca umplutură, ci și ca punct de cusătură al unor cîmpuri ornamentale. Cusut cu firul gros în 6, punctul dă impresia de punct croșetat, apărînd ca o împletitură. Altița iei de Cîmpulung se lucrează în lănțișor (în negru) cu firul gros, motivele apărînd reliefate, buclate.

Ia de Cîmpulung se poartă cu fotă sau „catrință". Aceasta păstrează caracteri- fotei de Moldova. Se țese în patru ițe cu o dungă roșie pe poale, numită „bată". Aceeași dungă se repetă și sus la brîu. De o parte și de alta a fotei (căpătîile) se țes în vrîste înguste (1—2 cm) în culori policrome de verde, galben, albastru, alb, pe fondul roșu. Partea din spate a fotei, partea supusă uzurii, nu se ornamentează, cîmpul fiind țesut în negru (urzeală și bătătură).

Pe cap femeia poartă ștergarul. Peste costum poartă pieptarul cu margini din blană de jder sau cojocul ornamentat în culori de verde, roșu, grena, liliachiu. Culoarea de liliachiu apare și în ornamentarea betelor sau „bîrnețelor" care se țes în năvădeală, în motive geometrice (romburi), numite „ochiuri" și în culori de roșu, verde, alb, albastru. Punctul de cusătură este crucea, lănțișorul, tighelul.

Ca haină mare, săteanca de Cîmpulung poartă sumanul maro din dimie (aba), ornamentat cu „dungi" negre (3—4 cm), lucrate din lînă de casă în 5 cîrlige. Aceste „dungi" apar pe părțile din față, jos la mîneci, pe guler.

Ia de Vrancea

Costumul femeiesc de Vrancea (fig.3) se distinge prin sobrietatea și gustul ales. Ia capătă frumusețe și strălucire prin bogăția firului metalic alb ori galben, a betelei și a fluturilor aruncați ici și colo nu-și găsește rival decît în

Fig. 3. Costumul femeiesc de Vrancea.

ia de Muscel. Croită din patru lățimi de pînză țesută în două ițe, cămașa folosește croiul fără pierderea vreunei bucăți de pînză. Pentru a-i da lărgimea cuvenită, femeia are grijă să introducă sub braț „foroclina“ (clin) și bucata pătrată de pînză, numită „pavă“. La gît, cămașa se strînge printr-un creț simplu și gulerul cusut în motivele specifice Vrancei. Jos, la mînecă, se termină prin manșetă răsfrîntă, numită „brără“ și care are aspectul unui volan.

Ornamentarea cămășii se face cu motive geometrice și florale stilizate. Distribuite în rînduri și altiță, sub care șade întotdeauna încrețul, motivele păstrează echilibrul între cîmpul floral și albul pînzei. Ea se ornamentează jos la mînă, cu trei rînduri pe mînecă, dar și cu un singur rînd (la ia fără altiță) de o parte și de alta, în locul celorlalte rînduri apărînd cheițe lucrate în fir auriu și subliniate de mici șabace.

Încrețul iei de Vrancea se lucrează în culoarea alb sau galben, cu punctul „crucea“ sau „înaintea acului“. Deasupra încrețului stă altița mărginită de fîșii lucrate în lănțișor cu fir alb sau galben. Altița, destul de lată, numără pînă la 4—5 rînduri de motive, așezate orizontal și despărțite între ele prin aceleași fîșii înguste de fir metalic. Pe piept, vrînceanca distribuie două pînă la patru rînduri de motive, care se plasează lîngă gura cămășii și ea ornamentată bogat.

Spatele se ornează simplu de o parte și de alta a umerilor, acolo unde se vede din pieptar.

De la brîu în jos se poartă fota strîmtă, specifică Moldovei, căreia vrîncencele îi spun catrință. „Catrința“ se țese în patru ițe și se ornează cu alesături în „vrîste și motive geometrice, pe ambele părți care se suprapun în față.

Romburi, triunghiuri, pătrate alese cu fir metalic alb sau mătase în culori de violet, bleu, roșu, verde sînt motivele și culorile cu care se ornamentează catrința de Vrancea, motive plasate de-a lungul vrîstelor înguste (1—2 cm). Uneori, poalele fotei sînt subliniate de vrîste în „linii frînte“, în culori de alb, bleu, gri, fir metalic.

Punctul specific cusăturii de Vrancea este de obicei, crucea și lănțișorul. Pentru a da aspectul cuvenit firului metalic lănțișorul de Vrancea se coase deosebit de lănțișorul obișnuit.

Elementele din motivele ornamentale poartă denumiri ca acestea: steluțe, coarnele berbecului, cîrlige, ochiulețe etc.

Pe cap se folosește ștergarul sau „fruntariul“, în formă dreptunghiulară, cu lățimea de circa 40 cm. În picioare se poartă opinci și obiele, apoi ciorapi de lînă, într-unul sau 5 cîrlige.

Peste costum, femeia poartă sumanul de dimie, ornamentat cu modele formate din cusătura mașinii de cusut, plasate de-a lungul pieptilor, la mîneci, guler și buzunare.

Cămașa bărbătească de Moldova

Această cămașă face parte din tipul cămășilor lungi. Cămașa se croiește fără platcă. Excepție fac unele cămăși din județul Galați, (comuna Cuca, Pechea) unde cămășile se croiesc și cu platcă, care de regulă apare mai îngustă decît platca cămășii lungi de Muntenia.

De asemenea, în unele zone, cămașa se compune din 2 piese: ciupag (partea de la brîu în sus) și fusta, care se croiește din 4—5 foi și se încrețește cu un șnur.

Cămașa de Moldova se croiește dintr-o foaie pentru față și spate și alte foi pentru mîneci, clini și pavă (fig. 4).

Fig. 4. Costumul bărbătesc de Moldova.

Pe foaia din față se croiește gura și gulerul. Mînecile se prind de umăr fără vreun creț, iar jos se termină, obișnuit, cu mîneca largă.

Motivul ornamental este motivul geometric. În zilele noastre apare și motivul floral. Ornamentul se distribuie pe bentiță, pe guler, care are lățimea de 4—5 cm, în jurul gurii și la mîneci, jos. Cămașa cu fustă se ornamentează și de-a latul umărului mînecii, precum și pe poale.

La cămașa de Vrancea ornamentul geometric se coase cu „fir" metalic (auriu și argintiu), în punctul „la un fir".

Cămașa cu fustă, care păstrează distribuirea ornamentală de mai sus se lucrează în culori de negru, roșu închis (Neamț), în motive geometrice și florale.

Punctul cămășii bărbătești este „la un fir", crucea și tighelul, în zilele noastre.

De la brîu în jos se poartă ițarii țesuți în casă, în două sau patru ițe, din „păr de oaie" (fruntea lînii) și dați la piuă. Aceștia apar strîmți pe picior și uneori încrețiți (Moldova de Nord). Peste cămașă și pantaloni, moldoveanul poartă brîu, chimir ori curea bătută în ținte. Brîiele se țes cu lățimea de 10—15 cm în culoarea de roșu și în năvădeală, cu culori de alb, roșu, verde moale. Chimirele se confecționează din piele și se ornamentează prin presare, cu aplicații în motive geometrice și florale.

Peste cămașă și ițari, în timp de iarnă, se poartă sarica (Vrancea), sumanul (Roman, Bacău, Suceava), cojoace ornamentate cu motive florale brodate, „ipingeaua" ori mantaua. Sumanele se ornamentează cu podoabe din șnur de lînă sau „strămătură".

COSTUMUL POPULAR DIN DOBROGEA

Ca și celelalte costume din țară, costumul de Dobrogea respectă unitatea și continuitatea costumului românesc.

Costumul de Dobrogea se compune din cămașă, catrințe, vîlnic sau fustă, și tulpan în fo:mă triunghiulară.

Costumul bărbătesc din Dobrogea prezintă aceeași componență și același croi cu restul costumelor din țară. Deosebită, la costumele noi, pare a fi vesta care se poartă peste cămașă. Originalitatea se remarcă din punct de vedere al folosirii ornamentului, care nu apare pe alte veste (vesta de Argeș, Muscel, Dîmbovița).

Cămașa de Dobrogea

Vechiul port al strămoșilor noștri s-a păstrat pînă în zilele noastre, astfel că femeia din Dobrogea poartă și ea costumul compus dintr-o cămașă cu mîneci largi, două catrințe ori vîlnic cu catrință, batista triunghiulară cu „spițuri" (fig. 5).

Cămașa se confecționează din pînză de bumbac ori borangic; se croiește din două foi, pentru piept și spate, iar mînecile se prind din umăr. În județul Constanța se văd și cămăși croite din cele patru foi drepte încrețite la gît. Alteori cămașa se croiește cu platcă, mînecile prinzîndu-se de umăr (Muzeul de Artă populară București).

Ornamentul geometric sau floral se plasează pe piept, de-a lungul gurii cămășii și la mînecă, jos. La cămașa cu platcă, ornamentul apare pe platcă (în față), la umeri și jos la mînă, terminîndu-se cu „bibiluri" cusute cu acul. Punctele de cusătură sînt crucea, tighelul, lănțișorul, bibilurile.

Fig. 5. Costumul femeiesc de Dobrogea.

Cromatica este simplă, avînd la bază culorile roşu şi negru. Motivele se completează cu „lănţişorul“ cusut cu firul auriu ori argintiu şi cu fluturi aşezaţi în formă de solzi.

De la brîu în jos se poartă două catrinţe alese, cea din spate pe fond negru, iar cea din faţă pe fond roşu, cu motive mari geometrice în formă de bordură pe părţile laterale.

La cămaşa cu platcă se poartă un fel de vîlnic (Muzeul de Artă populară) încreţit, ţesut în două iţe şi ales în motive florale. Motivele se plasează pe poale în formă de „bată“ (20—25 cm) şi flori rupte pe „trupul vîlnicului“. In faţă stă o catrinţă ţesută în vărgi înguste, dispuse vertical, cu roşu pe fond negru.

Pe cap femeile poartă „tulpanul“ alb în formă triunghiulară, ornamentat cu bibiluri din mărgele colorate, sau danteluţă.

Portul românilor din Dobrogea prezintă caracteristicile zonelor munteneşti de cîmpie, de pe malul stîng al Dunării. Ansamblurile femeieşti sînt asemănătoare celor de Ilfov şi Teleorman.

COSTUMUL POPULAR DIN MUNTENIA

Costumul din această parte a ţării este costumul cu fotă, care cuprinde întreaga arie subcarpatică începînd cu zona Argeş şi prelungindu-se în Muscel, Dîmboviţa, Prahova, Buzău, Rîmnicu-Sărat.

Fota veche se ornamentează cu vărgi dispuse vertical, vărgi care se întîlnesc şi astăzi în fota de Buzău, R. Sărat. In evoluţia ei s-a ajuns la ornamentaţia compactă, lată cum este la fota de Muscel şi Argeş, ornamentaţie care se face în formă de „bată“ pe poale, şi pe căpătîie, cu fir auriu şi argintiu.

Costumul popular de Muntenia respectă unitatea şi continuitatea costumului românesc, dar prezintă şi particularităţi, diferenţieri, atît în ceea ce priveşte ornamentarea cromatică, cît şi punctele de cusătură.

Excepţie de la fota strîmtă o face fota de Prahova care se prezintă sub formă de fustă largă, încutată. De asemenea costumul de Vlaşca, prezintă în locul fotei, vîlnicul numit „peşteman“; Costumul de Teleorman se poartă cu două catrinţe, aşezate în faţă şi spate.

In judeţul Olt se poartă costumul cu vîlnic negru ales în motive florale cu bată la poale şi „flori rupte“ pe „trup“ şi costumul cu două „zăvelci“ (catrinţe) în faţă şi-n spate.

Costumul bărbătesc de Muntenia respectă croiul şi plasarea ornamentului cămăşilor din întreaga ţară. Cămaşa mai nouă prezintă şi platcă.

Ia de Rîmnicul Sărat

Ia de Rîmnicul Sărat este ia care face parte din tipul cămăşilor cu altiţă, încreţ şi rîuri. Caracteristic unor ii de Rîmnicul Sărat este „ciupagul“ de sub guler care (în faţă) are uneori lăţimea de 7—8 cm. Asemenea ciupage late, sub guler s-au mai întîlnit la ia veche de Ilfov.

Ia se croieşte din 4 lăţimi. Gulerul cămăşii se formează printr-un creţ care se termină cu un drug foarte dens. Cămaşa mai nouă prezintă gulerul obişnuit al iilor româneşti. Pentru lărgime cămaşa are adăugaţi clini şi „broschiţe“. La mînecă jos se termină cu bantă sau cu fodor (fig. 6).

Fig. 6. Costumul femeiesc din Rîmnicu Sărat.

Motivul ornamental este motivul geometric sau floral stilizat. El apare fie în rînduri, fie în „piez“ (diagonală), fie în formă de tablă (cămașa cu ciupag și fodor). Toate aceste ornamente se prelungesc de-a lungul mînecii pînă la încreț. Încrețul se lucrează cu punctul „înaintea acului“; firul se strînge ușor, motivele căpătînd astfel relief.

Punctele folosite la ornamentarea acestei ii sînt: crucea, butucul, tighelul, lănțișorul, punctul de ciupag; de cele mai multe ori se lucrează cu firul gros în șase, ceea ce face ca motivul să apară buclat.

Altița apare formată din mai multe galoane înguste, printre care se intercalează firele de aur și argint. Pe unele ii apar fluturi mari, albi, fixați printr-o mărgică, tot albă (Muzeul Satului).

Ia se poartă cu fotă care este țesută în 2 ițe, din lînă sau borangic gros, nefiert, în culoare neagră. Ea se ornamentează în grupe de dungi orizontale colorate (roșu, verde, alb, galben) pe poale, de lățimea a 3—4 cm. Pe părți, în sus, fota este aleasă simplu, dar cu gust în grupe de vărgi în culori de roșu, alb, pe fond negru; uneori mai poate fi întîlnită și cîte o vargă în culoarea albastră.

Peste fotă, femeia încinge betele înguste, dar fin lucrate, în minuscule motive geometrice pe fond roșu.

Pe cap se poartă marama fină de borangic.

În vreme de iarnă, se poartă „minteanul“ decorat cu găetane. Acesta se lucrează din lînă țesută în două sau patru ițe care se dă apoi la piuă.

Ia de Prahova

Recunoscut pentru ie și „fotă“, costumul de Prahova se remarcă prin unitatea sa. Pînza de in, bumbac ori borangic, motivul geometric ori floral, punctul crucea ori tighelul, distribuirea ornamentelor sînt condiții care dovedesc respectarea unității iei din întreaga țară (fig. 7).

Ia se croiește din patru foi, din pînză de casă cu lățimea de 40 cm apoi se fixează prin gulerul lat de 2—3 cm. La mîneci și sub braț cămașa are clini și broschițe care dau ușurință în mișcări. Și dacă majoritatea iilor prezintă broschița pătrată de 4—5 cm², broschița iei de Prahova este uneori mult mai mare (peste 10 cm²).

Cămașa se croiește cu mîneca largă, iar în partea de nord a județului apar și cămăși „cu fodor“ (volan).

Fig. 7. Costumul femeiesc de Prahova.

Gura cămășii se croiește tăiată adînc în față și se încheie, în partea de jos cu o cheiță lucrată prin alternanță cu roșu și negru.

Distribuirea ornamentelor se face la altiță, încreț, la rîndurile de pe mînecă și la mînecă, jos.

Altița este formată din rînduri transversale, așezate sus pe umăr. Încrețul iei de Prahova este încrețul obișnuit, uneori putînd să și lipsească. Sub încreț se lucrează trei rînduri verticale care se prelungesc pînă jos, la mînecă. Pe piept apar trei sau patru rînduri cu aceleași motive de pe mîneci.

În partea de nord a județului, ca influență a Ardealului, se văd ii cu altiță îngustă și „pui peste cot“.

Poalele iei de Prahova se lucrează cu motive simple și de multe ori nu se ornamentează.

De la brîu în jos se poartă vîlnicul, învoalt care se lucrează în război în patru ițe, pe fond negru. Caracteristic acestuia este „bata“ de la poale și din față, țesută în roșu ori aleasă în motive geometrice (uneori și în culori de galben, verde) cu lățimea de 20 cm; romburi mari,

pătrate, stele în colţuri se succed pe căpătîiele vîlnicului, de la poale pînă sus la brîu.

Marama veche de borangic, aleasă cu bumbac alb în vărgi dispuse orizontal, ori marama aleasă în borangicul alb sau galben cu căpătîi, completează eleganţa şi fineţea costumului de Prahova.

Ia de Vlaşca

Deosebirea costumului de Vlaşca de celelalte costume româneşti o face vîlnicul cu denumirea de „peşteman". Păstrînd caracteristica de bază a costumului românesc, *unitatea*, costumul de Vlaşca îşi are particularităţile sale, care uneori sînt evidente chiar de la sat la sat.

Costumul de Vlaşca se compune din ie, poale „peşteman" şi catrinţă, maramă sau „cîrpă" (fig. 8).

Ia este piesa principală care se croieşte din pînza de in, bumbac, ori borangic. Se ţese în casă, în anotimpul de iarnă şi se dă la „nălbit". Pentru ornamentarea iei de Vlaşca se foloseşte borangicul vopsit vegetal, lîniţa colorată, arniciul ori mulineurile din zilele noastre în culori vesele: roşu-rubiniu, vernil, galben-portocaliu, albastru-marin, verde-măsliniu — toate aşezate pe fondul culorii de negru sau roşu.

Fig. 8. Costumul femeiesc de Vlaşca.

Croiala cămăşii păstrează croiul moştenit din moşi-strămoşi. Caracteristic cămăşii de Vlaşca, este gulerul iei care, de multe ori, nu apare sub forma bucăţii obişnuite de pînză, ci sub forma unui „şnur" vălurit. Acest şnur provine din cusătura punctului „drug" care se lucrează aşa de des pe marginea pînzei încît, cînd cămaşa se încreţeşte, drugul fiind aspru ia forma unui şnur.

Distribuirea ornamentelor la cămaşa de Vlaşca se face în felul următor:

Altiţa se coase pe umăr la distanţa de 7—8 cm de guler. Se ornamentează cu şiruri de motive orizontale, cuprinzînd cîmpul mînecii dintr-o parte în alta a umărului. Şirurile se subliniază prin goluri de pînză în care se aşază fluturii cusuţi în formă de solzi.

La o privire generală, altiţa de Vlaşca îţi apare ca o masă compactă de motive pătrate, romboidale, trapezoidale, despărţite între ele prin solzii fluturilor. La unele ii, motivele altiţei se despart prin linii de punct oblic ori cruciuliţe, printre care se intercalează firul auriu ori argintiu.

Sub altiţă stă încreţul lat în motive geometrice, încreţ caracteristic iilor din sudul ţării. De multe ori încreţul este şi el ornat cu fluturi galbeni. De asemenea, apar uneori şi creţuri decorate policrom. Linii oblice, frînte, în formă de triunghiuri sînt colorate în galben-portocaliu, verde măsliniu, maro etc.

Din încreţ pornesc vertical cele trei „rînduri" de motive care se prelungesc pînă jos, la mîneca largă ori strînsă printr-o bentiţă (cămăşile bătrîneşti). Motivele rîndurilor sînt de cele mai multe ori motivele de pe altiţă. Uneori mîneca (din încreţ în jos) se ornamentează cu şiruri mărunte în „piez".

Punctul specific iei de Vlaşca este punctul „oblic" (jumătate de cruce). Acesta se coase în formă de „pană" (într-o parte şi alta). Pentru frumuseţea ornamentului şi pentru a nu se întrezări firele de pînză, săteanca lucrează acest punct cu firul gros, astfel că motivele apar buclate, reliefate.

Combinat cu punctul oblic se folosesc crucea, drugul, brînelul. Cromatica iei de Vlaşca este veselă, luminoasă. Pe lîngă culorile pastelate se foloseşte negrul ca culoare de fond, sau roşul închis.

De la brîu în jos, săteanca poartă poalele, fixate de ie, la cămaşa bătrînească şi detaşate la ia mai nouă. Se decorează jos, pe margini şi

„la deal" pe clini. Se folosesc motive cu romburi mici, pătrate, uneori figuri de oameni (la Muzeul Satului apare o horă de copii, fiecare cu „pană la pălărie").

Peste poale se poartă „peștemanul" de Vlașca, renumit prin bogăția și fastuozitatea sa. Moștenit din strămoși, larg, bogat și rotund, vîlnicul de Vlașca înfrumusețează silueta femeii, bine strînsă la mijloc cu „betele" năvădite în ochiuri sau cu cordonul de metal „cu paftale".

Peștemanul cît și „bosceaua" (zăvelca din față) se lucrează la război în două ițe, din lînă ori bumbac negru, în gama de culori caracteristice zonei. Motivul ornamental se distribuie la poale în formă de fîșie lată de 5—6 cm și pe părțile din față „în sus", care cad peste boscea. Ornamentele de pe părți au forma de romburi, stele, pătrate, triunghiuri, mai mici sau mai mari. Se lucrează în „năvădeală", în culorile de alb, roșu, verde, albastru. Sub peșteman stă bosceaua, decorată în motive geometrice așezate în dungi orizontale.

„Căpătîiul" (partea de jos) boscelei este țesut în motive geometrice ori figuri de oameni „păpuși", late pînă la 10 cm; din căpătîi pornesc vărgi orizontale pe cîmpul boscelei, cîmp colorat în roșu viu;

Bosceaua se lucrează „în scoarță" (țesătură în două ițe în care bătătura se bate bine cu spata, obținîndu-se o țesătură foarte deasă și de mare rezistență).

Costumului de Vlașca i se adaugă eleganța maramei de bumbac și apoi de borangic, care este ornamentată în motive mari geometrice, în alb „picat" cu albastru ori grena.

Ia de Ilfov

Ia de Ilfov se croiește ca toate iile care fac parte din tipul iei cu altiță, încreț și rîuri.

Ia prezintă croiul cămășilor românești cu mîneca largă sau bentiță strînsă. Cuprinde aceiași distribuire a cîmpilor ornamentali. Altița se compune din mai multe rînduri așezate transversal și despărțite între ele prin linii înguste de cruci, cu intercalații de fir metalic alb sau galben. Sub altiță stă întotdeauna încrețul cusut în crem sau alb. Rîndurile pornesc din încreț pînă jos la mînecă.

Pieptul iei se ornamentează cu trei sau patru rînduri dispuse vertical de-a lungul gurii.

Ia se ornamentează ca și celelalte ii din țara noastră, în motive geometrice și florale. Elemente asimetrice uneori, se îmbină în așa fel încît capătă eleganță și dau frumusețe ornamentului de Ilfov.

La ia veche, motivul ornamental de pe mînecă pornește de sub încreț pînă la mînă, jos, sub formă de șiruri dese (de la 7—11 șiruri) cu ornamente mărunte dispuse vertical, distribuire care dă multă finețe iei.

Printre aceste șiruri se intercalează fluturi albi ori galbeni, mari, dispuși în rînduri cîte unul, fixați prin cîte o mărgică.

Cromatica iei este veselă, luminoasă. Culorilor de roșu, roșu cu negru, roșu închis li se adaugă culori ca verde-kaki, verde-măsliniu, galben, culoarea ceaiului, culoare care se obține din foi de ceapă sau floare de tei.

Ia se poartă cu două catrințe diferit dimensionate: una lată, încrețită în spate, și alta în formă dreptunghiulară în față care se numește „zuvelcă" sau „boscea" (fig. 9). Catrința din spate se țese-n scoarță pe fond roșu și se ornamentează cu dungi verticale alese în romburi, în unghiuri, ochiuri, care se colorează în alb, verde, galben, kaki, albastru, iar cea din față, „zuvelca" se ornamentează cu căpătîi, în motive geometrice ori motive stilizate de oameni (păpuși) și vărgi transversale (foarte dese).

Fig. 9. Costumul femeiesc de Ilfov.

Femeia se încinge cu bete în ochiuri, subliniate cu colți de mărgele albe (cîte trei). Pe cap poartă marama fină de borangic, aleasă în motive geometrice, alesătură ce cuprinde întreg cîmpul maramei.

Ia de Muscel

Bogată, somptuoasă, ia de Muscel este cu adevărat uimitoare. Păstrîndu-și croiul din bătrîni, ia apare lungă, largă, impunătoare. Folosind pînza de bumbac țesută în două ițe cu dungi în galben-portocaliu, săteanca a împodobit-o așa cum știe ea să împodobească. Croită din 4 foi, la care se adaugă clinii și broschițele, cămașa bătrînească se prezintă cu bantă la mînecă (obînzică). Această bantă se ornamentează pe dosul pînzei, iar atunci cînd se răsfrînge, motivele apar pe față.

Cele patru foi se încrețesc printr-un guler potrivit de lat, pe ale cărui crețuri apar uneori mici motive de ciupag. Pentru lărgime se adaugă clinul (altoi) și broschița sau „colțul".

În față, cămașa prezintă gura larg croită în adîncime. Poalele, care la cămașa bătrînească se prelungesc din ie, sînt croite din aceleași 4 foi, la care se adaugă clini, într-o parte și în celaltă, pentru lărgime. Cămașa veche din nordul județului se prelungește la poale prin adăugarea unei bucăți de pînză, lată de circa 10 cm numită „nadă" sau „fodor" (Domnești, Berevoiești, Corbi) pe care țăranca o încrețește și o coase cu model.

În ornamentarea cămășii femeiești de Muscel se observă o evoluție. Cămășile mai vechi au mînecile ornamentate cu motive dispuse în altiță, încreț și-un singur rînd de motive în lungul pînzei. Acestui tip de ornamentare a cămășii îi corespunde fota de lînă cu alesături policrome dispuse în șiruri verticale pe căpătîiul din față.

Ia de Muscel mai nouă excelează prin ornamentație. Sobră, dar plină de bogăție, prin strălucirea firului de aur și argint, ia de Muscel se ornamentează din plin. De remarcat că, deși este o ie bogată, această bogăție de ornamente se distribuie perfect echilibrat. Cîmpurile largi de pînză se armonizează de minune cu cusătura plină, fastuasă. Motive late, mari, ca „codrii", „șerpeasca", „fuști", „stîlpi", mărginite uneori de motive florale stilizate ori numai de colțișori, distribuite în „rînduri", de regulă cîte trei, pornesc de la mînecă și se prelungesc pînă în baza altiței.

Întrerupt de motivele rîndurilor, „încrețul" de Muscel se lucrează sub altiță în fragmente și în culoarea galben. Din el pornește altița așezată transversal și care este mai bogată ca oricare altiță dintre iile românești. Aceleași motive, de cele mai multe ori se repetă în cîte 8—9 fîșii, încît altița cuprinde întreg umărul. Pe piept, ia de Muscel apare cu rînduri late de o parte și de alta a gurii, ori în motive așezate în dreptunghiuri sau pătrate mari (7—8 cm). Motivul de pe piept este de regulă același de pe rîuri și altiță. Uneori și spatele apare cu 2 rîuri de o parte și de alta a umerilor.

La bogăția și somptuozitatea iei se adaugă fota de Muscel (fig. 10) unică în felul ei. De formă dreptunghiulară, țesută în patru ițe, pe fond negru, fota de Muscel prezintă ornamentația geometrică în culori (fota veche bătrînească) și o ornamentație bogată în fir de aur sau argint în zilele noastre. Fota se ornamentează în motive mari cu romburi, în bandă lată de 20—30 cm, bandă numită „vargă"; deasupra motivului mare apare un altul mai îngust (5—6 cm), încît aproape jumătate din fotă este țesută în „fir" galben ori alb. În față, pe partea care se suprapune, numită „căpătîi", apare același motiv de pe poale, distribuit în formă verticală (cînd femeia e îmbrăcată cu fota). Spatele rămî-

Fig. 10. Costumul femeiesc de Muscel.

ne neornamentat sau se ornamentează simplu, în rînduri de motive care se întretaie. De cele mai multe ori motivele mari, geometrice sînt „picate" discret cu motive mici în culori de liliachiu, roșu închis, siniliu. „Căpătîiul înfundat" (partea peste care se suprapune celălalt căpătîi) nu se ornamentează decît cu vărgi în aceleași culori din motivul mare.

Peste fotă se poartă betele năvădite în „ochi", în culori de negru, roșu, verde, „turchez" (albastru), ori fir auriu sau argintiu.

Marama de Muscel nu rămîne mai prejos de bogăția și eleganța costumului. Subțire, fină, spumoasă, țesută din firul de borangic galben sau alb, în motive lucrate în „rumânescuri" cu același fir de aur sau argint, marama de Muscel dă noblețe costumului femeiesc. Dacă mai adăugăm și salba de „galbeni de aur" sau „icușarii" ne explicăm de ce femeia musceleancă cu costumul ei a fost prezentă în multe lucrări ale pictorilor români și străini.

Ia de Argeș

Ca și celelalte ii din țară, ia de Argeș s-a făcut cunoscută prin folosirea ei de către femeia satului argeșean, în toate împrejurările vieții. La bucurie, ca și la durere, aceasta a îmbrăcat ia, fota și marama de bumbac ori borangic (fig. 11).

Incepînd cu zona Argeș pătrundem în portul romănesc a cărui piesă caracteristică este „fota" strînsă pe corp, spre deosebire de vîlnicul larg și învoalt de Oltenia. Fota se poartă cu ia grea, bogată și strălucitoare. Alături de fotă stau catrințele de Argeș alese în motive florale. Pe cap se poartă „cîrpa" sau marama lucrată din bumbac în 2 ițe și cusută cu motive florale în roșu și ornată cu fluturi asemănători celor de pe ie. Mai tîrziu, s-a folosit marama fină în două ițe, de borangic, aleasă cu coton și „fir" alb sau galben.

Ia de Argeș este ia tradițională de tip „carpatic" care se croiește din 4 lățimi și se încrețește la gît prin guler. Jos, la mînecă se termină prin bentiță sau bantă. Croiul ei nu are nici o răscroială, dîndu-ne certitudinea că și această ie are aceeași proveniență ca și celelalte ii din costumul romănesc.

Bogată, fastuoasă, culoarea de bază fiind roșu, negru sau roșu vișiniu, ia se ornamentează cu motive geometrice și florale. Distribuirea se face în așa fel încît, cu toată bogăția de ornamente, ia de Argeș nu este obositoare, săteanca știind să păstreze proporția între cîmpurile florale și restul pînzei. Distribuite în șiruri

Fig. 11. Costumul femeiesc de Argeș.

transversale, motivele de pe altiță se subliniază cu brîie cusute în punctul brînelului, cu fir de aur ori argint. Sub altiță se găsește încrețul, care apare lat, mai lat ca la oricare dintre iile romănești, și decorat întotdeauna într-o gamă largă de culori. Așa se face că deși, de cele mai multe ori ia se coase în una sau două culori, încrețul se lucrează în 4—5 culori.

Alb, galben, verde, roșu, albastru ca ceruliată culorile pe lîngă care stau fluturii mari, albi sau galbeni, firul de aur sau argint. Punctul la un fir, brînelul, crucile, lănțișorul sînt punctele de cusătură ale acestui încreț.

Sub încreț apar de cele mai multe ori motive care cuprind mîneca în întregime; sînt așezate fie în rînduri, fie în „scăzămînt", fie „înfurcite". Motivele înfurcite (după expresia locală) se distribuie de o parte și de alta a unei „cosoi" (rînd de cruci) în forma crengilor de brad și cuprind suprafața mînecii din încreț pînă jos la bantă și uneori pornesc chiar din guler.

Mîneca iei vechi se croiește cu bantă lată (2—3 cm), care se lucrează cu motive mai mici;

ia mai nouă se croiește și cu mîneca largă. Pieptul iei de Argeș se decorează, de obicei, cu motivele de pe mînecă. Așezate în rînduri sau înfurcite, motivele ornamentează pieptul iei, săteanca din această parte a țării nefolosind alte piese de îmbrăcăminte peste ea. De la brîu în jos, se poartă „fota de Argeș".

Caracteristica acestei fote este dimensiunea redusă și ornamentarea prin cusătură. În afara județelor Olt și Vîlcea, unde unele zăvelci ori vîlnice se cos sau se brodează cu acul de brodat, Argeșul ne dă singura fotă din țară care se coase cu acul în cruci sau la un fir (sau se brodează cu același ac de brodat). Motivele geometrice sau florale se cos cu nuanțe de roșu combinat cu verde moale sau albastru, cu fluturi și fir de aur pe fondul negru de pînză, țesută în două ori în patru ițe, din lînă subțire. Mai nou, costumul de Argeș prezintă și alesătura în război, în ornamentarea fotei precum și a iei. Motive geometrice și florale nestilizate, dispuse în bandă numită „bată", lată de 20—30 cm, pe poale și pe partea din față dau frumusețe fotei de Argeș.

În față, sub fotă, se poartă „catrința" de Argeș, ornamentată cu căpătîi și cu aceleași motive de pe fotă (uneori din căpătîi pornesc motive „înfurcite"). Peste ie, se poartă și pieptarul brodat cu lîniță colorată policrom și paiete. Iarna se poartă haină mare de dimie albă numită „cortel" sau „mintean" care este ornată discret cu găitane în culori de negru, puțin roșu și albastru.

Ca podoabe, femeia de Argeș poartă salba de de „galbeni" de aur și cercei de „icușari" — monede turcești, galbene, suflate cu aur. Culorile cusăturii de Argeș sînt roșu, roșu cireșiu, negru, iar punctele folosite sînt brăduții de Argeș, crucea, lănțișorul (pentru firul metalic alb ori galben), la un fir, tighelul.

Ia de Olt

Ia este piesa principală a costumului femeiesc de Olt. Denumirea de „cămașă de bună" sau ie, este proprie întregii zone etnografice.

Se croiește din foi drepte, fără nici un fel de răscroială, din pînză țesută în două ițe. Mînecile se croiesc largi, jos avînd lărgimea de 40—60 cm la care se adaugă „cleata (clin) și „broschița". Gura cămășii se croiește „la o parte" ori în față (cămășile bătrînești sau ale femeilor căsătorite).

Gulerul este lat de 2—3 cm și se încheie strîns pe gît cu unul-doi nasturi de culoare albă, albastră ori neagră.

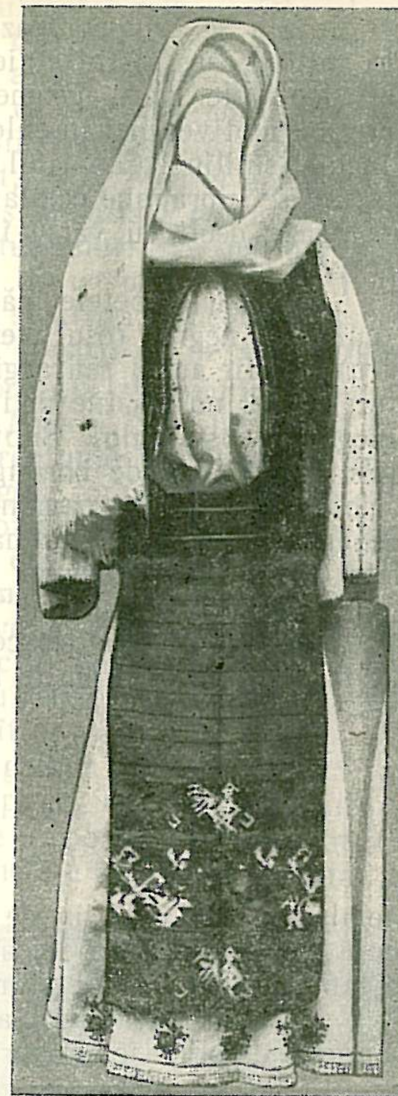

Fig. 12. Costumul femeiesc de Olt.

Distribuirea ornamentelor se face ca la toate iile cu altiță, încreț și rîuri; în nordul județului apare însă și „ia încărcată" ori „ia cu trei rînduri", ambele fără altiță.

Ia cu altiță are ca ornament principal, altița dispusă transversal peste umăr. Motivele, în formă de fîșii, subliniate cu fir auriu ori argintiu, se dispun larg, în puncte de cruci, la un fir ori „piezuri" (tighele). Sub altiță stă întotdeauna încrețul, care se lucrează cît lungimea altiței și cu o lățime de 4—5 cm, în punctul obișnuit încrețurilor (punctul înaintea acului) și mai nou, în punctul „la un fir".

Rîndurile în număr de trei, pornesc de sub încreț și se prelungesc pînă jos la mînă, unde ia se lucrează de regulă cu motivele de pe guler.

Pieptul se ornamentează cu trei ori patru rînduri.

Motive geometrice ori stilizări florale, se îmbină în cusături dense și bogate.

Ia încărcată (fig. 13) este ia fără altiță în care motivul apare în formă de tablă care cuprinde toată suprafața mînecii pînă aproape de

Fig. 13. Costumul femeiesc de Olt (ia încărcată).

guler. Plasarea ornamentului se face fie în formă de „rețea", ori „înfurcită", fie în rînduri verticale înguste (1—2 cm), cîte 12—15 rînduri, printre care se presară fluturi.

Ia încărcată se ornamentează cu multe mărgele și fluturi mari, albi. Mărgelele în culori pastelate (verde, galben, lila ori roz, roșu, alb) se distribuie prin alternanță, „în piez" (săbiat). Ca puncte de cusătură se folosesc: cruci, tighele (piezuri) lănțișorul, punctul în scăriță, „obînzeli".

Ia de Olt se poartă cu zăvelcile „în scoarță" pe fond roșu și cu „căpătîi" ales în motive florale, avimorfe, puternic stilizate, ori cu zăvelcile „în năvădeală" alese cu fir auriu ori argintiu (fig. 13). Tot în această parte a țării se poartă și vîlnicul „în scoarță" pe fond negru. Vîlnicul în scoarță se ornamentează prin alesături în motive florale, la poale cu „bantă" lată de circa 20 cm, subliniate de dungi înguste. Pe „trupul" vîlnicului stau aruncate în „scăzămînt" buchete de motive florale. Culorile motivelor sînt roșu, alb, „striin" (roz trandafiriu), galben, ruginiu, verde moale, alb.

În față stă „zăvelca" (catrința) peste care cad căpătîiele vîlnicului Zăvelca este aleasă și ea tot cu „căpătîi" (bantă lată) în motive florale.

La acest costum se poartă și vîlnicul de catifea, care se ornamentează în motive florale și avimorfe, ori cu „pomul vieții", cusute cu fluturi și aceleași mărgele în culori pastelate, după desenul făcut cu „o bucată de săpun".

Pe cap se poartă „cîrpa" sau marama de borangic, aleasă cu „căpătîi" și motive „picate" cu albastru sau punctate cu fir auriu ori argintiu.

Peste costum, în vreme de iarnă, s-a purtat „cortelul", haină mare confecționată din dimie (aba) albă, croită în clini și decorată cu găetane în culorile de negru și puțin roșu, și motive plasate în jurul gulerului, buzunarelor și jos la mînă.

Cămașa bărbătească de Muntenia

Ca și cămașa de Oltenia, cămașa de Muntenia s-a dezvoltat pornind de la cămașa bătrînească. Ea face parte din tipul cămășii lungi cuprinde zona de dealuri și cîmpii a Munteniei pînă la Dunăre. Deosebirea dintre ea și cămașa de Oltenia constă mai mult din punct de vedere al ornamentului. Astfel, în Muntenia apare cămașa mai bogat ornamentată (Olt, Argeș și Muscel) la care apar și paete (după primul război mondial). Cămașa de Muntenia se croiește lungă, cu și fără platcă și cu „petrecătoare". Petrecătoarea este o bucată de pînză, lată de 2—3 cm care se adaugă de-a lungul gurii cămășii; în ea se taie „cheutorile" (butonierele).

Cămașa cu platcă se croiește din cinci lățimi de pînză, dintre care patru pentru piepți și mîneci, iar restul pentru clini broschițe, platcă, petrecătoare, guler.

Foile pieptilor se fixează de platcă printr-un creț. Gulerul se încheie prin nasturi de piatră. Mai nou, cămașa lungă apare formată din două piese: cămașa propriu-zisă, fără platcă, adică piesa pînă la brîu denumită „căpeneag" (în județul Olt) și fusta cămășii. Fusta se croiește separat din 4 lățimi cu lungimea de 30—40 cm și se poate încreți pe un șnur numit „brăcinar" din ață de cînepă ori bumbac. Căpeneagul se croiește din 2 lățimi (pentru piept și spate) în care se taie gulerul și gura cămășii. Mînecile pornesc drepte, din umăr, fără nici un creț și se

prelungesc pînă, jos. Gulerul acestei cămăși se poartă răsfrînt.

Ornamentarea cămășii de Muntenia (fig. 14) se face bogat și fastuos în culorile de alb și rareori crem „picat" cu culori pastelate, liliachiu, vernil, galben, ori cu paete. Motive geometrice bogate și compacte, cusute în punctul „la un fir" sînt atît de exact și minuțios cusute încît în toată lățimea nu se zărește un fir de pînză (Olt, Argeș, Muscel). Motive romboidale, pătrate, dreptunghiulare sînt distribuite pe poale, jos la mîneci și pe petrecătoare.

Pe platcă apar modele mai mici, uneori motive florale ca trandafiri, boboci etc. Aceste motive ornamentează și pieptii printre cutele cusute cu punctul de tiv. Poalele cămășii de Muntenia se ornamentează și cu șabace (4—5 cm) cusute cu „obinzeli" și „umplute" cu punctul înaintea acului, cu coton ori mătase vegetală albă (Argeș). Jur împrejurul acestor șabace stau alte șabace mici ca paianjenul, gurița păpușii, ori cîte un mic motiv floral lucrat tot în alb.

Fig. 14. Costumul bărbătesc de Muntenia.

Cămașa cu căpeneag și fustă se ornamentează pe poale, mîneci, la umeri și guler cu același motiv în alb ori crem. În Muntenia apare și cămașa călușarului (Păduret Argeș, Colonești, Scornicești-Olt) care se ornamentează în culori de verde moale, galben, siniliu, roșu, negru și în punct de cruce ori tighele.

Crețurile cămășii bărbătești de Muntenia se cos la umeri, piept și spate, în jurul plătcii și jos la mînecă cînd cămașa se termină cu bantă. Acestea apar mai înguste și se lucrează în alb, cu punctul înaintea acului. Mărunte, bine trasate într-un singur motiv (Olt, Argeș, Muscel, R.Sărat, Buzău), în Ilfov se lucrează în 2 rînduri de motive paralele, între ele apărînd cute ca niște pliseuri verticale, din încrețirea pînzei.

Crețurile cămășii de Muntenia poartă denumiri de „creasta puiului" în Olt, „stîlpi" în Ilfov și „fagure" în Argeș.

Punctul folosit în ornamentarea cămășii de Muntenia este „la un fir", cusut cu muline ori mătase vegetală albă. De asemenea, se mai folosește tighelul, punctul „obinzelilor".

Cămașa veche se poartă cu nădragi, pantaloni de bumbac țesuți în război. ,Nădragii cămășii bătrînești se croiau din dimie albă (lînă țesută în 4 ițe și dată la „piuă") cu „ghizduri" (tăieturi în locul buzunarelor).

Brîul, chimirul, betele sînt încingătorile costumului bărbătesc de Muntenia. Brîul se lucrează în 4 ițe, cu sau fără ornamente, în roșu; Ilfovul prezintă brîul cu dungi verticale în alb. Peste el se încing uneori betele.

Betele se încing mai ales la cămașa lungă, fără brîu. Ele se țes în năvădeală, în ochiuri și în culori de: roșu, grena, alb, verde. Acestea se țes la război, în 4 ițe și se „bat" uneori cu mărgele pe margini (Olt, Argeș).

Peste cămașă și pantaloni, se poartă „vesta" (Olt) închisă la 4 nasturi în față, ori vesta din postav, (Argeș, Muscel, Dîmbovița) închisă pînă în gît și cu două rînduri de nasturi (5 și 5).

În vreme de iarnă, bărbații poartă „cortelul" (Olt) — haină mare de dimie albă, croită în clini, decorată cu mici ornamente în găitane negre, picate cu roșu ori albastru. „Minteanul" sau „zeghea" se poartă în celelalte zone ale Munteniei; acesta se croiește din aceeași dimie albă sau neagră și se decorează cu găetane negre la gît și buzunare.

Pentru drumuri lungi, țăranul de Muntenia folosește „ipingeaua" de culoare „săină" (culoarea lînii negre de pe oaie). Mai nou, folosește „mantaua" din dimie, în felul mantalelor militare (Olt).

Caracteristic acestui costum este vîlnicul care cuprinde întreaga arie a Olteniei.

Vîlnicul este piesa dreptunghiulară, largă de 3—5 m și care se poartă încrețit ori încutat la talie. Aria lui de răspîndire se găsește între Carpații de miazăzi, Dunăre și se prelungește pînă dincolo de apa Oltului (jud. Olt).

Din punct de vedere al ornamentării, al motivului deosebim vîlnicul de Mehedinți care se decorează cu motivul în formă de „horă" cu fir de beteală.

Vîlnicul de Gorj apare încutat, decorat cu vărgi verticale pe fond roșu și ales în motive geometrice policrome. Tot încutat se prezintă vîlnicul de Vîlcea.

Sub formă rotundă și cu mici cute, în vărgi semiverticale și cu motive mărunte, delicate, se prezintă vîlnicul de Romanați. Excepție face vîlnicul de Dolj, care este format din două „prestelci" (vîlnice mai înguste) așezate în față și în spate.

Pe lîngă vîlnic, costumul de Oltenia prezintă și o serie de catrințe, de fiecare zi și de sărbătoare. Astfel, în Mehedinți găsim catrința ornamentată cu dungi orizontale în motive florale; catrința de Gorj numită „fîstîc" (catrința din față) ornamentată în vărgi dispuse vertical și cea din spate ornamentată orizontal. Catrința de Romanați se ornamentează orizontal cu motive lineare și în stilizări florale, avimorfe.

De remarcat în portul popular de Oltenia, giubeaua de Romanați (cojoc femeiesc care nu-și găsește egal în ornamentație) și cojoacele de Vădastra, care excelează prin măiestria ornamentării.

Costumul bărbătesc de Oltenia este la fel cu celelalte costume, excepție făcînd costumul de Gorj la care cămașa se poartă introdusă în pantalonii cu găetane. Același lucru se poate spune și de cămașa de Mehedinți.

În nordul Olteniei se poartă și costumul mocanilor, compus din cămașă cu barbur, ițari și pălărioară neagră, port care se prelungește în toată zona subcarpatică.

Ia de Romanați

Zonă de cîmpie, cu sate bogate și centre mari pentru comerțul cu cereale și vite, Romanațiul este cunoscut și pentru arta cojocăritului. Recunoscute prin ornamentația bogată sînt cojoacele de Vădastra, Corabia, Vișina Nouă (fig. 15).

Fig. 15. Costumul femeiesc de Romanați.

La fel cu iile din întreaga țară, ia de Romanați se croiește din aceeași materie primă (pînza de in sau bumbac) se ornamentează cu aceleași motive geometrice sau florale, se coase cu puncte ca tighelul, crucea, la un fir, lănțișorul.

Croiul iei este croiul vechi, din patru lățimi de pînză la care se adaugă clinii, broschițele și gulerul.

Cusătura de Romanați se caracterizează printr-o cromatică distinsă: albastru de smalț (siniliu) ori roșu vișiniu. În motive discrete și fine, cusute cu punctul tighelului și umplute cu fir auriu ori argintiu, ia de Romanați este plină de gingășie.

Pe umăr stă întotdeauna altița compusă din fîșii cu motive mărunte și delicate și subliniate de galoane cu intercalații de fir metalic.

Sub altiță se găsește încrețul lucrat cu măiestrie în forme romboidale, în culori de alb, galben-crem și verde-măsliniu.

Sub încreț, ia de Romanați prezintă de cele mai multe ori ornamentația în „blană" care se realizează prin repetarea a o serie de motive

caracterizate prin aceeași finețe ca și motivele altiței. Motive în „coarnele berbecului", „cîrlige", „căsuțe", lucrate mărunt, delicat pornesc de jos, de la mînă pînă sub încreț. La mînă, cămașa bătrînească prezintă o bantă care atunci cînd este răsfrîntă dă impresia unui fodor (volan).

Punctul iei este tighelul, lănțișorul, cruci la un fir; de multe ori punctul se lucrează buclat, reliefat.

Ia se poartă cu catrințe ornamentate transversal, cu căpătîi, în motive geometrice ori florale stilizate. Frunze de viță, figuri de oameni, sînt ornamente care se întîlnesc des în alesătura catrințelor. De asemenea, ia se poartă cu vîlnicul de Romanați însoțit de catrința din față.

Vîlnicul se lucrează în scoarță, în dungi semiverticale. El apare larg, învoalt, cu alesături în minuțioase motive geometrice. Cromatica vîlnicului se asociază cromaticii cămășii. Pe fondul roșu se aleg motive în culori de verde, roșu, galben, alb, albastru, motive ce alternează cu vărgi simple.

Peste ie și vîlnic femeia poartă giubeaua, piesă de costum deosebită prin eleganța ei. Cu sau fără mîneci, cloșată, giubeaua se ornamentează cu găetane, în motive de spirale, roate, melcișori, linii șerpuite. Prin croiul și ornamentația ei, prin cromatica bogată și deosebită în în culori de roșu, verde, albastru, negru, giubeaua este una din piesele de costum fără rival în țara noastră.

Costumul de Romanați este completat de marama fină de borangic alb sau galben, aleasă în motive mari la căpătîi, cu coton alb și punctată cu fir metalic, ori în culori discrete, de roșu vișiniu, albastru.

Ia de Vîlcea

Ia este piesa principală a costumului femeiesc din Vîlcea. Ca și celelalte ii, se croiește din pînză de in sau cînepă, bumbac. Pentru lărgime se introduce clinul numit „alăvană" sau „broschiță".

Caracteristic iei de Vîlcea este distribuirea lejeră, „aerată" a ornamentelor, realizate într-o singură culoare. Alături de albastru marin stau roșu, galben uneori, culori care prin executarea punctului de tighel capătă și mai mare finețe.

Motivele ornamentale se dispun in stilul clasic al iei cu altiță. Fîșii de motive în flori stilizate, motive romboidale, triunghiulare, pătrate, se subliniază cu linii cusute în punct de contur cu intercalații de fir auriu ori argintiu (fig. 16).

Sub altiță stă întotdeauna încrețul, care se coase în culorile crem și cu același punct de încreț caracteristic iilor din sudul țării. Uneori încrețul se lucrează și în punctul la un fir, în culori de negru, roșu, bleu. Sub încreț stau cele trei „rîuri" care pornesc din încreț pînă jos la mînecă. Cămașa bătrînească se ornamentează (în locul rîurilor) cu motive mărunte dispuse în formă de „tablă", sau cu flori rupte, căsuțe, pitișoare, care se repetă prin alternanță pe toată tabla mînecii. Pentru ornamentarea iei mai noi, se folosesc „cilicurile" (mărgelele).

Punctul iei de Vîlcea este punctul tighel, crucea, punctul în scăriță, lănțișorul, gura păpușii, „în pite" (la un fir).

Ia de Vîlcea se poartă cu catrințele zise „șoarțe" ori cu vîlnicul pe fond roșu. Atît catrința din față cît și cea din spate se lucrează în scoarță pe fond roșu, ori albastru, cu căpătîi și vărgi transversale, în motive geometrice.

Fig. 16. Costumul femeiesc de Vîlcea.

Vîlnicul de Vîlcea este bogat, evazat, cu pliseuri late, decorate în motive mărunte de mozaic; în față stă uneori „zăvelca“ catrința care își are caracteristica ei prin aceea că se ornamentează prin cusătură cu acul și nu prin alesătură, cu căpătîi în motive geometrice, în culori de alb pe fond albastru marin, motive preluate și de maramă.

Distincția costumului de Vîlcea este accentuată de „cîrpa“ sau marama, care în vechime se lucra în motive policrome cu pătrate mari, cusute în culori de negru, roșu, albastru și cu punctul tighel ori cruci.

Mai tîrziu, marama s-a confecționat din borangic alb sau galben, aleasă cu căpătîi, în motive geometrice și florale. Pe „trupul“ maramei apar, presărate, motive mici, alese în coton alb.

Ia de Dolj

Largă și lungă, ia de Dolj păstrează materia primă, croiul și ornamentația iei din întreaga țară. Cămașa prezintă poale bogate care se poartă mai lungi decît vîlnicul. Uneori, mîneca iei de Dolj se croiește din două piese adică, altița și mîneca propriu zisă; altița se prinde de mînecă, după ce s-a ornamentat printr-un punct dens cusut cu acul sau printr-o cheiță îngustă, croșetată cu alb. (fig. 17).

Amplasarea ornamentelor se face pe altiță, care se compune din galoane despărțite între ele prin șiruri de lănțișor, cusut în fir metalic alb sau galben. Galoanele au lățimea de 2—3 cm fiecare, astfel că altița capătă uneori lățimea de peste 15 cm.

Sub altiță stă întotdeauna încrețul lucrat în punctul „înaintea acului“ în culori de galben-crem. Din încreț pornesc rîurile, adeseori în număr de trei care se prelungesc pînă-n bantă.

Pieptul iei este ornamentat cu 2—4 șiruri de motive grupate.

Gura, larg deschisă, este subliniată de motive mici sau de punctul „drug“ și se încheie cu ciucuri.

Gulerul îngust, încheie cele patru foi printr-un creț simplu.

Poalele se ornamentează adesea cu motivul șirurilor de pe mînecă, șiruri care se cos și pe șold „la deal“, unde se-ntîlnesc cele două „prestelci“ (catrințe).

Motivul ornamental este motivul geometric îmbinat cu cel floral. Pe piept, motivul apare adesea grupat, deosebit de cel de pe mînecă.

Punctul iei de Dolj, este crucea, tighelul, la un fir, lănțișorul. De asemenea se folosește

Fig. 17. Costumul femeiesc de Dolj.

„gurița păpușii“, care se lucrează cu beteală albă sau galbenă. Cromatica iei este simplă, elegantă. Culori de roșu și roșu vișiniu luminate de aurul betelei ori firului metalic, dau finețe și frumusețe iei de Dolj.

Ia se poartă cu cele două „prestelci“ care „cad“ încrețite, atît cea din spate cît și cea din față, căpătînd aspect de vîlnic. Țesute în scoarță pe fond roșu, în vărgi verticale, „prestelcile“ se ornamentează cu motive în ochiuri, romburi, jumătăți de triunghiuri, în culori luminoase de alb, verde, galben, kaki, lila deschis.

Pe cap femeia poartă marama de borangic, aleasă cu căpătîi în motive de „pomul vieții“ și cu flori rupte pe restul maramei.

Ia de Gorj

Trăind în mijlocul naturii pitorești, a pădurilor întunecoase de fag și brad, meșterii olteni au știut să dăltuiască cu multă artă lemnul dăruit din plin de natură. Tovarășă de viață, fe-

Fig 18. Costumul femeiesc de Gorj.

meia n-a putut rămîne mai prejos în împodobirea costumului și a casei ei. Cusături măiestrite împodobesc costumul femeiesc și bărbătesc de Gorj.

Urmașă credincioasă a iei vechi, ia de Gorj se croiește din patru lățimi necesare mînecilor și pieptilor. Pentru lărgime, femeia introduce clinul sau „puiul" și „broasca".

Ornamentarea iei se face cu motive delicate, cusute în punctul de tighel, cruci, lănțișorul ori la un fir. Motive de spirală, încrengături, coarnele berbecului, cîrlige, gheruțe, subliniate discret de firul auriu ori argintiu dau cusăturii de Gorj finețe și gingășie. Pe lîngă culorile de fond, roșu, roșu închis, cafeniu, stă culoarea neagră luminată de culori calde ca galben, mov, „striin" (roz), ultramarin, măsliniu.

Distribuirea ornamentelor este tot atît de delicat amplasată ca și finețea cusăturii. Nimic de prisos, nimic greoi, totul cu chibzuială și mult discernămînt.

Altița se compune din fîșii orizontale subliniate cu rînduri de cruci printre care se intercalează discret firul metalic auriu ori argintiu.

Sub altiță stă încrețul lucrat numai în alb ori galben-crem. Încrețul de Gorj este unul din cele mai vechi și originale încrețuri. Realizat pe baza punctului „înaintea acului" încrețul se lucrează în motive romboidale, triunghiulare, rozete, care alternează cu forme în relief, de pînză, căpătînd aspectul unui decor de mare finețe.

Sub încreț stau 1—3 rînduri care, de obicei, se lucrează cu motivul altiței. Unele ii prezintă motive „rupte" care cuprind mîneca din încreț pînă jos la mînă.

Pieptul se ornamentează cu două sau patru rînduri, așezate în jurul gurii, tăiată adînc în față.

Ia se poartă cu vîlnicul larg, evazat, în cute multe și potrivit de mari. Acesta se lucrează în scoarță, în dungi verticale cu alesături în motive geometrice mărunte ca: stele, cîrlige roate, cruci, toate pe fond roșu. Vîlnicul constituie piesa de greutate în costumul femeiesc de Gorj, dar se poartă și catrințele țesute în scoarță ori năvădeală. Catrința din față numită „fîstîc" se decorează cu vărgi dispuse vertical, iar cea din spate se ornamentează cu „căpătîi" și vărgi transversale.

Frumusețea costumului de Gorj este accentuată și de marama de borangic, țesută cu motive mari subliniate de dungi dese, cu alb și care dau și mai mare strălucire costumului de Gorj.

Ia de Mehedinți

Ia de Mehedinți respectă croiul și ornamentica iei cu „altiță, încreț și rîuri". Se poartă cu vîlnicul de Mehedinți și cu marama de bumbac ori borangic, țesută în casă (fig.19).

Această ie se croiește din patru foi pentru mîneci piept și spate, care se încrețesc la gît și se fixează printr-un guler îngust. Jos, la mînă, ia se termină cu o bantă ori cu mîneca largă; banta poartă numele de „vuviță", sau „pumnișori".

Pentru lărgimea mînecii se folosește clinul numit „lărgitoare". Acesta se introduce în toată lungimea mînecii, pînă la subsuori, prelungindu-se și de-a lungul pieptului și spatelui. Cînd se folosește acest clin, broschița lipsește. La gît, se încheie cu doi ciucurași numiți „țopi", din arnici, în culoarea arniciului din motivele de pe ie. Toate piesele poartă numele de „ciupag".

Ornamentarea se face ca la toate iile cu altiță, încreț și rîuri.

Plasată pe umeri, altița se compune din rînduri înguste (7—8) subliniate cu intercalații de fir auriu ori argintiu. Sub altiță apare „încrețul" cusut în alb ori crem. Din încreț pornesc rînduri verticale ori oblice (săbiate). Jos la mînă ia se ornamentează cu modele mai mici.

Fig. 19. Costumul femeiesc de Mehedinţi.

Pieptul iei se ornamentează cu modele diferite de cele ale mînecii, aşezate în patru pînă la şase rînduri în jurul gurii larg despicate, iar spatele cu două rînduri în părţile dinspre umeri.

Poalele lungi se văd de sub vîlnicul „cutat" ceea ce dă eleganţă costumului. Ca puncte de cusătură se folosesc, cruci, tighele, punctul lănţişor, bătut la fir etc.

Ia se poartă şi cu catrinţe. Catrinţele se ţes în război „în scoarţă" (ţesătură densă, bătută), pe fond negru sau roşu. Catrinţa din faţă se ornamentează cu vărgi dispuse vertical, iar cea din spate cu vărgi orizontale. Motivul geometric ori floral este redat prin alesături policrome în roşu, alb, albastru, portocaliu, verde moale, violet.

Vîlnicul denumit şi „crăţ" este renumit prin forma lui „învoaltă" şi se croieşte din 6—7 „coturi" de pînză ţesută în două iţe din „păr" sau „cicic" (fruntea lînii) şi „băteală" în culori de roşu, negru ori bordo.

Motivul ornamental în formă de „horă" se distribuie pe poale, cusut cu beteală albă, pe fond negru sau galbenă pe fond bordo.

In Mehedinţi este prezent şi vîlnicul cu alesături în vărgi dispuse vertical, cu motive florale în culori de alb, verde prăzuliu, portocaliu, roşu deschis.

Peste vîlnic se încing bete late (10 cm) alese în „şerpi". Pe cap se poartă marama diafană de borangic aleasă în vărgi ori flori presărate în culori discrete şi „fir auriu". Căpătîile se ornează cu vărgi orizontale.

Cămaşa bărbătească de Oltenia

Cămaşa bărbătească de Oltenia face corp comun cu cămaşa de Muntenia, Moldova şi Banat; ea face parte din tipul cămăşilor lungi (fig.20).

Cămaşa bătrînească se croieşte din două foi, una pentru „piepţi" (piept şi spate) şi alta pentru mîneci.

In foaia din faţă se croieşte gura. Mînecile sînt potrivit de largi, prinse de umăr fără încreţ, iar jos, la mînă sînt largi ori cu bentiţă.

Fig. 20. Costumul bărbătesc de Oltenia.

Cămaşa bătrînească se va ornamenta simplu, cu punctul „bătaia pe fir" (la un fir) şi în culoarea alb, ori nu se ornamentează deloc.

Cămaşa lungă se croieşte cu şi fără platcă. Platca este o bucată de formă dreptunghiulară, care se aşază peste umeri şi de care se fixează foile cămăşii.

Se croieşte din 4—5 m de pînză cu lăţimea de 40—50 cm, din două foi; una pentru „piepţi" şi una pentru mîneci, clini, broschiţe, guler şi platcă. Clinii se introduc la mîneci şi de-a lungul foilor.

Distribuirea ornamentelor se face pe poale, la mîneci, pe platcă şi piept; ornamentul principal este cel de pe poale, mîneci şi piept, care se lucrează în motive geometrice, (romburi, pătrate, triunghiuri) şi se subliniază de regulă cu şabace mici ca, „păianjenul, guriţa păpuşii, şabacul în picioruşe" etc.

Cromatica cămăşii este simplă şi elegantă; albul este culoarea de totdeauna a cămăşii lungi; uneori, ca de pildă în Vîlcea, gulerul cămăşii se lucrează cu negru, picat de roşu, bleu şi se coase cu punctul „pe dos".

Gulerul cămăşii vechi se încheie cu doi nasturi albi de piatră; cămaşa din zilele noastre se croieşte cu gulerul lat (4—5 cm) care se ornamentează cu modelul de pe poale.

Cămaşa de Oltenia se ornamentează şi cu creţuri care apar la umăr, piepţi şi jos la mîneci (atunci cînd cămaşa are bentiţă). Remarcabil este creţul de Gorj care, uneori, are lăţimea de 3—4 cm. De asemenea se ornamentează cu dantelă lucrată cu igliţa atît pe poale cît şi la mîneci şi guler.

Punctul de cusătură este punctul „la fir" (Mehedinţi) „la un fir" (Gorj) „bătut la fir" (Dolj) „în pite" (Vîlcea).

Cămaşa se poartă cu nădragi, (pantaloni albi ţesuţi din lînă şi daţi la piuă) sau ţesuţi din bumbac, cu năvădeală în „ochiuri" ori în „coaste".

În afara pantalonilor de Gorj şi Mehedinţi, care sînt strîmţi pe picior şi decoraţi cu găetane negre, pantalonii de Oltenia se croiesc drept, potrivit de largi şi fără nici o ornamentaţie. Peste cămaşă şi pantaloni se poartă brîu ori bete. Brîul se termină cu ciucuri lungi, roşii, care se lasă pe şold (Vîlcea). Betele se ţes în năvădeală în motive geometrice (ochiuri, ochi şi sprîncene, romburi etc.) şi în culori de roşu, verde, alb, galben ruginos.

Peste costum, olteanul poartă „vesta" de postav negru; iarna poartă „mintean", „şubă" de dimie albă sau neagră. Aceasta este decorată discret cu găetane, („ţuicaşuri" sau „planticuţă" Dolj), găetane care se folosesc şi la decorarea nădragilor de Gorj şi Mehedinţi.

În picioare, olteanul poartă opinci confecţionate din piele de porc, ori de vită; pe cap pălărie vara şi căciulă iarna.

În nordul Olteniei, (Gorj, Vîlcea) a pătruns cămaşa cu barburi, cioarecii de dimie şi pălărioara cu bor mic.

COSTUMUL POPULAR DIN BANAT

Costumul popular femeiesc din Banat se deosebeşte de costumele din restul ţării prin piesa numită „opreg", precum şi prin piesa ce se poartă pe cap, numită „ceapsă" sau „conciu".

Opregul este piesa care se poartă în spate, compusă dintr-o bucată dreptunghiulară cu lungimea de 20—25 cm, numită „petecul de opreg", şi de care stau agăţaţi, ciucurii lungi pînă la poale (lungimea ciucurilor de circa 80—90 cm). Opregul se ţese din lînă, iar motivele ornamentale se aleg sau se cos cu acul în fir auriu şi argintiu.

Ceapsa şi conciul, sînt piese cu care femeia din Banat îşi acoperă capul.

Ceapsa este un fel de bonetă care se ţese din lînă sau bumbac şi se ornamentează cu acul, cu motive în formă de romb, roată, stea.

Conciul se poartă în Lunca Timişului şi se compune dintr-o bucată de pînză, pătrată şi o fîşie lungă fixată pe marginile bucăţii pătrate, numită bată. Conciurile se ţes din lînă colorată şi mai nou din fir auriu ori argintiu, în motive geometrice.

Costumul de Banat se caracterizează şi prin cusătura „nemţoanelor", a „tăieturii" dar mai ales prin cusătura cheiţelor cu acul, care se fac cu multă măiestrie.

Cojoacele femeieşti se remarcă prin ornamentaţie bogată, policromă. Pe lîngă motive de meandre, rozete, apar bumbi de metal, bucăţi de oglindă, monede galbene etc.

Costumul bărbătesc de Banat are aceeaşi componenţă ca şi costumul bărbătesc din restul ţării. Specifice cămăşii lungi a Banatului sînt gulerul şi manşetele late (circa 10 cm) care se ornamentează cu motive geometrice cusute cu puncte ca „nemţoane, tăietură, peste fire". De asemenea se remarcă prin „cheiţele" cusute cu acul, care uneori au lăţimea de 4—5 cm.

Cămaşa femeiască de Banat

Portul Bantului păstrează unitatea portului din întreaga ţară. Materia primă, pînza de in, cînepa, bumbacul şi lîna au stat la baza con-

Fig. 21. Costumul femeiesc și bărbătesc de Banat.

fecționării costumului femeiesc și bărbătesc (fig. 21).

Portul femeiesc din Banat se compune din cămașa numită „spăcel", poalele din aceeași pînză, opregul, catrința, „conciul".

Cămașa mare, lungă și largă, păstrează croiul vechi, dacic. Ea se croiește din pînză groasă de bumbac, țesută cu vărgi înguste (2—3 mm) de in, în 2 ițe, vărgi care-i dau aspect de robustețe. Cămașa se croiește din 4 foi care se unesc la gît printr-un guler lat de 2—3 cm. Mîneca, este largă și se termină uneori prin „fodor".

Ornamentul principal îl constituie „tabla", (modelul mare, lat de circa 15 cm), care pornește din apropierea gulerului pînă mai jos de cot. Unele cămăși prezintă un rînd de asemenea motive, alteori, două sau trei rînduri. Jos, mîneca se termină cu un „ciupag" cusut pe încrețul fodorului. La marginea tivului se croșetează întotdeauna o dantelă cu alb.

Motivele geometrice sînt reprezentate prin pătrate mari, romburi în coton alb „picat" ici și colo de negru sau subliniat de șirul „nemțoanelor" străbătute delicat de același fir negru; motivul de Banat este elegant și plin de finețe.

Bogăția motivelor cusute cu alb este întretăiată de orificiile motivelor lucrate în „tăietură".

Deci, punctul „peste fire" (la un fir) „nemțoanele", tăietura, tighelul sînt punctele cămășii de Banat. Alături de cusătura densă de „peste fire" apar, mai ales pe piepții și poalele cămășii, motive cusute în cruci, cu negru.

Cămașa se poartă cu opregul și catrința de Banat. Opregul este format dintr-o bucată dreptunghiulară de țesătură, cu bogate ornamente brodate, care se prelungesc cu franjuri colorate. Acesta se lucrează de obicei în fir de aur sau argint. Modele în stil geometric și floral bătute în firul" galben ori alb, fac ca această țesătură să fie neîntrecută. Urzit în grupe de fire negre și roșii, opregul se țese în 2 ori 4 ițe.

In față, femeia poartă catrința lungă, țesută în năvădeală (4 ițe), cu modele în formă geometrică ori florală, alese fie în același fir strălucitor, fie în lînă, în culori policrome (catrința veche). Verdele, roșul, albul, albastrul, galbenul lămîios, movul sînt culorile folosite în alesătura motivelor.

Peste ie se poartă pieptarul cu ornamente florale cusute cu mătase, bumbi de metal, bucăți de oglinzi, colorate policrom și plasate bogat pe toată suprafața cojocelului. Pe cap, femeia poartă „conciul" țesut din lînă colorată sau decorată cu fir metalic alb sau galben.

În zona Valea Bistriei se poartă „ceapsa“, un fel de bonetă care se confecţionează din pînză albă pe care se cos policrom motive în formă de romb, cu denumirile locale de „roată şi stea“.

Peste costum se poartă şuba de Banat, numită „guneaţ“, confecţionată din pănură albă sau gri şi ornamentată cu găetane negre.

Cămaşa femeiască de Arad

Cămaşa femeiască de Arad se caracterizează prin mărimea şi bogăţia ornamentului care se distribuie de-a lungul mînecii pornind de la mînă pînă la guler.

Cămaşa păstrează croiul cămăşii vechi: cele 4 foi se încreţesc la gît prin gulerul potrivit de lat.

Această cămaşă se croieşte din pînză de in, cînepă sau bumbac gros. Pentru lărgime, săteanca îi adaugă clini, broschiţe. Distribuirea ornamentelor se face pe mînecă, guler, piept. Ornamentul principal este ornamentul de pe mînecă, care apare mare, lat, bogat, de obicei în roşu, ori roşu cu negru, uneori unele motive fiind punctate şi cu culori de tonalităţi calde ca mov, verde moale, galben.

Paralel cu ornamentul principal de pe mînecă se coase şi o cheie în negru şi roşu.

La cămaşa veche, a cărei mînecă porneşte din umăr, ornamentul se dispune şi pe umăr şi se prelungeşte pînă în spate, sub formă de platcă. Pieptul cămăşii de Arad se ornamentează foarte simplu: motive mici, simple care se dispun de-a lungul gurii cămăşii.

Cămaşa de Arad se poartă cu „poale albe“, care cu timpul s-au transformat în fustă. Largă, încreţită, „fusta“ se ornamentează tot aşa de bogat ca şi cămaşa. Motivul ornamental, lat de 8—10 cm, se plasează de-a lungul poalelor şi pe clini în sus, mărginind cusăturile. Foile fustei (6—7 foi) se închid printr-o cheiţă destul de lată (2—3 cm) în roşu şi negru, creînd un efect decorativ propriu zonei Arad (fig. 22).

În faţă, peste fustă se poartă „şorţul“ alb de pînză, ornamentat tot aşa de bogat (uneori ornamentele cuprind jumătate din cîmpul şorţului). Şorţul se ţese din pînză în năvădeală,

Fig. 22. Costumul femeiesc de Arad.

cu aceleaşi culori ca şi cămaşa şi fusta sau se coase cu motive geometrice ori florale.

Peste cămaşă se poartă cojocul de Arad, pecorat cu aceeaşi bogăţie de ornamente prin aplicaţii de piele şi broderie în culori bogate.

Pe cap, femeia poartă năframa de caşmir negru, înflorat. Ca podoabe la gît şi pe piept, poartă salba din monede de argint.

Cămaşa bărbătească de Banat

Ca şi cămaşa femeiască, cămaşa bărbătească de Banat este mare, lungă şi largă.

Caracteristic acestei cămăşi este aceeaşi cusătură de Banat, în alb, cu punctele „nemţoanelor şi "tăietura“, pe fondul punctelor „peste fire“.

Cămaşa se croieşte din 4 lăţimi cu şi fără platcă. Gulerul este foarte lat în comparaţie cu celelalte cămăşi bărbăteşti. Această lăţime este

necesară motivului ornamental, care ca și la cămașa femeiască se compune din motive mari, romboidale (fig. 23).

La fel cu gulerul și poalele și cu același model se ornamentează și manșetele. Uneori manșetele, pieptul și gulerul apar ornamentate în negru, în timp ce poalele se lucrează în alb.

Costumul de Banat folosește ca ornament și crețurile. Crețurile apar jos, la mînecă și la umăr, avînd lățimea de 2—3 cm. Acestea se

Fig. 23. Costumul bărbătesc de Banat.

lucrează cu punctul nemțoanelor, care se cos pe muchiile crețului.

Ornamentele cămășii sînt însoțite de șabace care se cos tot în alb. Dar ceea ce dă finețe și adevărată măestrie cusăturii cămășii bărbătești sînt cheițele lucrate cu acul, în punct înnodat și care se plasează de-a lungul mînecilor. Acestea, adevărate dantele, au lățimea de 3—4 cm.

De la brîu în jos, bănățeanul poartă pantaloni albi. Cămașa bătrînească se poartă în nădragii decorați cu bogate motive ornamentale în găetane.

Peste cămașă și pantaloni se poartă sumanul de „pănură" alb și decorat cu aceeași bogăție de găetane, în culori de negru și albastru.

COSTUMUL POPULAR DIN TRANSILVANIA

Spre deosebire de costumul cu fotă și costumul cu vîlnic, care cuprinde regiunile arătate mai sus, costumul de Ardeal este costumul cu catrință. Catrința, după cum am văzut, se întîlnește și în celelalte regiuni ale țării.

Catrința este piesa dreptunghiulară, îngustă (40—50 cm), care se poartă așezată vertical în față și în spate, de la brîu în jos. În unele zone (Hunedoara) catrința din față apare mai scurtă.

Transilvania se caracterizează printr-o mare varietate de catrințe.

În costumul de Hunedoara se întîlnește catrința care se țese în două ori patru ițe, pe fond negru, fără ornamentație (ori foarte redusă la catrința nouă din față).

Catrința din Mărginimea Carpaților, Tîrnave și Țara Moților se țese în dungi înguste orizontale pe fond roșu.

În zonele Cluj, Munții Apuseni pînă la Năsăud se găsește catrința „cu trup vînăt", care se ornamentează cu alesături pe fondul roșu de la poale, fond care cuprinde cu timpul aproape trei sferturi din catrință.

In Maramureș se poartă catrința cu dungi late (circa 5—6 cm) de culoare roșie, portocaliu, mov, pe fond negru.

Costumele din zona de vest au o formă specifică (Oaș, Sălaj, Bihor, Arad) prezentînd numai catrința din față, care se țese din pînză, cu alesături în motive late. Catrința din spate lipsește, locul ei fiind luat de poalele cămășii care cu timpul s-au transformat în fustă. Această fustă este și ea ornamentată prin alesături în război pe pînză albă.

Pe lîngă cămașa lungă bărbătească, care cuprinde aria zonelor de sud a Transilvaniei (Sibiu, Făgăraș, Tîrnave) costumul bărbătesc prezintă cămașa scurtă care se poartă cu „gaci" în zona de vest și nord a Transilvaniei (Oaș, Sălaj, Bihor, Maramureș).

Cămașa femeiască de Hunedoara

Cămașa femeiască de Hunedoara (Pădureni, Hațeg) este cămașa cu tablă și fodor. Bogată și sobră, cămașa păstrează croiul vechi (fig. 24).

Se croiește din 4 foi care pornesc de la gît și se prelungesc pînă la poale. Pentru lărgime

se introduce sub braț clinul numit „lărgitură" și broschița numită „zoltac".

Ornamentele se distribuie pe mînecă, piept, guler. Ornamentul de pe mînecă se numește „tablă" și pornește din fodor pînă sub guler. Pe piept se distribuie același ornament în două rînduri așezate deoparte și alta a gurii. Spatele se ornamentează cu modele mai mici, deoparte și alta a umerilor. Ornamentarea iei de Hunedoara se face în motive geometrice; romburi mari (circa 10 cm) pătrate, jumătăți de romburi, care se succed compact, pe întreaga mînecă dînd cusăturii un aspect bogat, reliefat (fig. 24).

Punctul de cusătură specific Hunedoarei este punctele „ațește" care se lucrează cu firul gros, buclat. Cămașa se lucrează de asemenea și cu punctele „crucea", „la un fir", „tighelul".

Culorile obișnuite sînt roșu viu, și negru. Pe fondul acestor culori apar și discrete culori de mov, albastru deschis, verde.

Poalele fac corp comun cu „ciupagul" (cămașa de la brîu în sus).

Fig. 24. Costumul femeiesc de Hunedoara.

Atît ciupagul cît și poalele se ornamentează și cu cheițe care se cos, prin alternanță, cu roșu și negru. Ele constituie adevărate modele avînd uneori lățimea de 2—3 cm.

Cămașa de Hunedoara se poartă cu catrințe negre, țesute în casă, în două ori patru ițe. Acestea apar de cele mai multe ori fără nici un fel de ornamentație. Catrința din față este mai scurtă decît cea din spate. Din ele se prelungesc poalele bogat ornamentate jos și pe clini în sus, cu motive ori cheițe. Ansamblul este completat de pieptare cu broderii policrome, compacte.

Peste șold, femeia poartă podoabe de metal, alcătuite din bani, inele, cheițe, înșirate pe lănțișoare.

Pe cap poartă „ceapsa", un fel de tichie ornamentată cu motive bogate și compacte, în culori sobre de negru, ori negru îmbinat cu roșu. Pe margini, ceapsa prezintă o dantelă cusută cu acul, în alb, care este lucrată cu multă finețe. Sub ceapsă se găsește „cîrpa" (marama) albă de bumbac care se prelungește pe sub cojoc, în spate, de-a lungul catrinței.

Cămașa femeiască de Săliște (Sibiu)

Ia de Săliște este o cămașă distinsă și elegantă în care negrul motivelor se asortează de minune cu albul imaculat al pînzei numită „giolgiu" sau „jolj". Acest tip de cămașă, numită și cămașa cu „ciocănele" cuprinde zona Săliște (de unde și denumirea de ie de Săliște) zona Sibiului precum și zona de nord a Gorjului (Baia Mare, Baia de Fier, Novaci, Polovragi).

Ia păstrează tipul de croi al iei clasice. Se croiește din pînză de bumbac (ori giolgiu în zilele noastre) din 4 foi care se încrețesc la gît, fixate printr-un guler. Jos la mînecă, ia se termină cu volanul specific Transilvaniei, numit fodor.

Motivul iei de Săliște este motivul delicat, mărunt, de regulă flori stilizate, care se grupează de-a lungul „ciocănelelor". Ele se distribuie în formă de șiruri; de obicei 3 șiruri de ciocănele mărginite de motive florale mărunte.

Ciocănelele se lucrează așa de dens, încît îți dau impresia unei panglici negre. Peste umăr se distribuie întotdeauna transversal, un rînd de aceleași motive mărunte așezate pe locul altiței clasice și care se numește „umeraș". Din umeraș, vertical, printre rîndurile de ciocănele cu motivele lor, pleacă alte două rînduri cu același gen de motive fine și delicate, care poartă numele de „picături". Uneori, motivele sînt

punctate cu fir auriu ori chiar cu culori de roşu, albastru galben (fig. 25).

Punctele iei de Sălişte sînt: crucea, tighelul şi punctul specific al ciocănelelor.

Ia cu ciocănele se poartă cu fusta albă şi „şurţe" sau „crătinţe" (catrinţe) de culoare neagră sau vînătă. Acestea se lucrează cu dungi transversale la căpătîi, alese în motive mici geometrice, în „fir" ori mătase neagră. Mai nou, catrinţele de Sibiu se cumpără din tîrg, confecţionate din postav negru, cu aceleaşi căpătîi, în motive minuscule din fir sau mătase; cea din faţă prezintă ciucuri negri.

Catrinţa se poartă cu poale lungi din cînepă ori bumbac. Peste ia şi catrinţele de Sălişte se poartă „pieptarele" (cojoace) scurte, brodate în culori sobre de negru şi puţin roşu.

Costumul de Sălişte (Sibiu) a cuprins şi versantul de sud al Carpaţilor meridionali. Nordul Gorjului, Vîlcea, Argeşul sînt zone în care costumul de Sibiu, atît cel femeiesc cît şi cel bărbătesc se bucură de largă apreciere.

Fig. 25. Costumul femeiesc de Sălişte (Sibiu).

Cămaşa femeiască din Munţii Apuseni

Portul românesc din Munţii Apuseni păstrează unitatea portului din întreaga ţară. Piese cum ar fi, cămaşa, poalele, zadiile, năframa purtată pe cap, constituie costumul femeiesc din Munţii Apuseni. Caracteristic acestui costum este „ciupagul" mare, aspectuos, lucrat în motive geometrice, sub guler.

În general, cămaşa se croieşte ca şi celelalte ii. Cămaşa lungă, bătrînească, porneşte încreţită de sus de la gît, prelungindu-se în foi largi pînă la gleznele picioarelor. Caracteristic acesteia este tăierea gurii în spate, lucru bine gîndit de ţărancă, care din grija de a nu strica aspectul regulat al ciupagului, a mutat gura cămăşii în spate.

La mîneci, jos, se termină cu fodori largi, care cuprind aproape 1/3 din lungimea mînecii. Motivul ornamental este motivul geometric pe „ciupag", şi motivul geometric îmbinat cu elemente florale (jos la mîneci şi peste cot).

„Ciupagul" se plasează direct sub gulerul cămăşii, în faţă, şi se coase în motive geometrice, uneori acesta avînd lăţimea de peste 10—15 cm. Ciupagul este motivul principal al cămăşii. El se lucrează pe muchiile creţului, fiecare muchie constituind un fir de pînză.

Punctul ce se foloseşte este punctul „urzit pe fir". Mînecile se ornamentează cu cîte un şir orizontal peste cot, lat de circa 2—4 cm.

Din creţul gulerului pînă în motivul „peste cot" porneşte un singur rînd vertical, constituit dintr-o cheiţă cu acul, în culoarea ornamentelor iei, care se opreşte în şirul de peste cot.

Fodorii se fixează cu ajutorul unui creţ, pe care de asemenea, se lucrează cîte un „ciupag" mic (1—2 cm), numit „brăţară".

La mînecă, jos, cămaşa se ornamentează cu alt şir de motive geometrice de lăţimea celor de peste cot, care se lucrează în zizgaguri, „guriţa păpuşii", tighele, cruciuliţe, cusătură, „urzită pe fir".

Cromatica cămăşii este monocromă. Roşul aprins (de obicei pentru tinere) este îmbinat uneori cu galben şi negru (pentru bătrîne).

De la brîn în jos, se poartă zadiile ţesute în scoarţă pe fond vînăt, încrustate cu vărgi în motive geometrice cu culori de roşu, verde, alb, albastru (fig. 26.).

Mai nou, culoarea vînătă a zadiilor este înlocuită cu roşu, zadiile fiind lucrate pe fond roşu şi încrustate cu aceleaşi dungi orizontale.

Peste zadii se poartă brîul nu prea lat, colorat policrom.

Fig. 26. Costumul femeiesc de Munții Apuseni.

Iarna, femeile îmbracă pieptarele înfundate sau deschise în față, cu broderii bogate în motive florale, lucrate în roșu, verde, galben și presărate cu fluturi cojocărești (fluturi galbeni sau albi cu adîncituri pe ei) și decoltate larg spre a se vedea ciupagul de pe piept.

Cămașa femeiască de Bihor

Cămașa femeiască de Bihor aparține formei de cămașă cu mîneca prinsă din umăr printr-un creț. Cămașa se croiește din 4 foi și guler; mînecile largi, bogate se termină prin fodorul numit „pumnar". Gura se încheie în față, de o parte și alta avînd uneori cerculețe din pînză, iar jos la brîu, stă o bantă de pînză (1—2 cm) așezată în lat pentru sprijinirea cerculețelor. La cămășile din zilele noastre apare și gulerul rotund.

Ornamentarea cămășii se face pe pumnar, iar pe mînecă cu un singur șir vertical, sau „peste cot". Pe umăr se întîlnește ornamentul dispus de-a lungul acestuia. În față, pe piept apar ornamente mici, dispuse vertical, cîte 3, 4 șiruri, ori un singur șir mare.

Această cămașă se poartă cu fusta albă din bumbac, țesută în război și ornamentată în alesătură ori cusătură. Fusta (largă și creață) prezintă și un volan lat de circa 5—6 cm, ornamentat și el. Peste fustă, în față, se poartă zadia țesută în război și aleasă în motive geometrice, sau șorțul de pînză albă, ales și el ori cusut în motive dispuse orizontal (fig. 27).

Motivul ornamentării, atît pe cămașă cît și pe fustă ori zadie, este motivul geometric îmbinat cu motivul floral.

Punctul de cusătură este crucea, tighelul, peste fire și tăietura care dă finețe și frumusețe motivului de Bihor.

Costumul se poartă cu pieptar. Pe cap, femeia poartă năframa înflorată sau ștergarul de bumbac. La gît, bihoreanca are podoabe bogate de metal care ornamentează întreg pieptul.

În timp de iarnă, femeia poartă haina mare, de dimie albă, decorată bogat în culori pentru postav : roșu, verde, albastru, negru și violet. Găitanele necesare decorării se cumpără și

Fig. 27. Costumul femeiesc de Bihor.

apoi se aplică în forme de spiralăro ,ață, meandre, melcișori etc.

Ca podoabe, femeia poartă „lățițarele", confecționate din mărgele colorate bogat.

Cămașa femeiască de Oaș

Vesel, plin de pitoresc, costumul cămășii cu platcă, costumul de Oaș face corp comun cu costumul de Transilvania. Cămașa cu platcă cuprinde zona Oașului; ea se ornamentează bogat, și în multe culori.

Se croiește din pînză de in sau bumbac gros. Specificul acestei cămăși îl constituie platca pătrată și gura care se încheie în spate. Mînecile, care se prind de platcă printr-un creț, se termină jos, la mînă, cu obișnuitul fodor. Cămașa se croiește simplu, dintr-o foaie pentru piept și spate. Peste această foaie, la gît și umeri se așază platca.

Distribuirea ornamentului se face pe platcă și jos la mînecă. Din platcă pornește vertical o cheiță asemănătoare unui șir îngust de motive, care se prelungește pînă în fodori. Uneori această cheiță apare și pe piept.

Bogăția de culori (roșu, verde, albastru, galben, alb) dau ornamentului strălucire și vioiciune. Puncte de cusătură ca punctul peste fire, festoanele, tighelurile, „zbîrciogii" dau robustețe și bogăție ornamentelor. Punctele se lucrează cu firul gros, buclat.

Cămașa bătrînească de Oaș se ornamenta numai peste umeri, nu și în față. Se croia ca și cămașa cu platcă cu aceleași mîneci largi cu fodori. Festoanele, punctul pe dos, peste fire erau punctele cu care se ornamenta și această cămașă.

Cămașa se poartă cu poale largi și șorț (fig. 28), poale care cu timpul s-au transformat în fustă. Poalele se croiesc din 4—5 foi drepte și se strîng cu un șnur peste care se așază un brîu lat de circa 4—5 cm, ornat cu aceleași motive de pe cămașă.

Poalele se termină cu un motiv cusut și cu dantele croșetate.

Peste poale se așază șorțul numit „zadie", care se țese din pînză și se ornamentează cu motive geometrice pe poale și uneori cu mici ornamente distribuite pe toată suprafața șorțului.

Pe cap se poartă năframa înflorată. Peste costum se îmbracă „vesta" din postav, iar pe timp rece „guba" ornamentată și ea cu vărgi.

Ca podoabe se poartă „zgarda" din mărgele mici, colorate, cusute în motive geometrice.

Fig. 28. Costumul femeiesc de Oaș.

Cămașa femeiască de Năsăud

Așezată în nordul țării, zona Bistrița-Năsăud a reușit să-și păstreze specificul său atît în ceea ce privește datinile și obiceiurile românești cît și portul moștenit de veacuri.

Portul de Năsăud respectă și el unitatea portului din întreaga țară. Costumul femeiesc se compune din cămașă, zadii, năframă și pieptar. În timp de iarnă, femeia poartă cojoc cu mîneca lungă.

Cămașa de Năsăud se croiește ca toate cămășile românești, din 3—4 m de pînză de in sau bumbac mai gros. Gulerul încrețește cele 4 foi. La mîneci, jos, se termină cu obișnuitul fodor de Transilvania.

Din punct de vedere al ornamentației, face parte din tipul cămășilor cu „pui peste cot". Ia se ornamentează pe guler, care se coase cu „punctul pe dos" sau „pășituri" (cruci), pe mîneci și fodor. Mîneca se termină cu o dantelută îngustă, numită „cipcuță".

Fig. 29. Costumul femeiesc de Năsăud

Motivul mînecilor se distribuie orizontal, peste cot. Fodorii se ornamentează cu acelaşi motiv de peste cot (fig. 29).

Încreţul fodorului se decorează cu punctul de ciupag, peste muchiile încreţului. Sub guler cămaşa prezintă un mic ciupag lat de 1—2 cm.

Motivul ornamental este mai mult motivul floral, acesta apărînd sub formă stilizată. Motivele florale se îmbină cu mici figuri triunghiulare, romboidale, cu tighele oblice, motive de guriţa păpuşii.

Cromatica cămăşii de Năsăud este de obicei monocromă: roşu pentru tinere şi negru pentru bătrîne. Dar ceea ce îi este caracteristic acestei cămăşi sînt mărgelele; roşii, galbene, albastre, roz sau „verzui. Cămaşa se poartă cu catrinţe ţesute în război şi brăzdate transversal de dungi înguste, decorate spre poale cu motive mici florale. De remarcat gama de culori, pornind de la roşu pînă la bordo, cu care se ţes vîrstele catrinţelor.

Peste ie se poartă pieptarul, iar pe vreme răcoroasă se poartă sumanul ori cojocul. Pieptarul de Năsăud este pieptarul „înfundat" care se încheie pe umeri. Acesta se decorează cu o bogată ornamentaţie florală în motive ca: bumbi, meandre, melcişori, roata, rozete, simbolul soarelui.

Cămaşa femeiască de Tîrnave

Această cămaşă face parte din tipul ornamental al cămăşilor cu „şire" şi umeraş. Cămaşa se croieşte din 4 foi de pînză de bumbac, groasă. Mînecile, foarte largi, se termină cu bantă care se răsfrînge, dînd impresia unui fodor. Se croiesc din 2 bucăţi: una pe care se lucrează umeraşul ce ţine loc de altiţă şi alta care porneşte din umeraş pînă jos la mînă. Bucata pe care se coase umeraşul se croieşte separat şi se uneşte de restul mînecii printr-o cheiţă mică, cu alb;

Ornamentaţia cămăşii de Tîrnave se face discret şi cu mult gust. Ornamente mărunte, aşezate în şiruri scurte, pornesc din „umeraş" şi se termină mai sus de cot. Umeraşul stă în-

Fig. 30. Costumul femeiesc de Tîrnave.

totdauna pe locul altiței, într-un șir transversal lucrat din aceleași motive mărunte. Cromatica este policromă. Pe cusătură de culoare neagră stau culori de verde, roșu, mov, galben, albastru.

Cămașa se poartă cu catrință roșie în spate aleasă în vărgi orizontale, în motive mărunte policrome. În față se poartă șorțul numit „șurta" țesut în casă, în 4 ițe, din urzeală neagră și „bătealä" roșie. Șurța se termină cu „strămătura" (fire de urzeală în formă de franjuri) (fig. 30).

Pe cap se poartă „vălitoarea". Aceasta este o bucată de pînză dreptunghiulară care se așază pe un fel de cerc, cu capetele îndreptate către spate. Circumferința formată se ornamentează cu buchete de trandafiri colorați, așezați la frunte și în părți.

Peste cămașă se poartă cojocul înfundat, brodat în minuțioase motive florale și cu aplicații din piele, în multe culori.

Cămașa femeiască de Maramureș

Caracteristică prin croiul ei, cămașa de Maramureș se deosebește de celelalte prin faptul că este singura cămașă din costumul romănesc care se croiește pătrată la gît. Cămașa se lucrează din pînză de casă țesută în război, în două ițe. Se croiește din 4 lățimi; două pentru mîneci și două pentru piepți.

Spre deosebire de ia încrețită la gît, unde mînecile pornesc din guler, cămașa de Maramureș prezintă piepții drepți și tăiați la gît, iar mîneca pornește încrețită din umăr. Mîneca se termină prin fodori care poartă numele și de „bezeri".

În Maramureș există mai multe variante de cămăși pătrate la gît; cea care capătă teren din ce în ce mai mult, renumită prin crețurile sale, este cămașa de „Săpînța".

Crețurile cămășii de Maramureș sînt o adevărată artă. Perfect trasate și conturate, la prima vedere dau impresia că nu pot fi lucrate de mînă. Și pe cît par de perfecte pe atît se lucrează de simplu, ele fiind realizate pe bază de fire scoase și punctul „înaintea acului". Pentru înfrumusețare, femeia folosește gingașe modele lucrate în punctul identic cu „nemțoanele" de Banat, colorate în galben portocaliu. De la brîu în jos se poartă poale, peste care se pun zadiile. Poalele nu se ornamentează decît foarte

Fig. 31. Costumul femeiesc de Maramureș.

discret în puncte de „ociți" (tighel) în alb ori galben portocaliu (fig. 31).

Cămașa se poartă cu zadii din lînă țesute în război, în 4 ițe, pe fond roșu, galben portocaliu, albastru. Fondul se ornează cu dungi orizontale de culoare cafenie cu intercalații de negru, ori dungi negre cu roșu sau negre cu portocaliu. Peste cămașă se poartă pieptarul ornamentat cu lînă în culori vii.

În timpul iernii se îmbracă „guba" mițoasă lucrată din lînă țesută în două sau patru ițe.

Cămașa bărbătească de Oaș

Cămașa bărbătească de Oaș se croiește, ca și cămașa femeiască, din pînză groasă de in, cînepă, ori bumbac gros, țesută în două ițe. Se poartă cu izmenele sau „gacii" largi, cu „traista" de Oaș și cu pălărioara

Fig. 32. Costumul bărbătesc de Oaş.

mică ornamentată tot atît de pitoresc ca şi costumul (fig. 32).

Cămaşa se croieşte largă şi scurtă şi cu mînecile foarte largi. Faţa şi spatele apar încreţite şi fixate printr-un guler lat care se-ncheie prin doi ciucuraşi.

Mînecile pornesc încreţite din umăr şi se termină largi ori cu manşetă. Cămaşa scurtă se poartă pînă deasupra gacilor, neîncinsă.

Distribuirea ornamentelor se face pe guler, umeri, la mînecă jos şi pe poalele cămăşii. De-a lungul mînecii şi pe piept apar cheiţe decorative.

Ornamentul se coase în motive geometrice ori florale. Dar ceea ce dă pitoresc cămăşii bărbăteşti de Oaş este cromatica vie şi bogată. Culori de roşu-viu pînă la bordo şi maro, îmbinate cu culori de verde-viu, galben-lămîios, alb, lila, albastru tare, colorează şi dau strălucire cămăşii de Oaş. Veselia culorilor este completată de abundenţa de puncte de cusătură. Astfel, puncte ca „peste fire", „nemţoane", „zbîrciogi", „festoane", puncte de subliniere, ca „tăietura", servesc la ornamentarea iei, fiecare fiind realizat într-o altă culoare.

Cămaşa se poartă cu gaci sau iţari în timpul iernii. Peste cămaşă oşanul poartă „uioşul" sau „guba", ţesătură de lînă cu ornamente în dungi.

Cămaşa bărbătească cu barbur

Cămaşa bărbătească cu barbur este cămaşa care poate fi întîlnită de-a lungul Carpaţilor. Această cămaşă se poartă cu iţari albi, pălăriuţă neagră cu boruri mici şi cojoc fără mîneci numit pieptar, sau cojoc mare de oaie.

Cămaşa cu „barbur" se confecţionează din pînză albă şi deasă şi se croieşte în felul următor: după ce s-au tăiat foaia din faţă şi din spate se adaugă în părţi un număr de clini (de la şase în sus), cămaşa căpătînd aspect de „fustanelă" (cămaşa de sărbătoare). Atît la cămaşa de sărbătoare cît şi la cea de purtare se adaugă în faţă, un clin care se ornamentează.

Mîneca cămăşii este şi ea foarte largă, întrucît se croieşte din lăţimi de circa 1 m (fig.33).

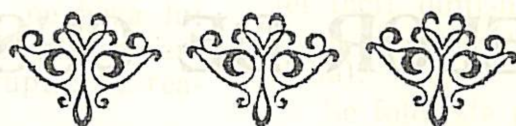

Fig. 33. Costumul bărbătesc „Cămăşă cu barbur".

Ornamentul se dispune pe barbur în formă de „*M*", pe guler și jos la mînă. Motivul fin și delicat este alcătuit din flori stilizate ca bobocei, frunze, trandafirași, ochiulețe, gurițe, etc. Uneori cămașa se ornamentează și pe clinul din spate.

Cromatica cămășii este tot așa de simplă ca și ornamentarea. Negrul este culoarea de bază, luminată de auriul firului galben. Punctele de cusătură sînt crucea, tighelul, lănțișorul, gurița păpușii. La gît, cămașa se încheie cu ciucuri, care se înnoadă după ce au fost introduși în două cheutori numite „peteuci".

Peste cămașă și ițari se poartă chimirul cu aplicații și crestături în piele. Ca haină groasă se poartă cojocul, așa-zisul „cojoc mocănesc", care se croiește din piele de oaie, cu mîneci largi.

CAPITOLUL III

ÎNDRUMĂRI TEHNICE PENTRU EXECUTAREA PUNCTELOR DE CUSĂTURĂ

PENTRU confecţionarea costmului românesc, săteanca ori tînăra fată trebuie să posede anumite cunoştinţe tehnice ca de exemplu: cum se face croiala cămăşii, care sînt punctele folosite în ornamentare şi cum se lucrează acestea, care sînt materialele necesare confecţionării costumului românesc.

Tehnica punctului românesc nu este uşoară, mai ales pentru începători. Pentru învăţarea acesteia, se porneşte de la elementele punctelor de bază, ca punctul înaintea acului, tighelul, crucea. De remarcat că pe lîngă puncte de bază, apar şi o serie de puncte specifice zonelor etnografice. Aşa se poate vorbi despre punctul „brăduţii de Argeş", punctul în „scăriţă pe dos" de Olt, „butucul" de Buzău, „brînaşul" de Ardeal, „nemţoanele de Banat şi multe altele.

Şi dacă aceste puncte, care dau frumuseţe cusăturii româneşti, au putut fi lucrate de bunicile şi străbunicile noastre, este de datoria noastră să cunoaştem tehnica cusăturii româneşti.

Dar, pentru ca această cusătură să fie făcută în bune condiţii, se cer anumite materiale: pînza, potrivit de rară, aşa-zisă pînză „de casă" sau „pînza nălbită", arniciul ori mulineurile, fluturii şi mărgelele.

Şi odată învăţat punctul cusăturii româneşti, putem trece la ornamentarea costumului nostru, costum care după cum am mai arătat, trebuie să constituie nu numai obiectul de îmbrăcăminte, ci şi un document al specificului nostru naţional.

MATERIALE NECESARE CONFECŢIONĂRII COSTUMULUI POPULAR

Din cele relatate mai sus reiese că materialele necesare confecţionării costumului românesc sînt pînza albă ţesută în război, arniciurile colorate ori mulineurile, mărgelele şi fluturii firul metalic alb sau galben şi beteală.

Pînza necesară cusăturii româneşti nu este orice fel de pînză. Ea are particularitatea sa, lucru ce determină săteanca să-şi ţeasă pînza în casă în războiul cu două iţe. In ce constă această particularitate ?

In Ardeal, Moldova, Muscel şi Vlaşca se foloseşte pînza cu firul mai gros întrucît costumul din aceste zone are motive bogate, robuste, cu punctul buclat, pe cînd costumul din Oltenia, Muntenia, Dobrogea se coase pe pînză mai rară, cu firul bine răsucit.

Lîna, borangicul (vopsit vegetal), arniciurile ori mulineurile de mai tîrziu, mătasea vegetală sînt firele cu care au fost ornamentate iile şi piesele de costum. Acestea trebuie să fie de bună calitate, să nu se decoloreze la spălat ori la soare.

Acelaşi lucru se poate spune despre mărgele şi fluturi, care pe lîngă o bună calitate (fluturii din metal, mărgelele din piatră) cer să li se păstreze mărimea şi culoarea specifică; pentru fluturi, alb sau galben, iar pentru mărgele culori pastelate roz, verde, galben, lila, bleu, alb,

roşu, albastru etc. Firul metalic trebuie să fie potrivit de gros şi inoxidabil.

Respectînd cerinţele specificului portului românesc reuşim să asigurăm continuitatea acestei comori a neamului nostru.

PUNCTELE DE CUSĂTURĂ

Punctul înaintea acului

Punctul înaintea acului (fig. 34) este cel mai simplu dar şi cel mai important, pe baza lui realizîndu-se tighelul şi punctul bătrînesc; are forma unei linii orizontale, întreruptă. Se realizează în felul următor:

— se scoate acul într-un punct anumit;
— se păşeşte peste 4 fire orizontal (a apărut prima orizontală);
— se înfige acul şi se scoate pe dos, peste alte 4 fire.

Se procedează ca mai sus, căpătînd un şir de orizontale. Dosul este identic cu faţa.

Tighelul

Tighelul (fig. 35) se execută pe fire numărate. Este cusătura formată dintr-o înşiruire de orizontale fără interval între ele.

Punctul se coase astfel:

— se iau trei-patru fire pe ac;
— se înfige acul înapoi, adică unde s-a înfipt iniţial şi se scoate iar peste trei-patru fire;
— se înfige din nou în spate ş.a.m.d.

Tighelul se foloseşte şi în cusătura „piezurilor". Punctul apare în toată ţara şi se lucrează în culorile specifice zonei.

Tighelul în scăriţă

Tighelul „în scăriţă" (fig. 36) este un punct care se lucrează pe dos. Se înfige acul şi se scoate oblic pentru fiecare treaptă a scăriţei în aşa fel încît dintr-un rînd de scăriţe pe dos, apar două rînduri de tighele pe faţă (grupe de cîte două).

Se foloseşte pentru cusătura motivelor pe ii (vezi planşa de Vîlcea) şi se lucrează în culorile specifice zonei.

Lănţişorul

Lănţişorul (fig. 37) este punctul rotund care se aseamănă cu zala unui lanţ.

După ce s-a scos firul într-un punct oarecare se înfige din nou acul în acelaşi loc (cu un fir mai la dreapta) lăsîndu-se o mică buclă prin care se trece acul şi se scoate orizontal peste cîteva fire avînd grijă ca firul să rămînă tot în spatele acului sub formă de buclă.

Lănţişorul se foloseşte de obicei pentru „umpluturi", cu firul metalic, la toate iile ţării. Se

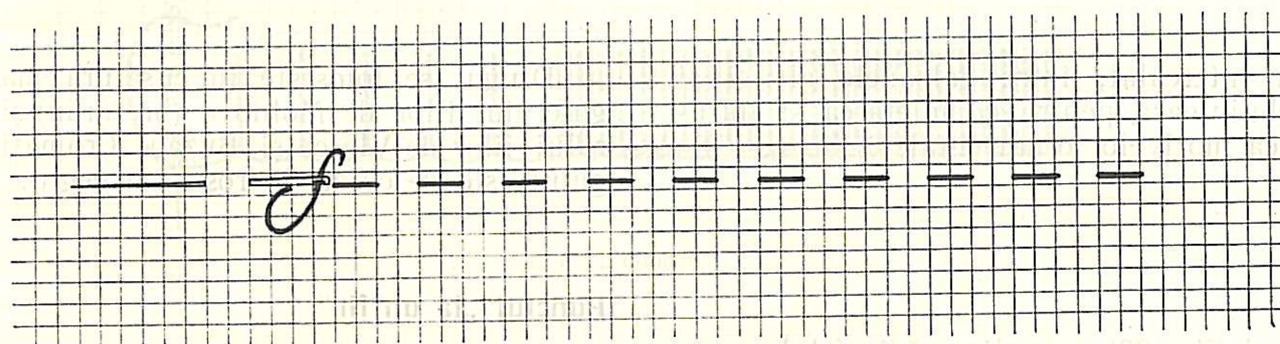

Fig. 34. Punctul „înaintea acului".

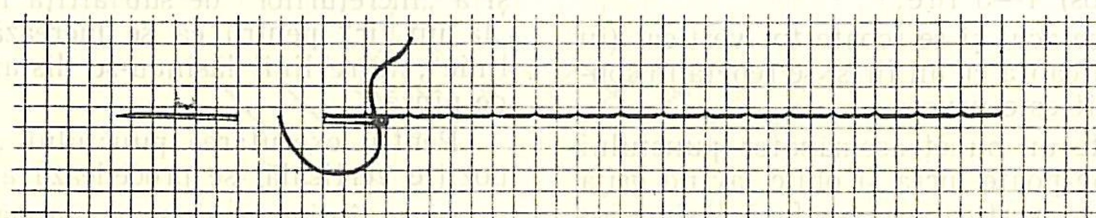
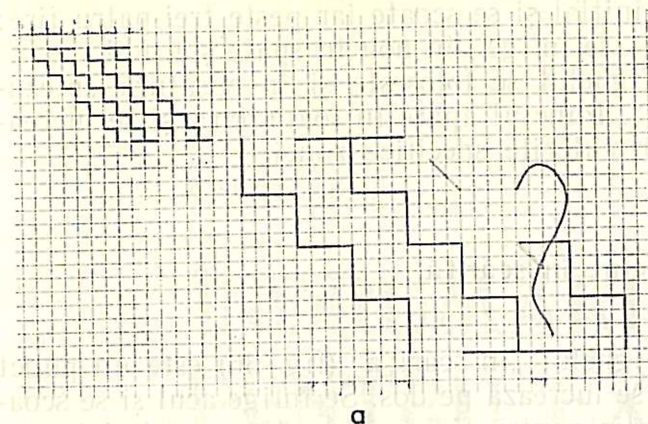

Fig. 35 „Tighelul"

b

Fig. 36. „Tighel în scăriță":
a — pe dos ; *b* — pe față.

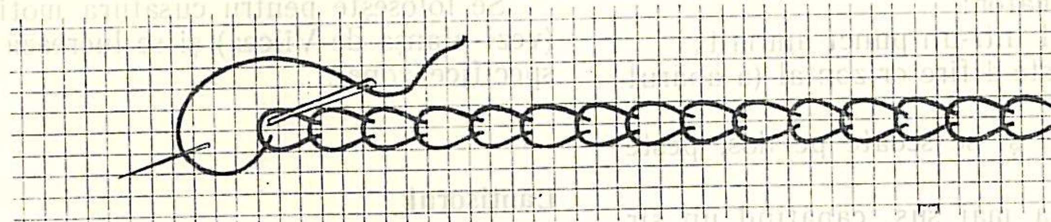

Fig. 37. „Lănțișorul".

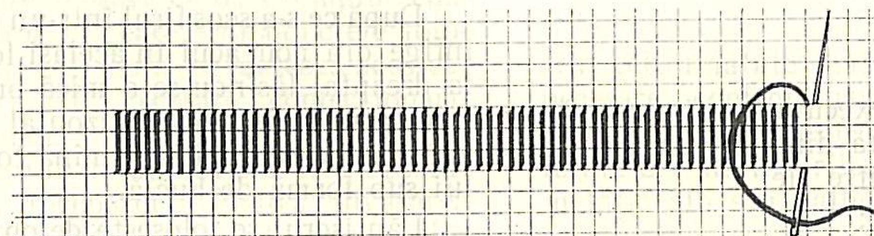

Fig. 38. „Drugul".

lucrează intercalat, între galoanele altiței și se întrebuințează pentru completarea și înfrumusețarea motivelor ornamentale.

Drugul

Drugul (fig. 38) se realizează în felul următor:

— se scoate acul într-un punct și se numără vertical (în jos) 4—5 fire;

— se înfige acul și se scoate tot vertical (în sus), mai la dreapta cu un fir și se repetă în continuare atît cît este nevoie.

Drugul este un punct asemănător punctului „la un fir". Se poate lucra și oblic, avînd grijă ca împunsătura verticală să se facă lăsînd jos un fir și crescînd sus tot cu un fir.

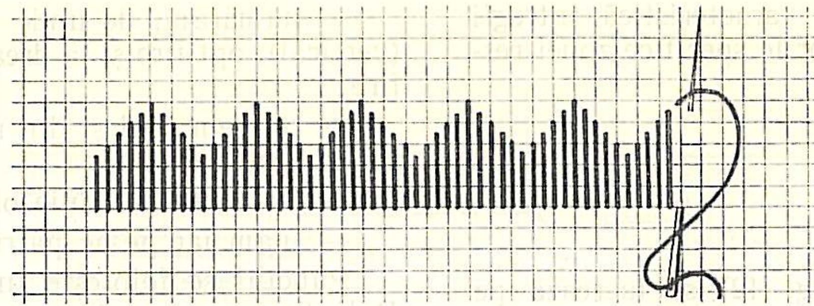
Drugul se folosește în cusătura marginilor gulerului iilor de Moldova (brezărău) și a gulerului iilor de Vlașca și Buzău. Cromatica drugului este de obicei în roșu sau negru.

Punctul „la un fir"

Punctul „la un fir" (fig. 39) s-a folosit și se folosește în ornamentarea cămășilor bărbătești și a „încreturilor" de sub altița iei. I se spune „la un fir" pentru că se lucrează „linie lîngă linie", între linii lăsîndu-se distanța de un fir. de pînză.

Pentru executarea punctului „la un fir" în poziție verticală, se procedează astfel:

— se înfige acul și se numără patru fire (vertical) în jos;

Fig. 39. Punctul „la un fir".

— înfigem acul din nou (în primul loc) obţinînd prima linie, şi se scoate acul peste 4 fire (în sus), dar de data aceasta mai la dreapta cu un fir.

Ne întoarcem de unde am plecat şi înfigem acul lăsînd tot un fir la o parte. Şi se continuă tot aşa pe toată lungimea necesară.

Acest punct se foloseşte în toată ţara sub denumirea de „la un fir" în Oltenia, Muntenia şi Moldova; „peste fire" în Ardeal şi „bătut la fir" în judeţul Dolj.

Festonul

Punctul „festonul" (fig. 40) se execută pe patru-cinci fire, după cît trebuie să fie de lat. Se lucrează astfel:

— se înfige acul şi se scoate vertical ca la cusătura punctului „la un fir", avînd grijă ca firul să rămînă în spatele acului astfel încît atunci cînd se strînge firul acesta să apară ca şi cum ar fi înnodat în partea de sus.

Festonul se lucrează şi şerpuit urmărind linia urzelii şi a desenului făcut în prealabil.

Acest punct se foloseşte mai ales la executarea şabacelor, dar şi pentru ornamentarea cămăşilor femeieşti şi bărbăteşti din Banat şi Ardeal (Oaş, Satu-Mare, Maramureş).

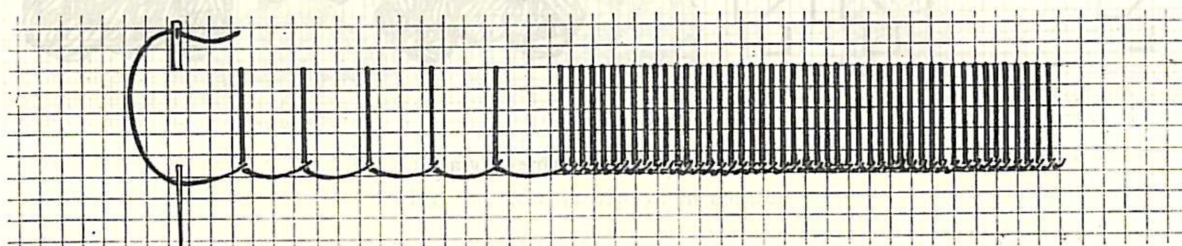
Crucea (musca)

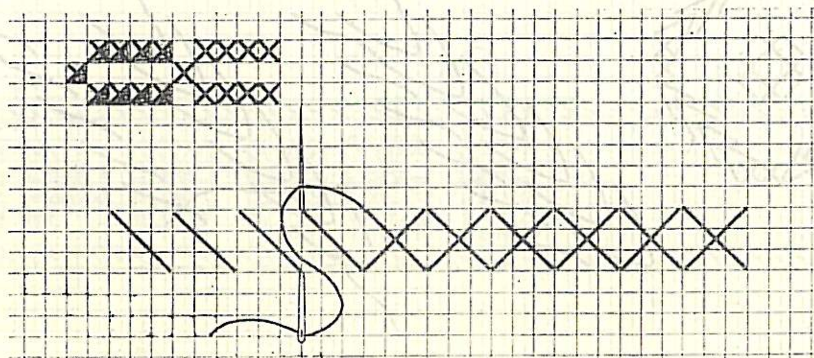
Crucea (fig. 41) este punctul care se foloseşte cel mai mult în ornamentarea iilor şi cămăşilor bărbăteşti. Se lucrează în două feluri:

1. se lucrează un rînd de linii oblice de la stînga la dreapta;

— se completează cu al doilea rînd de linii oblice care se cos, de data aceasta, de la dreapta spre stînga, formîndu-se crucea. Pe dos apar linii verticale.

2. Se lucrează în acelaşi timp liniile oblice de la stînga spre dreapta şi invers, astfel încît pe dos apar două linii paralele.

Fig. 40. „Festonul".

Fig. 41. „Crucea".

Această cusătură este caracteristică întregii țări și se lucrează în culorile specifice zonei respective.

Punctul bătrînesc (gras)

Punctul bătrînesc (fig. 42) se lucrează pe baza punctului înaintea acului sau mai simplu pe bază de tighel. Acest punct este specific Muscelului unde este întîlnit sub numele de „rumânescuri", Olteniei cu numele de „piezuri" și Moldovei. Punctul se lucrează și cu două fețe.

Pentru a căpăta consistență se lucrează cu firul gros, buclat (firul nu se strînge complet), în zonele Muscel, Argeș, Vlașca, Buzău și în toată Moldova.

Brăduți

Acest punct (fig. 43) este punctul asemănător unor brăduți; se lucrează pe baza punctului „înaintea acului" avînd grijă ca liniile să se coasă oblic.

Tehnica punctului este următoarea:

— luăm pe ac patru fire;

— numărăm, de unde am scos acul în jos (vertical), opt fire și la dreapta, orizontal, patru fire;

— înfigem acul și din nou luăm vertical (în sus) patru fire;

— s-a format o linie oblică;

— luăm iar pe ac patru fire ș.a.m.d.

Punctul se folosește în Argeș, Olt, Buzău, Dolj. Se coase în culoarea motivelor iei, cu firul gros, buclat.

Obinzeli

Acest punct (fig. 44) se realizează pe bază de grupe de fire scoase orizontal (3—4 fire), cosîndu-se cîte două rînduri de tighele (sus și jos). Odată cu tighelele se cos și verticalele ce le susțin. Astfel de „obinzeli" servesc drept cîmp pentru cusătura unor șabace.

„Obinzelile" se mai lucrează și fără fire scoase atunci cînd subliniază șabace mici ori cînd servesc drept modele în mijlocul altor modele mai mari.

Se folosesc mai ales pentru cusătura șabacelor de la cămășile bărbătești, atît pe poale cît și pe piepți.

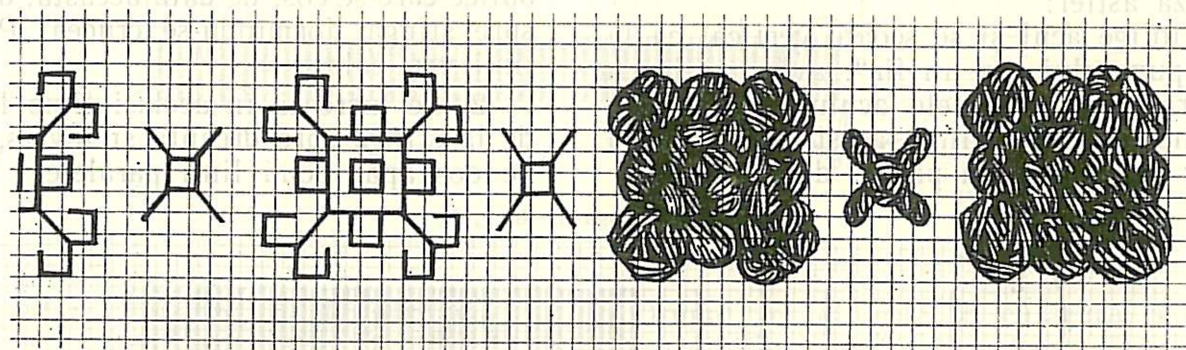

Fig. 42. Punctul „bătrînesc (gras).

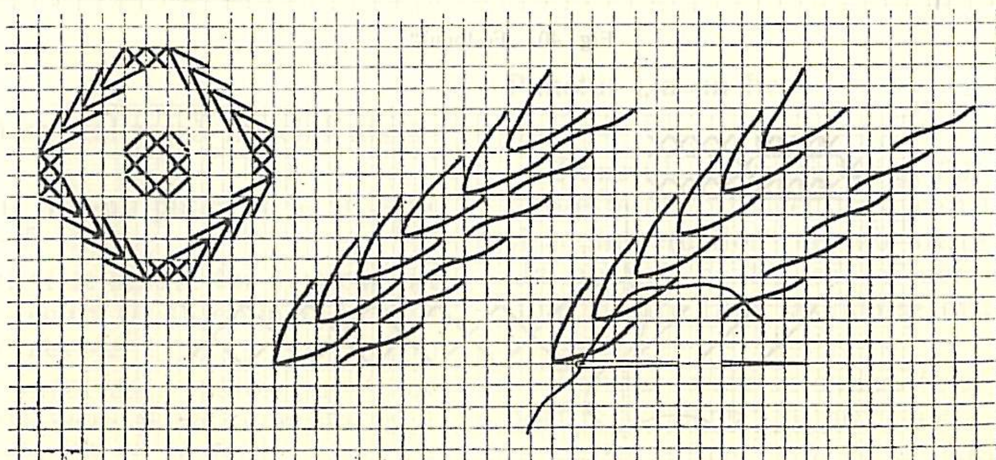
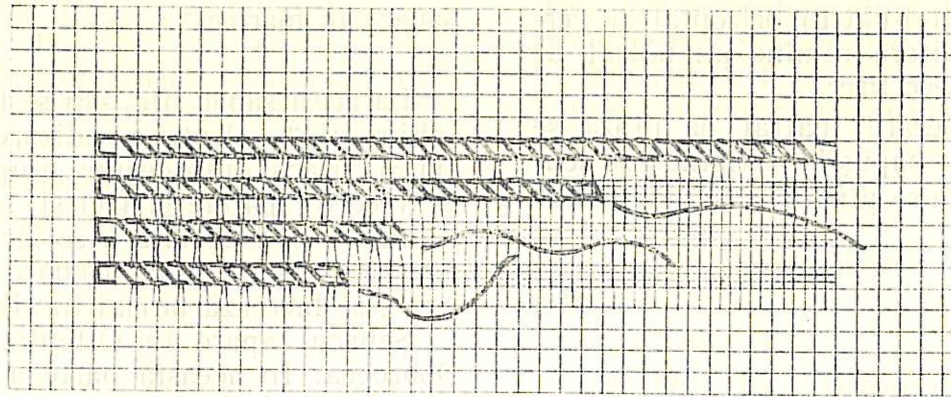

Fig. 43. „Brăduți".

Fig. 44. „Obinzeli".

La iile mai noi ele apar în șabace care țin locul încrețurilor de sub altiță. „Obinzelile" se întîlnesc în toată regiunea Munteniei. Se lucrează numai în alb; apar și în Bihor unde se lucrează și cu negru.

Gurița păpușii în obinzeli

Acest punct (fig. 45) se lucrează în punct de tighel avînd grijă ca mai întîi să lucrăm pătratul format din obinzeli. După aceea se înfige acul în mijlocul pătratului și se duce firul în partea de sus a fiecărui punct din obinzeli lucrînd orizontalele și ducînd acul în aceeași gaură din mijlocul pătratului.

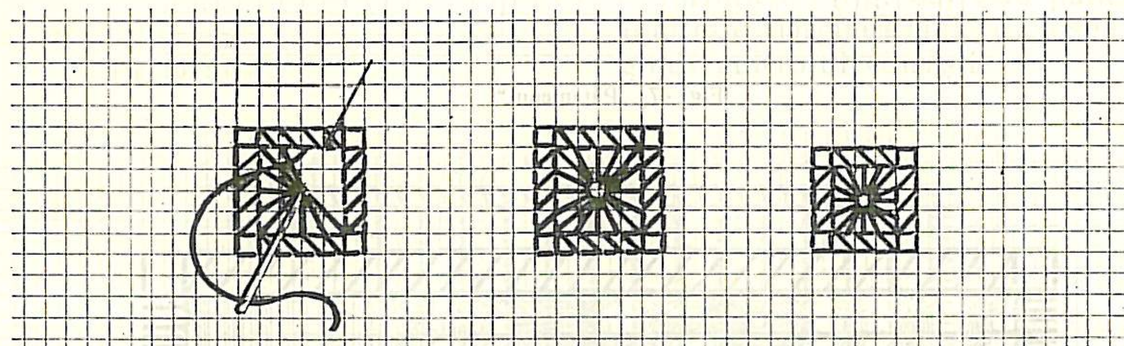
Punctul este specific Olteniei, Munteniei și Ardealului și se lucrează în alb sau cu fir metalic.

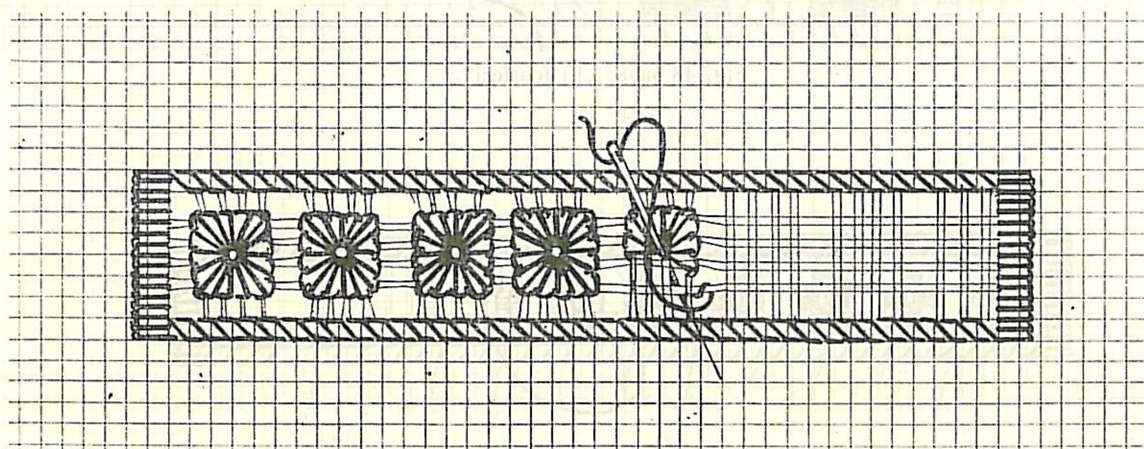
Se folosește pentru ornamentarea iilor, fețelor de masă etc.

Pitișoare

Acest punct (fig. 46) se lucrează pe bază de „obinzeli" și „gurița păpușii". Motivul se lucrează în trei etape:

a. se cos obinzelile pe margini;

Fig. 45. „Gurița păpușii în obinzeli".

Fig. 46„Pitișoare" (șabac).

b. se scot fire (trei-patru) orizontal și vertical, în mijlocul cărora rămîne un pătrat de pînză de circa opt-zece fire;

c. în mijlocul fiecărui pătrat de pînză se coase punctul „gurița păpușii", înfigîndu-se acul în centru și ridicîndu-se pînă-n marginea pătratului.

Păianjenul

Ca și la șabacul „în foarfeci", la păianjen (fig. 47) se lucrează mai întîi „obinzelile". După terminarea acestora (sus și jos) șabacul se coase pe trei grupe de fire, ocolind de trei patru ori mijlocul modelului.

Păianjenul ornamentează ii și cămăși bărbătești din Muntenia, Dobrogea și se lucrează numai în alb.

Șabac „în foarfeci"

La acest șabac (fig. 48) se lucrează mai întîi „obinzelile". Pentru realizarea modelului se apucă cu acul întotdeauna grupa a doua de fire, se trece în spatele primei și se introduce acul printre cele două fără a se face vreo buclă sau nod și se repetă în continuare șabacul „în foarfeci"; se lucrează numai în alb.

Șabacul apare în Oltenia, Muntenia și în Dobrogea. În această parte a țării se lucrează mai ales în alesătură din pînză de borangic (perdele, fețe de masă).

Șabac „gurița păpușii"

Pentru realizarea acestui punct (fig. 49) se lucrează obinzelile apoi se scot opt-zece fire orizontal. Fiecare motiv al șabacului se lucrează

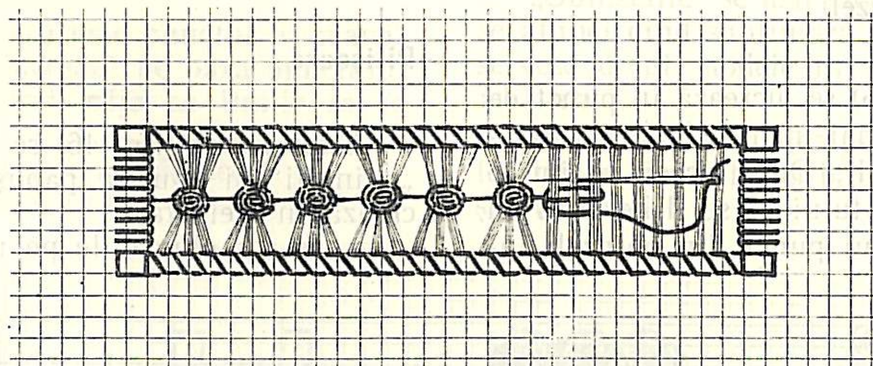

Fig. 47. „Păianjenul".

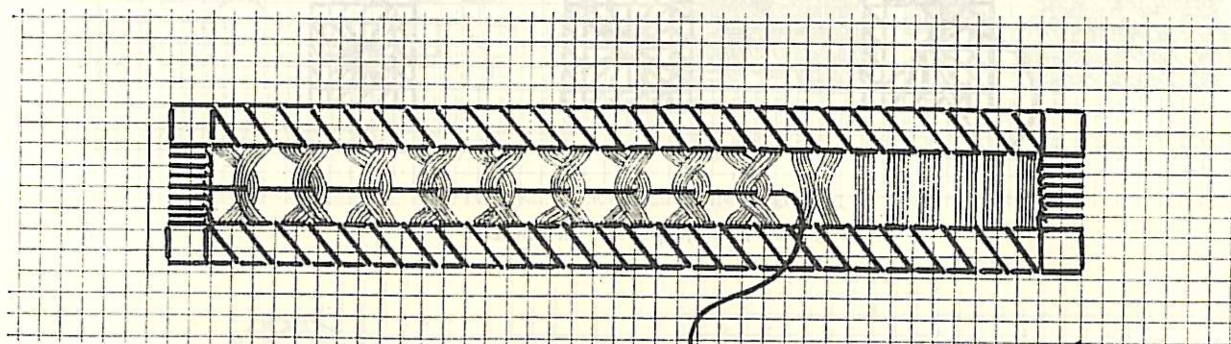

Fig. 48 Șabac „în foarfeci".

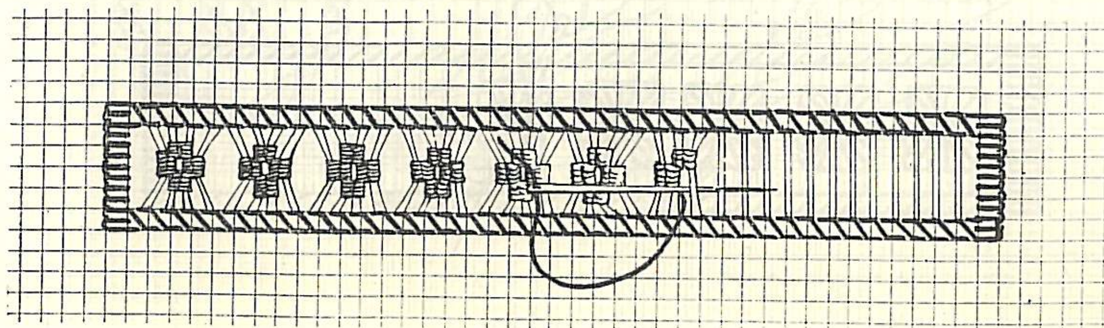

Fig. 49. Șabac „gurița păpușii".

pe patru grupe de fire, cosîndu-se două cîte două grupe.

Șabacul se lucrează numai în alb. Se întîlnește în Oltenia și Muntenia ca punct de subliniere a altor șabace mai mari; în Dobrogea se lucrează prin alesătură în războiul de țesut (marame, perdele) în pînză de borangic.

Șabac

Șabacul (fig. 50) se lucrează mai ales la cămășile bărbătești. Pentru cusătura șabacului se lucrează „obinzeli" (sus și jos) apoi se scot fire numai orizontal, (12—14 fire) după cum este pînza de groasă. În mijlocul firelor scoase am avut grijă să lăsăm două fire nescoase; deci șase fire scoase sus și șase jos.

Șabacul se lucrează bătînd de cîte două trei grupe de fire, cusătura sprijinindu-se pe cele două fire orizontale din mijloc, care se întăresc și ele prin bătaie cu acul.

Șabacul se lucrează pe pieptii cămășii bărbătești, la mîneci jos și pe poale. Este specific cămășilor lungi din sudul țării și se lucrează numai cu alb.

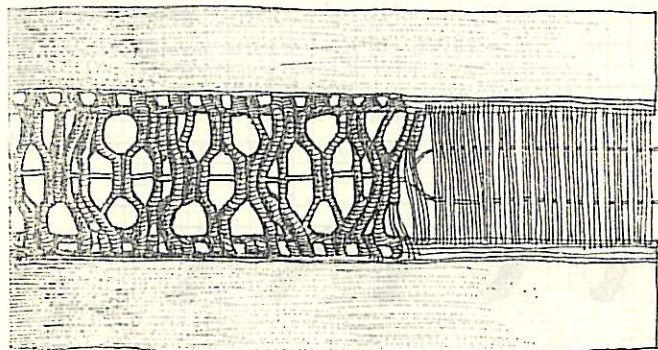

Fig. 50. Șabac.

Bătaia

„Bătaia" (fig. 51) este punctul necesar cusăturii „ajurului".

Bătaia se lucrează în trei etape:

a — se lucrează „obinzelile" de pe marginea ajurului;

b — se scot fire în formă de șah (orizontal și vertical), lăsîndu-se pentru susținere grupe de cîte două-trei fire, orizontal și vertical;

c — se începe „bătaia" adică cusătura firelor de susținere, fiecare orificiu fiind călcat de cîte două ori.

În felul acesta se realizează plasa pe care se lucrează ajurul. Bătaia se folosește mai ales pentru ornamentarea cămășilor bărbătești.

Dintele

„Dintele" (fig. 52) este punctul cu care se întărește marginea mînecii „jos la mînă" și marginea gulerului cămășii.

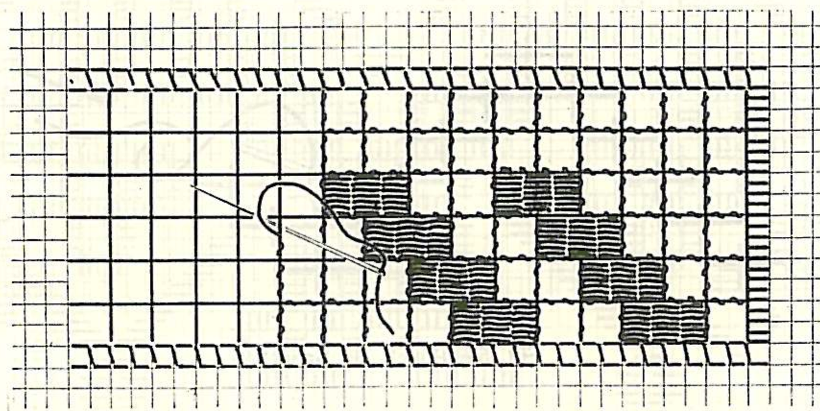

Fig. 51 „Bătaia".

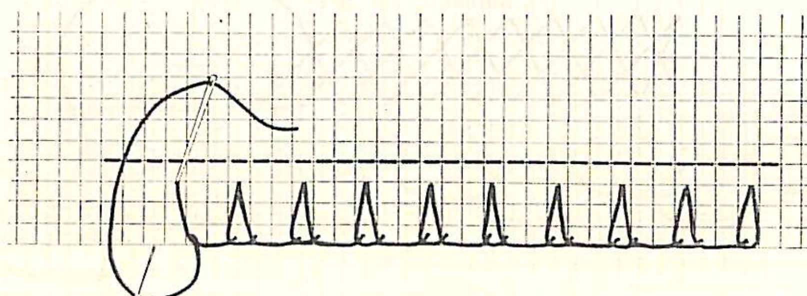

Fig. 52 „Dintele".

Se lucrează în genul festonului, însă mult mai rar, avînd grijă să se înfigă acul de trei ori în acelaşi loc.

Acest punct este specific judeţelor Gorj, Olt, Galaţi. Culorile preferate sînt roşul şi negrul.

Mofturi

Aceste puncte (fig. 53) se folosesc pentru sublinierea terminaţiei de la mînecă şi la poalele cămăşii.

Se realizează pe baza de jumătăţi de cruce şi apoi „se bat" cu punct de feston. Culoarea punctului este de regulă roşul sau negrul.

Se lucrează după ce ia a fost ornamentată în întregime.

Punctul este des întîlnit în ornamentarea costumelor din sudul ţării.

Punct de Banat

Punctul „de Banat" (fig. 54) este punctul care înlocuieşte uneori punctul „nemţoanelor".

Este asemănător unor cruci cu braţele drepte. Braţul lung (orizontal) este traversat de braţul scurt (vertical) care se lucrează pe jumătate din firele braţului lung.

Punctul se lucrează în două culori, negru şi alb; negru pentru braţul lung şi albul pentru braţul scurt. Uneori se lucrează cu fir metalic.

Punctul se distribuie în jurul motivelor mari, romboidale, din „tabla" mînecii iei.

Brînelul

„Brînelul" (fig. 55) este punctul asemănător unor cruci duble. Se realizează în felul următor:

— se coase de la stînga spre dreapta, înfigînd acul şi luînd orizontal patru fire pe ac;

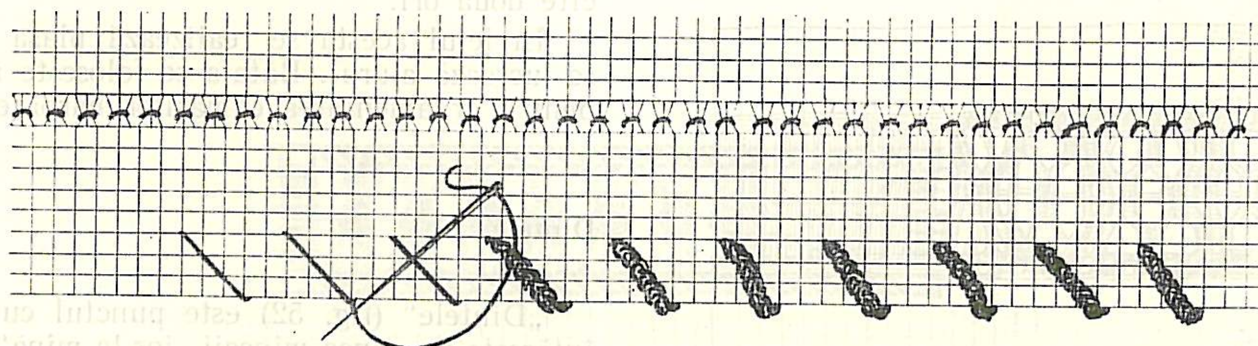

Fig. 53. „Mofturi".

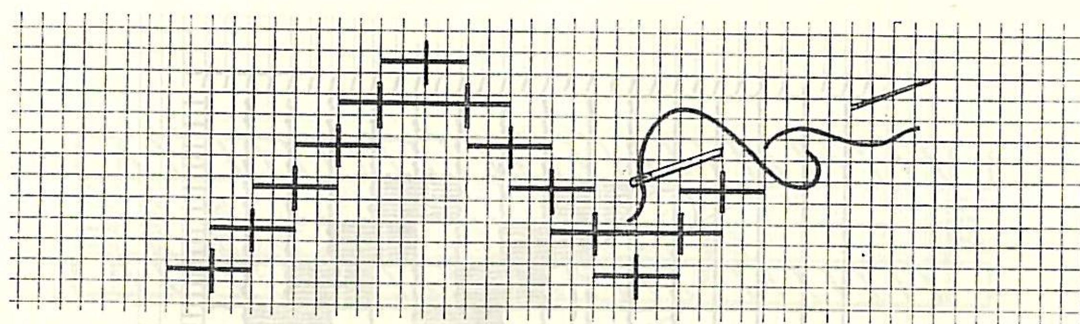

Fig. 54. Punct „de Banat".

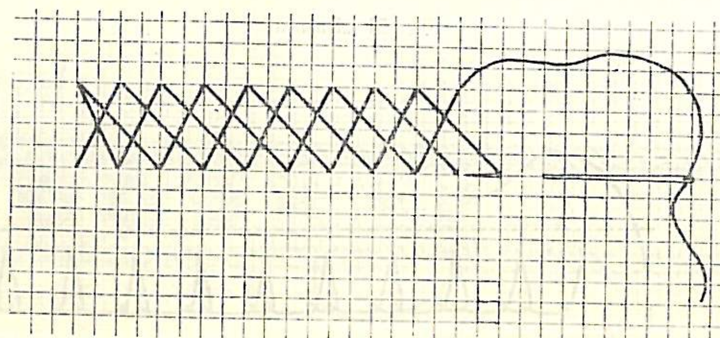

Fig. 55. „Brînelul".

— se numără pe vertical 8—10 fire și se înfige acul din nou;

— se iau apoi tot patru fire orizontal care depășesc pe cele luate anterior;

— s-a format astfel prima linie oblică.

Pentru formarea celei de-a 2-a linii înclinate, trecem mai întîi acul pe sub fir și din nou luăm patru fire orizontal, în partea opusă.

— înfigem apoi din nou acul în jos și se formează o altă linie oblică.

— înfigem acum pe sub fir și continuăm ca mai sus.

„Brînelul" este specific Argeșului și Ardealului (Sibiu, Făgăraș). Se lucrează în culorile motivelor de pe cămașa respectivă.

Tăietura

„Tăietura" (fig. 56) este cusătura care se face pe bază de punct „la un fir" sau feston. Cusătura finisată apare tăiată în găurele pătrate, tăietură ce dă mare finețe motivului. Se lucrează în felul următor:

— se întăresc marginile cu feston, și se taie firele din interior în formă de pătrățele;

— firele rămase se întăresc prin bătaia cu acul.

„Tăietura" se lucrează numai în alb și este punctul specific vestului țării (Banat, Munții Apuseni, Bihor, etc). Punctul apare și în sudul țării (Olt), dar pătratele rămîn netăiate.

Acest punct se folosește cu precădere în decorarea iilor și cămășilor bărbătești.

Cîrligelul

„Cîrligelul" (fig. 57) este un punct întîlnit la ornamentarea costumului din Ardeal. Se lucrează pe gulere, folosind fire groase.

Ca tehnică de lucru, cîrligelul se execută asemănător lănțișorului, firul buclei rămînînd întotdeauna în spatele acului.

Punctul se lucrează în culorile roșu, negru sau bleu.

Încrețul

„Încrețul" (fig. 58) este ornamentul care se lucrează sub altiță la ia cu altiță încreț și rîuri.

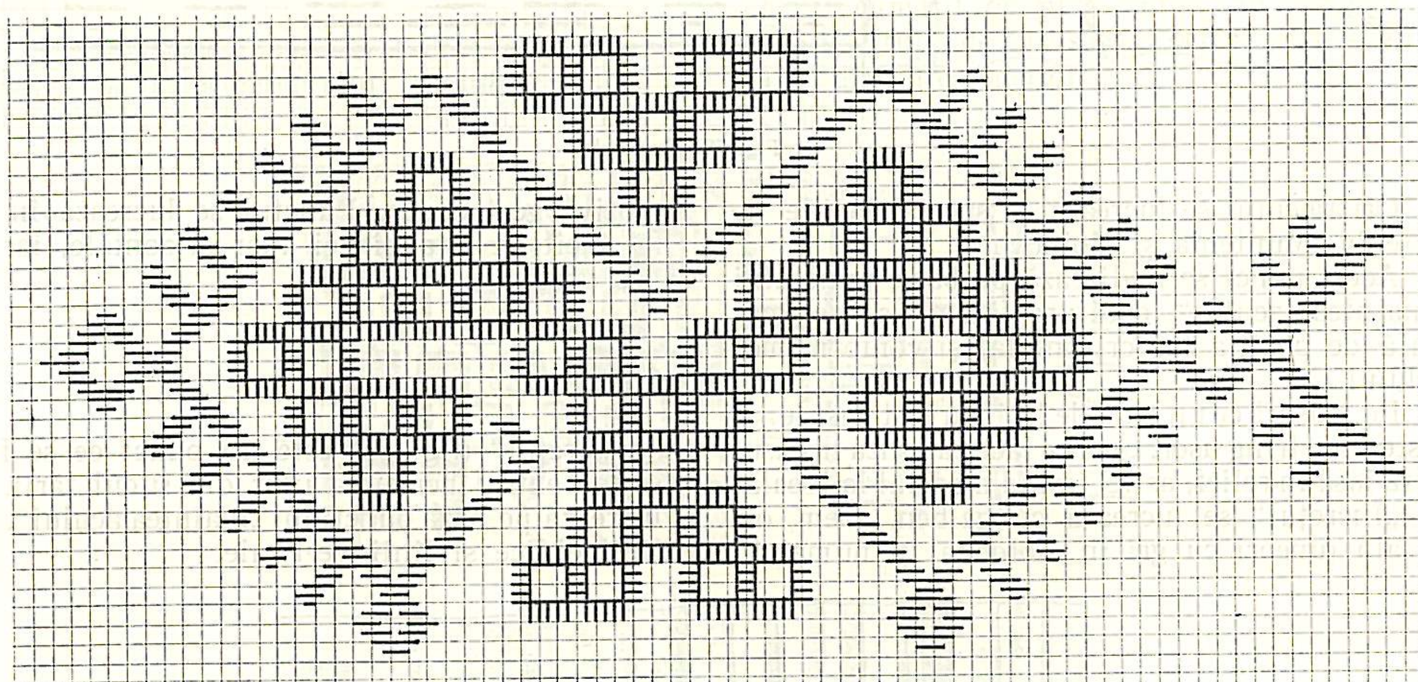

Fig. 56. „Tăietura".

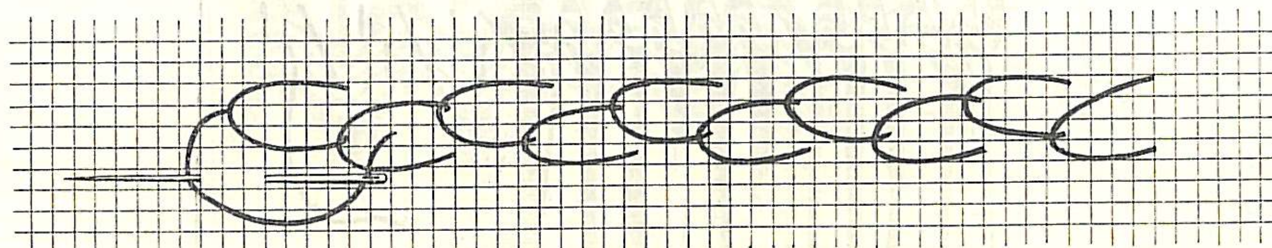

Fig. 57. „Cîrligelul".

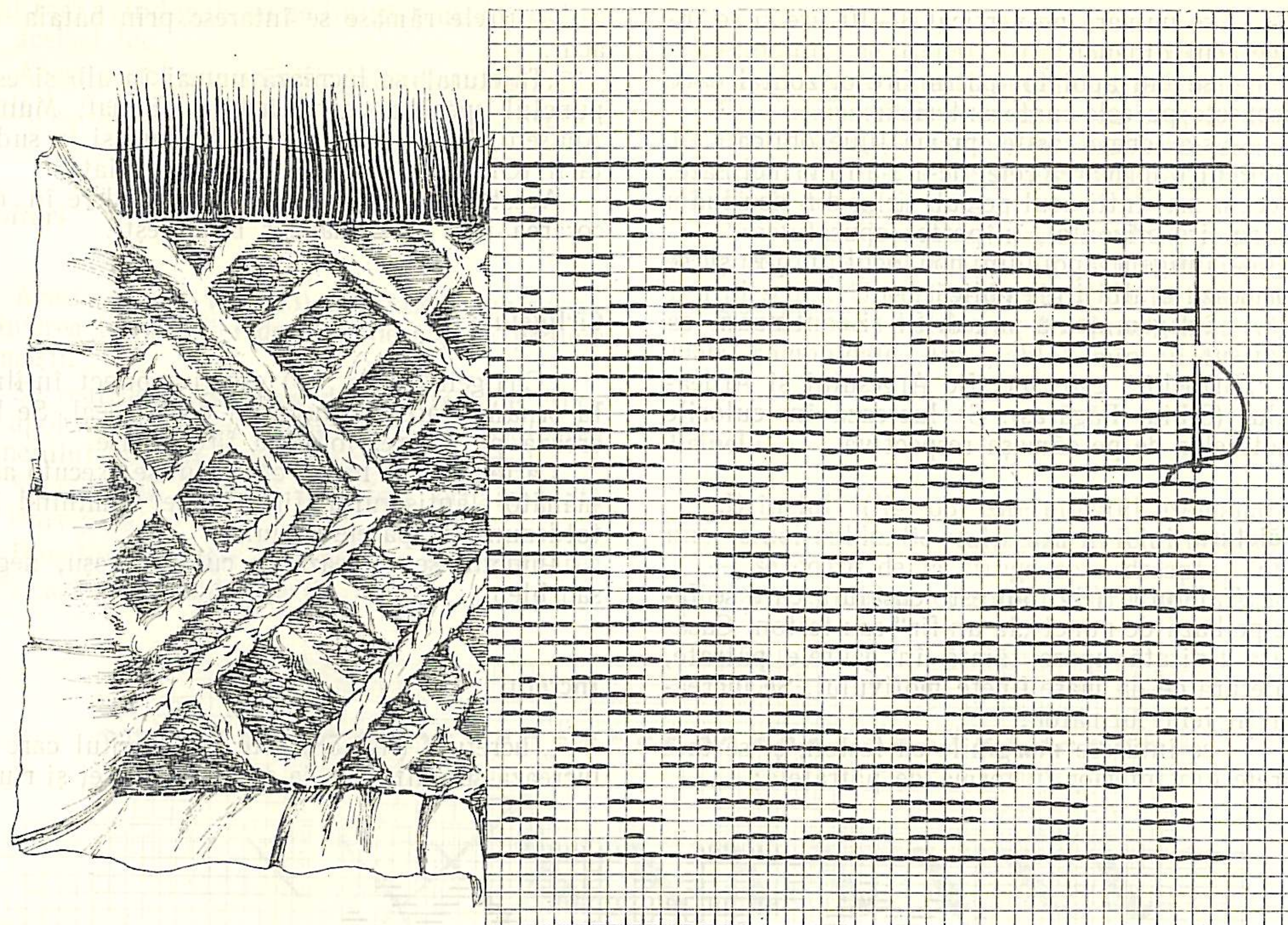

Fig. 58. „Încrețul".

Ornamentul se lucrează în special la iile de Oltenia, Muntenia și Moldova.

Acest punct se realizează pe baza punctului „înaintea acului" cusătura făcîndu-se vertical (față de poziția lui orizontală) și conform modelului.

Pe măsură ce un rînd de linii au fost cusute, acestea se strîng ușor, ceea ce face ca pînza necusută să iasă în relief, astfel ieșind modelul la iveală.

„Încrețul" se lucrează cu galben, crem ori cu alb (uneori cu gri în Moldova) și numai în motive geometrice. Punctul se lucrează în așa fel încît pe fața pînzei apar orizontale, iar pe dos verticale.

Crețul

„Crețul" (fig. 59) este un punct ce se folosește pentru încrețirea iilor din sudul țării. Se lucrează pe baza punctului „înaintea acului", din linii oblice și linii verticale.

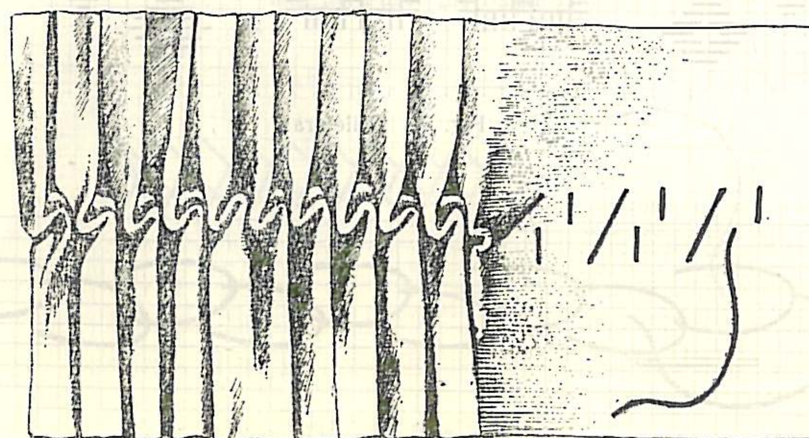

Fig. 59. Crețul.

Se lucrează cu un singur fir, rezistent, care după cuprinderea întregii ii, (mîneci și piepți) se strînge. Peste creț se fixează gulerul iei.

Crețul se lucrează numai în alb.

Crețul de Gorj

Ca și celelalte crețuri, crețul de Gorj" (fig. 60) se lucrează pe bază de punct „înaintea acului".

Se coase ducînd șiruri de orizontale, sus și jos, susținute de cîte două verticale. Astfel, scoțînd acul într-un punct se duce o orizontală pe opt fire, și se cos apoi cele două verticale pe cîte patru fire; ducem din nou o orizontală (jos) și ne ridicăm cu ajutorul celor două verticale. Se continuă din nou o orizontală în sus ș.a.m.d.

Fiecare rînd se duce cu cîte un fir mai rezistent și se lasă nestrîns la capăt.

După ce s-au dus cîteva rînduri (4—6) se strîng firele și astfel crețul își capătă forma sa.

„Crețul de Gorj" se lucrează numai în culoare albă.

Crețul „creasta puiului"

Ca toate crețurile și acest creț (fig. 61) se lucrează pe baza punctului „înaintea acului". Ca formă „creasta puiului" este asemănătoare cu un „V".

Punctul „înaintea acului" se lucrează de data aceasta în formă de linii oblice; numai jos și sus apar cele două linii orizontale de susținere.

Dacă începem crețul de jos, lucrăm trei linii oblice în sus (dreapta) apoi coasem orizontala. În continuare se coboară cu trei linii oblice și se coase linia orizontală de jos; apoi se urcă din nou cu cele trei linii oblice (tot spre dreapta), ș.a.m.d.

Atît liniile oblice cît și orizontale se lucrează pe număr egal de fire. Pentru realizarea crețului se duc mai multe rînduri, fiecare rînd terminîndu-se cu firul neîntărit. După două-trei rînduri, firele se strîng și se obține crețul.

Acest punct se folosește la cămășile bărbătești (umeri, platcă și manșetă) și se lucrează numai în alb.

Crețul de Maramureș

Acest creț (fig. 62) este ornamentul principal al cămășii de Maramureș. Se lucrează pe bază de grupe de fire scoase orizontal și a punctului „înaintea acului".

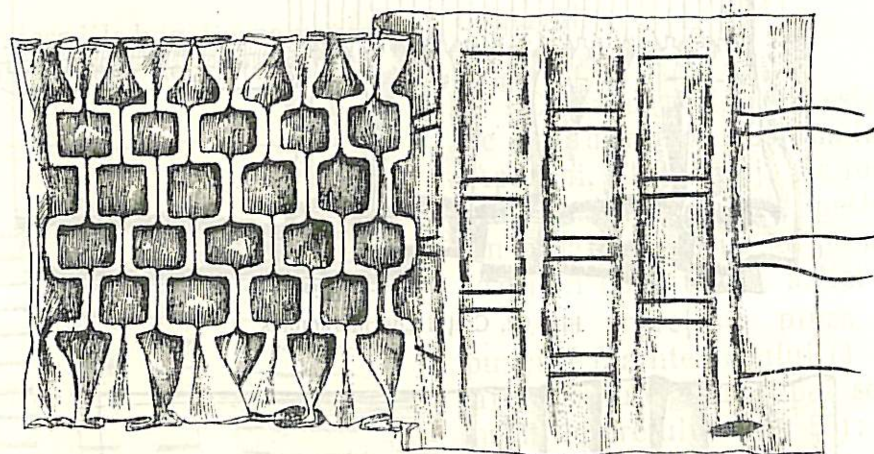

Fig. 60 Crețul „de Gorj".

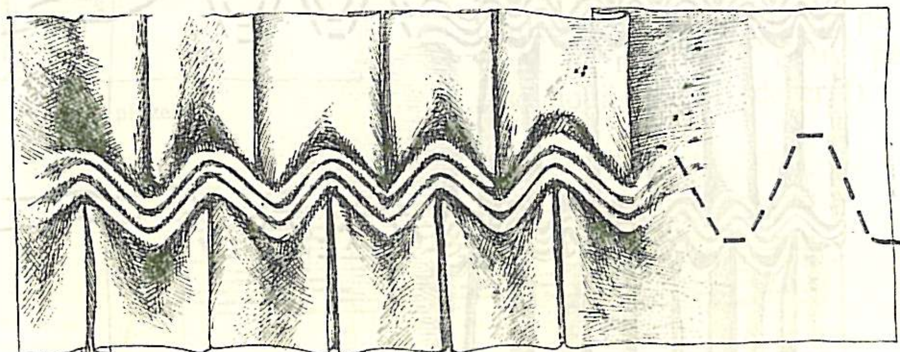

Fig. 61. Crețul „creasta puiului".

Ca și celelalte crețuri, se duc șiruri (7—8) de puncte „înaintea acului" prin alternanță; se lasă neîntărite și apoi se strîng.

Crețul se coase conform modelului. El este subliniat de motive mici în galben și de „nemțoane" lucrate tot în galben. Crețul se lucrează numai în alb.

Acest creț nu apare în nici o altă parte a țării. Se lucrează atît la fodori (bezeri) cît și la umeri.

Crețul „în stîlpi"

Crețul „în stîlpi" (fig. 63) se folosește de sătencile din Muntenia. Este crețul „creasta puiului" care apare dublu, distanța dintre cele două crețuri fiind de circa 2 cm.

Crețul se lucrează astfel: după ce s-a dus un rînd de „creasta puiului" se lasă distanța de 2 cm (vertical) și respectîndu-se exactitatea punctelor de deasupra se coase încă o dată creasta puiului.

La sfîrșit se strîng firele ambelor crețuri. Pînza rămasă între crețuri capătă formă de „cute", ca niște stîlpi, de unde-i vine și numele.

Crețul „în codrii"

Crețul „în codrii" (fig. 64) este crețul care se folosește pentru încrețirea iilor din județul Olt. Crețul apare și la iile mai noi din sudul țării.

Se lucrează pe bază de punct înaintea acului ducîndu-se un singur fir, care apoi se strînge. Firul trebuie să fie gros și rezistent; de obicei se folosește firul de coton.

Punctul apare pe față sub formă de orizontale, iar pe dos sub formă de verticale. Se lucrează în culoarea motivelor iei.

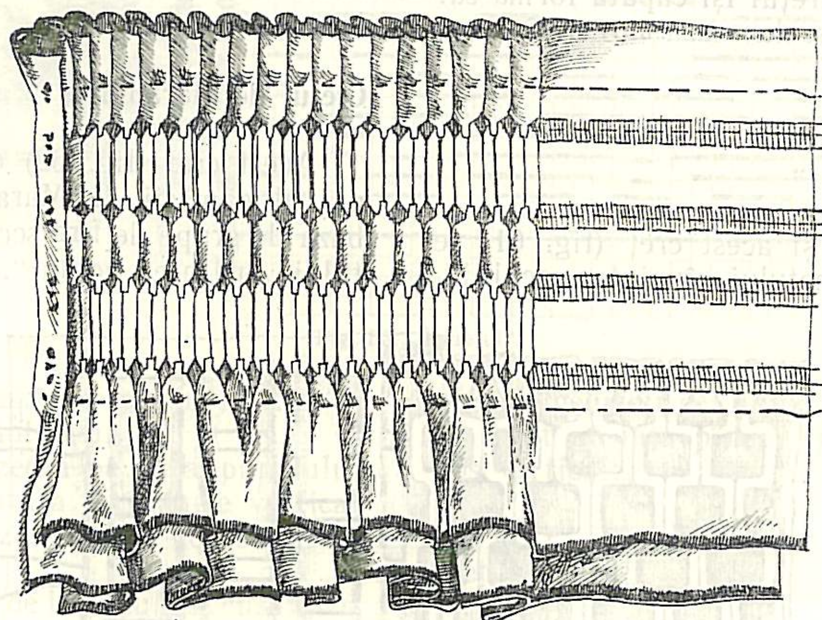

Fig. 62. Crețul „de Maramureș".

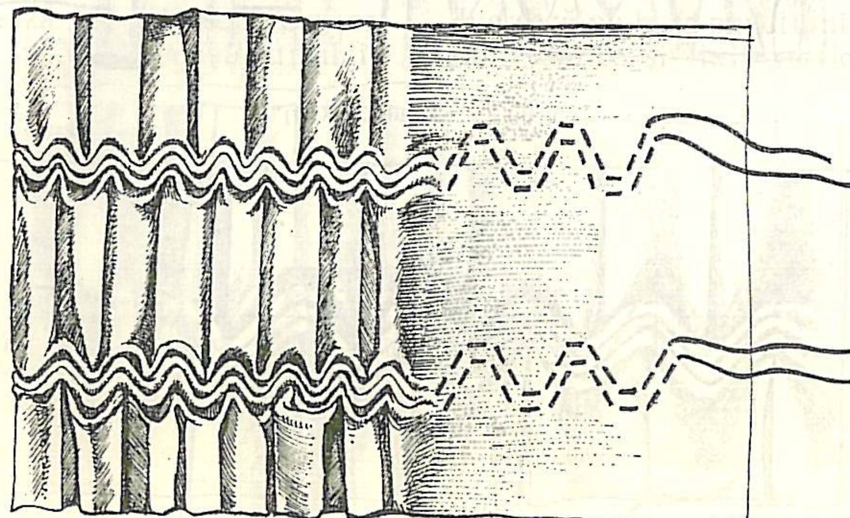

Fig. 63. Crețul „în stîlpi".

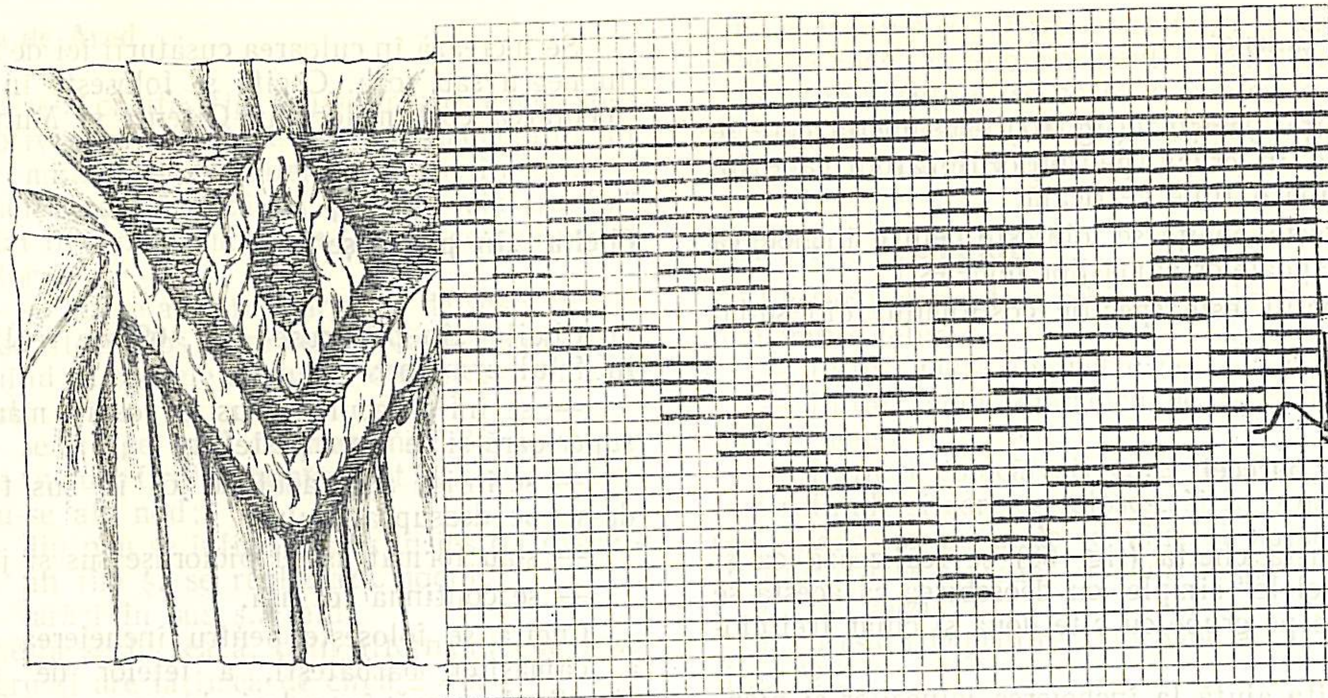

Fig. 64. Creţul „în codrii".

Creţul se foloseşte mult şi în Ardeal pentru cusătura punctului de ciupag (cămaşa din Munţii Apuseni) şi din Banat, pentru cusăutra „nemţoanelor".

În Banat creţul apare la cusătura manşetei cămăşilor bărbăteşti.

Pînza „încutată"

Încutarea pînzei (fig. 65) se face cu ajutorul punctului „înaintea acului". Se trag mai multe fire la distanţe de 2—3 cm ţinînd seamă ca punctele să fie paralele şi fără a se depăşi unul pe altul. Apoi se strîng şi se capătă muchiile creţului.

Cu acest creţ se încreţesc iile bogat ornamentate ca iile de Muscel, de Argeş, de Oltenia etc.

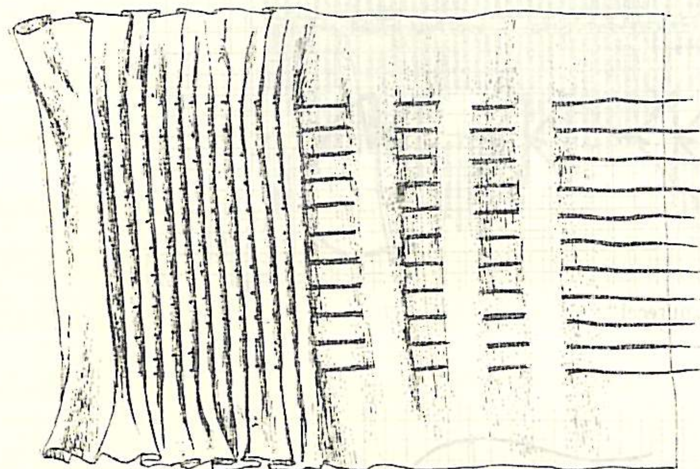

Fig. 65. Încutarea pînzei.

Ciupagul

„Ciupagul" (fig. 66) este punctul caracteristic ornamentelor costumului din Transilvania (Apuseni, Cluj, Sălaj). Se lucrează pe baza punctului „înaintea acului", peste muchiile creţului. Un ornament cusut de punctul ciupag se realizează în două etape, astfel:

a. se încreţeşte pînza ducîndu-se fire cu punctul înaintea acului (4—6—8) fire (pe toată lăţimea ciupagului) apoi se strînge şi se obţin muchiile creţului (fig· 65);

b. pe muchiile creţului se coase tot cu punctul înaintea acului modelul respectiv, socotind o muchie un fir de pînză, (pentru un element al motivului cusut pe două fire se folosesc două muchii de creţ).

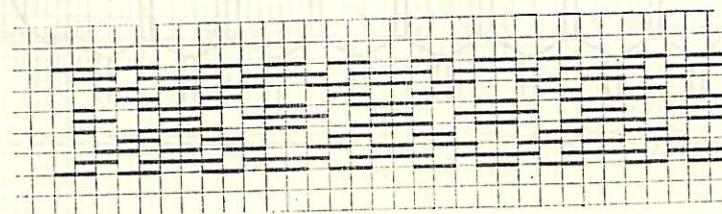

Fig. 66. Ciupagul.

Cheiţa „muşte"

Cheiţa „muşte" (fig. 67) este cheiţa care se lucrează în cruci, pe mijlocul cărora cade întotdeauna o linie verticală.

Această cheiţă se foloseşte pentru încheierea iilor şi poalelor cămăşilor femeieşti.

Punctul este specific costumului din sudul Olteniei.

Cheiţa „purecel"

Această cheiţă (fig. 68) se realizează ca şi „ciocănelele" simple, cu deosebirea că acesta se lucrează pe grupe cu cîte două şi chiar trei ciocănele.

Cheiţa ajută la încheierea mînecilor şi pieptilor iei, precum şi a poalelor.

Se lucrează în culoarea cusăturii iei de regulă în negru sau roşu. Cheiţa se foloseşte în ornamentarea costumelor din Oltenia şi Muntenia.

Cheiţa „în picioruşe"

Cheiţa „în picioruşe" (fig. 69) se realizează în felul următor:

— se înfige acul de sus în jos în marginea superioară şi se trece peste fir;

— se înfige apoi acul de jos în sus trecîndu-se pe deasupra firului;

— s-au format astfel picioruşe sus şi jos;

— se continuă tot aşa.

Cheiţa se foloseşte pentru încheierea iilor, a cămăşilor bărbăteşti, a feţelor de masă, etc. Se lucrează în culori de roşu, negru, alb şi galben.

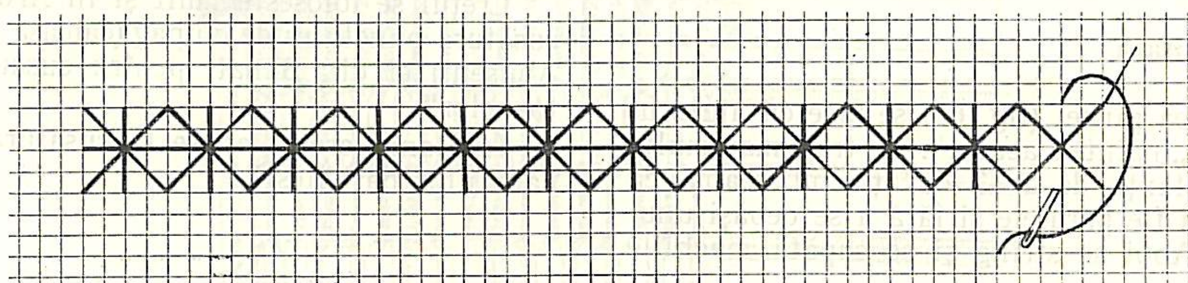

Fig. 67. Cheiţa „muşte".

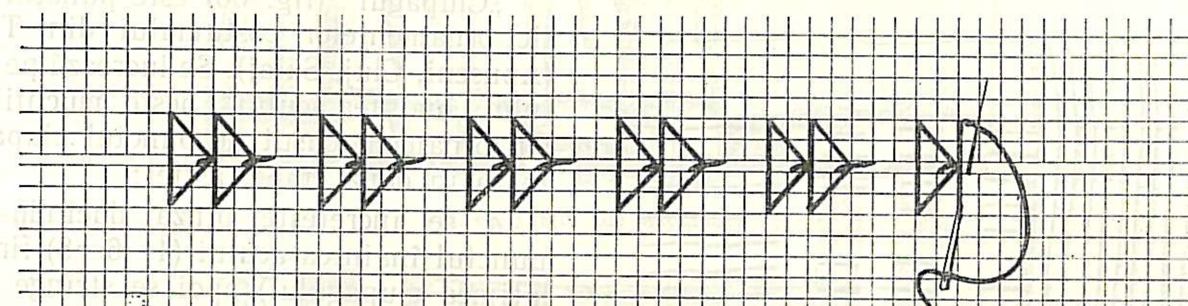

Fig. 68. Cheiţă „purecel".

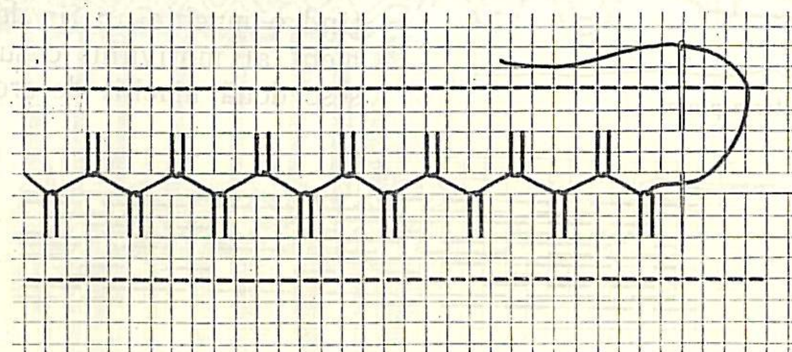

Fig. 69. Cheiţă în picioruşe.

Cheiţa de Arad

Această cheiţă (fig. 70) se foloseşte mai ales ca motiv ornamental de-a lungul modelului lat de pe mînecă şi a poalelor, pe foi în sus.

Cheiţa se lucrează cu punctul „la un fir" înnodat în centrul motivului. Ea se coase în felul următor:

— se înfige acul în marginea de sus a pînzei şi se scoate în jos între cele două margini, firul rămînînd în spatele acului şi deci terminîndu-se în nod;

— se înfige acul în marginea de jos şi se scoate în sus, firul rămînînd tot în spate şi formîndu-se alt nod;

— din nou se înfige de sus în jos (la distanţă de un fir) şi se realizează nodul;

— iarăşi în sus ş.a.m.d.

Cheiţa se lucrează, prin alternanţă, cu roşu şi negru şi are lăţimea de circa 2 cm.

Cheiţa „frunze"

Cheiţa „frunze" (fig. 71) se lucrează pe bază de punct înnodat. După ce se lucrează un punct de „ciocănel", se trece la coaserea frunzei, apucînd marginile sus şi jos, crescînd şi descrescînd. Această cheiţă se foloseşte pentru încheierea iilor.

Cheiţa „frunze" se coase mai ales în partea de nord a judeţului Olt şi în judeţul Argeş. Se lucrează în culorile motivului iei.

FIXAREA FLUTURILOR

Fluturii de metal, albi sau galbeni sînt de mai multe feluri:

— fluturi mari (diametru de 4—5 mm);

— fluturi mici (diametru de 2—3 mm) numiţi şi paete;

— fluturii cojocăreşti care prezintă adîncituri rotunde şi care se folosesc şi în ornamentarea cojoacelor de unde le vine şi numele.

Fluturii se fixează în două feluri:

a. în „solzi";

b. presăraţi printre motivele ornamentale (fig. 72).

Fluturii în „solzi" se cos petrecîndu-se unul peste altul ca solzii unui peşte. Cei „presăraţi" se fixează conform modelului.

Şi unii şi alţii se cos cu „acul de fluturi şi mărgele" (lung de circa 2—3 cm), introducîndu-se firul în orificiul fluturelui, după ce-a fost scos într-un loc şi fixîndu-se pe pînză.

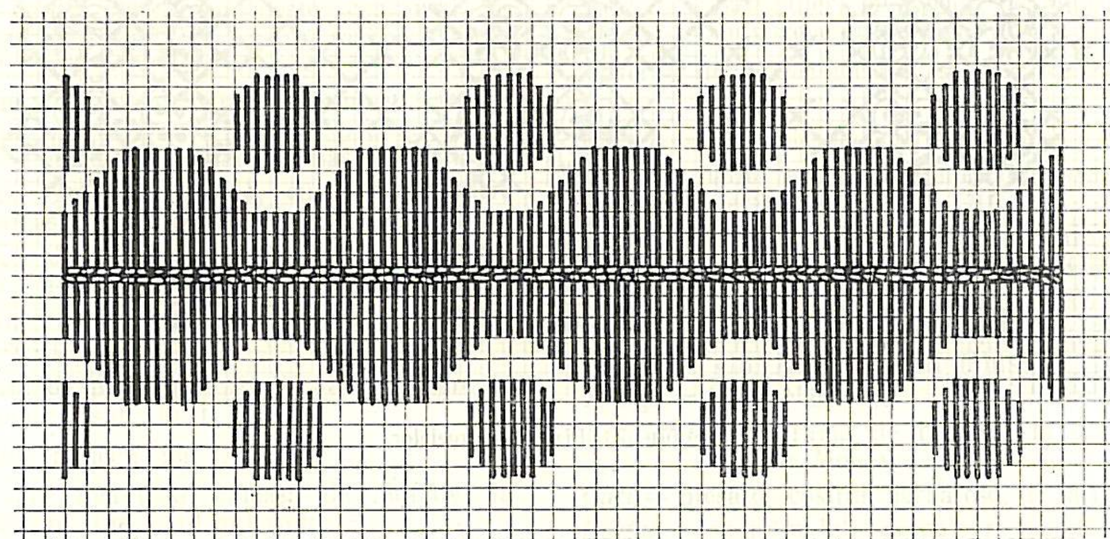

Fig. 70. Cheie de Arad.

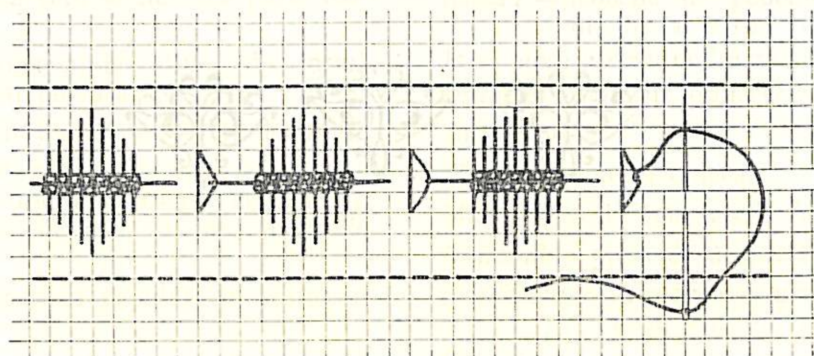

Fig. 71 Cheiţă „frunze".

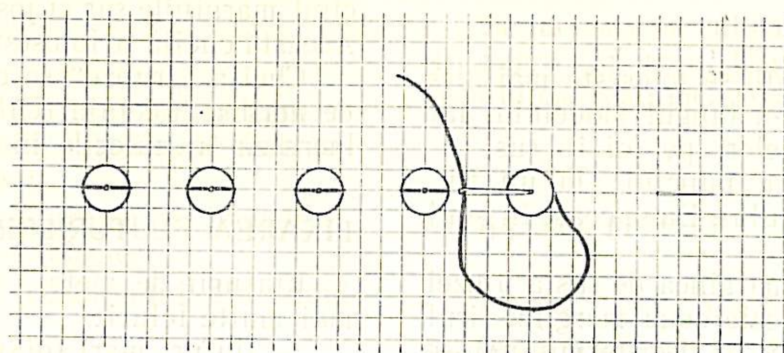

Fig. 72. Fixarea fluturilor.

FIXAREA MĂRGELELOR

Mărgelele au următoarele culori: „floarea mărului" (roz); „siniliu" (bleu), „liliachiu" (lila), galben, verde, albastru, alb.

Se folosesc pentru ornarea iilor încărcate, a cămășilor călușarilor și a cămășilor bărbătești de Bistrița-Năsăud.

Mărgelele se aplică în felul următor: se scoate acul prin pînză, se înșiră pe el atîtea mărgele cîte indică modelul (o mărgea pentru două fire) se înșiră mai departe pe fir și se înfige acul a doua oară, fixîndu-le pe model (fig. 73).

Mărgelele se cos cu fir în culoare (roșu pentru mărgele roșii, galben pentru mărgele galbene etc).

În Bistrița-Năsăud, după fiecare mărgea luată pe ac, acesta se înfige din nou în pînză pentru fixarea ei.

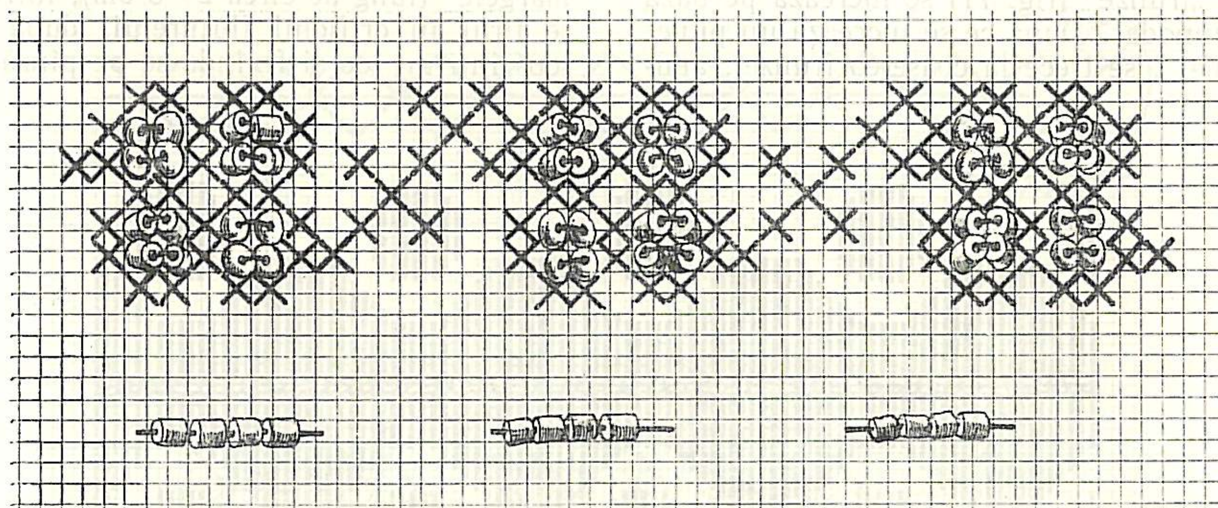
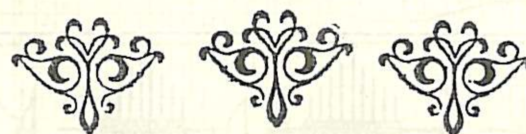

Fig. 73. Fixarea mărgelelor.

GLOSAR

Altiță = cîmp ornamental dispus transversal pe umărul iei.

Alesătură = tehnică a țesăturii. Alesătura se face cu degetul în războiul de țesut, în două sau patru ițe.

Ațică = ață subțire și bine răsucită care se folosea înainte de 1900.

Barbur = motiv ornamental cusut în formă de M pe clinul din față și din spate al cămășii bărbătești din regiunea subcarpatică.

Bete = fîșii înguste de 3–4 cm și lungi de 2–3 m, care servesc drept cingătoare peste costumul femeiesc și bărbătesc; se țes în război în „năvădeală".

Brăcinar = ață groasă din in, cînepă, bumbac, arnici, cu ajutorul căreia se încrețesc poalele costumului femeiesc sau „fusta" cămășii bărbătești.

Baieră = ață mai groasă, răsucită, cu care se-ncheie gura cămășii bărbătești.

Băgătură = bucată de pînză care se introduce sub braț pentru a da lărgime cămășii (Muscel).

Birnețe = bete care se folosesc în Banat ca cingătoare peste costum.

Broschiță = bucată de pînză pătrată (4–5 cm^2) care se introduce sub braț (Olt).

Brățară = manșeta mînecii iei (Ardeal).

Brezărău = ață care încrețește cămașa de Moldova la gît și care ține locul gulerului.

Brîu = piesă care servește drept cingătoare peste costumul bărbătesc.

Bundiță = cojoc din Moldova care se îmbracă peste costumul românesc.

Bumbușcuță = elemente ornamentale pline, de formă rotundă (Bistrița-Năsăud).

Căpeneag = *căpeneac* – ia cu toate piesele ei, denumire proprie județului Olt.

Catrință = *cătrință* – piesă dreptunghiulară, de costum, care se poartă de la brîu în jos, în spate și-n față.

Ceapsă = obiect pentru acoperirea capului, în costumul din Banat.

Cheiță = cusătură cu ajutorul căreia se încheie două margini de mîneci, piepți ori poale.

Cioareci = pantaloni bărbătești, confecționați din dimie albă (aba).

Ciocănele = benzi negre, în formă de panglici înguste, cusute pe ia de Săliște.

Cipcă = dantelă de mînă (Ardeal) care se lucrează la mînecă, jos.

Cîrlionți = elemente ale motivelor ornamentale (Olt).

Cîrpă = cîrpă sau maramă de borangic.

Cheutori = găuri (butoniere) cu care se încheie.

Ciupag = motiv ornamental în formă de trapez, pe piept sub guler, la cămașa de Munții Apuseni; denumire a iei din Mehedinți și sudul Ardealului.

Conci = împletirea părului și așezarea lui în formă rotundă.

Conciu = piesă de acoperire a capului (în Banat).

Cortel = haină mare de dimie albă sau maro care se poartă în județul Olt.

Cleată = bucată de pînză care se introduce sub mîneca cămășii spre a-i da lărgime (Olt).

Fodor, fodră, bezer = volanul de la mîneca iei (Maramureș) sau de la poalele cămășii (Muscel).

Fofiază = clin la mîneca iei (Muscel).

Frînge = bete (Năsăud).

Fruntariul = maramă de bumbac la costumul femeiesc din Moldova.

Gaci = piesă de costum bărbătesc, de la brîu în jos (Oaș).

Găetan = șnur împletit de culoare neagră, albastră, roșie.

Gubă = haină groasă de lînă (Oaș).

Guneaț = șubă de dimie albă (Banat).

Icușari = monede de podoabă femeiești, confecționate din metal suflat cu aur.

Ie = piesă a costumului românesc, de la brîu în sus.

Încreț = ornament transversal sub altiță.

Jolj = șifon

Muscă = punctul crucea.

Murea = vestă femeiască, Argeș.

Năframă = piesă de acoperit capul.

Năvădeală = introducerea urzelei în ițe și în spată. Tehnica țesutului cu ițe pe urzeala pînzei.

Obinzică = gulerul sau manșeta iilor românești (Ardeal și Muscel).

GLOSAR

Obinzeli = punct de cusătură pe bază de fire scoase pe care se coase şabacul (Olt).

Ocifi = punct de cusătură (tighel) în Ardeal.

Opreg = denumirea piesei de Banat, cu franjuri şi care se poartă peste poale. Denumirea pieselor de la brîu în jos (Mehedinţi)

Pavă = bucată pătrată de pînză (4–5 cm) care se introduce sub braţ.

Pănură = dimie albă sau neagră (Ardeal).

Păianjen = şabac care se foloseşte la decorarea costumului românesc.

Şurţ = piesă care se poartă în faţă de la brîu în jos (Ardeal).

Spăcel = (cămaşă femeiască de Banat).

Şubă = haină groasă de dimie albă sau neagră.

Tablă = motivul cămăşii de Hunedoara.

Tăietură = punct de Banat (Maramureş) care se realizează pe bază de fire tăiate.

Trăsură = ciupag lucrat pe muchiile creţurilor (Ardeal).

Vărgi = dungi cu ajutorul cărora se ornamentează piesele de costum de la brîu în jos.

Vîlnic = piesa de costum în formă rotundă, largă, cutată sau creaţă de la brîu în jos.

Vriste = vărgi (expresie ardelenească).

Pesteman = vîlnicul de Vlaşca.

Picături = motiv ornamental, cu care se ornamentează ia de Sălişte.

Piezuri = punctul tighel (Muntenia).

Piuă = piesă cu ajutorul căreia ţesătura de lînă se împîsleşte, căpătînd grosime.

Prestelcă = zăvelca de Oltenia.

Pui = motive ornamentale, peste cot (Ardeal).

Pumnaşi = bantă, bentiţă, jos la mînă (Ardeal).

Rîuri = rînduri, motive ornamentale distribuite vertical

Seină = culoarea gri, culoarea naturală a lînii.

Scurteică = haină femeiască decorată cu „vulpi".

Şabac = motiv care se realizează pe bază de fire scoase.

Şioară = clinul mînecii (Muscel).

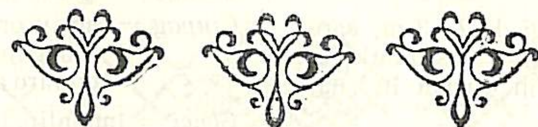
Zadie = piese de costum femeiesc, de la brîu în jos, în Ardeal.

Zăvelcă = piesă de costum femeiesc, de la brîu în jos (Oltenia, Muntenia).

Zbirciog = punct de cusătură din Oaş şi Maramureş.

Zgardă = podoabe femeieşti confecţionate din mărgele.

Zoltac = bucată de pînză pătrată, care se introduce subraţ, la ia de Hunedoara.

BIBLIOGRAFIE

Bănățeanu Tancred — *Portul popular din Maramureș*. Casa Creației populare, 1970.

Bănățeanu Tancred, Boris Zderciuc, Petrescu Paul — *Arta populară în Romania*. Editura Meridiane, București, 1964.

Bielz, I. — *Portul popular al sașilor din Transilvania*. Editura de stat pentru literatură și artă, București, 1956.

Dunăre N. — *Textilele populare romane in Munții Bihorului*. Editura Meridiane, București, 1959.

Dunăre N. — *Broderiile în arta populară românească*. Editura Academiei R.S.R., București, 1969.

Focșa, M. — *Țesăturile în arta populară românească*. Editura Academiei R.S.R., București, 1969.

Gorovei, A — *Meșteșugul văpsitului cu buruieni*. Editura Cartea Românească, București, 1943.

Iorga, N — *Istoria Românilor prin călători — I, II*. Editura Casa Școalelor, București, 1928.

Iorga, N — *Portul popular Românesc — Vălenii de Munte*. Editura Societatea „Neamul Românesc, 1912.

Irimie Cornel — *Arta Populară în Muzeul Bruckenthal*. Editura Meridiane, 1964.

Irimie Cornel — *Portul popular din Țara Oltului, Zona Avrig*. Editura de Stat pentru literatură și artă, București, 1957.

Oprescu, Gh. *Probleme românești de artă țărănească* Editura Națională, București, 1940.

Petrescu Paul, Secoșan Elena, Doagă Aurelia — *Cusături românești*. Consiliul Național al Organizației Pionierilor, Editura didactică și pedagogică, București, 1973.

Petrescu Paul — *Motive decorative celebre*. Editura Meridiane, București, 1971.

Petrescu Paul — *Portul popular din Banat și Transilvania*. Editura didactică și pedagogică, București, 1959.

Stoica Georgeta — *Interiorul locuinței țărănești*. Editura Meridiane, București, 1973.

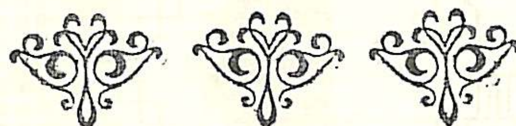
Stoica Georgeta, Doagă Aurelia — *Interioare românești*. Editura Albatros, București, 1977.

Tăutu Stănescu, N. — *Aplicații de broderii românești*. Editura Albatros, București, 1972.

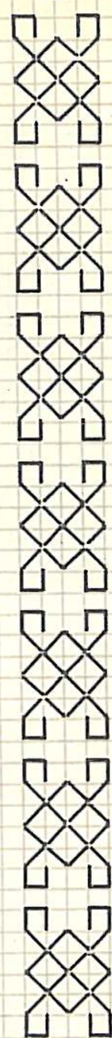
Tomida Ecaterina — *Cusăturile și broderiile costumului popular din România*. Editura tehnică, București, 1971.

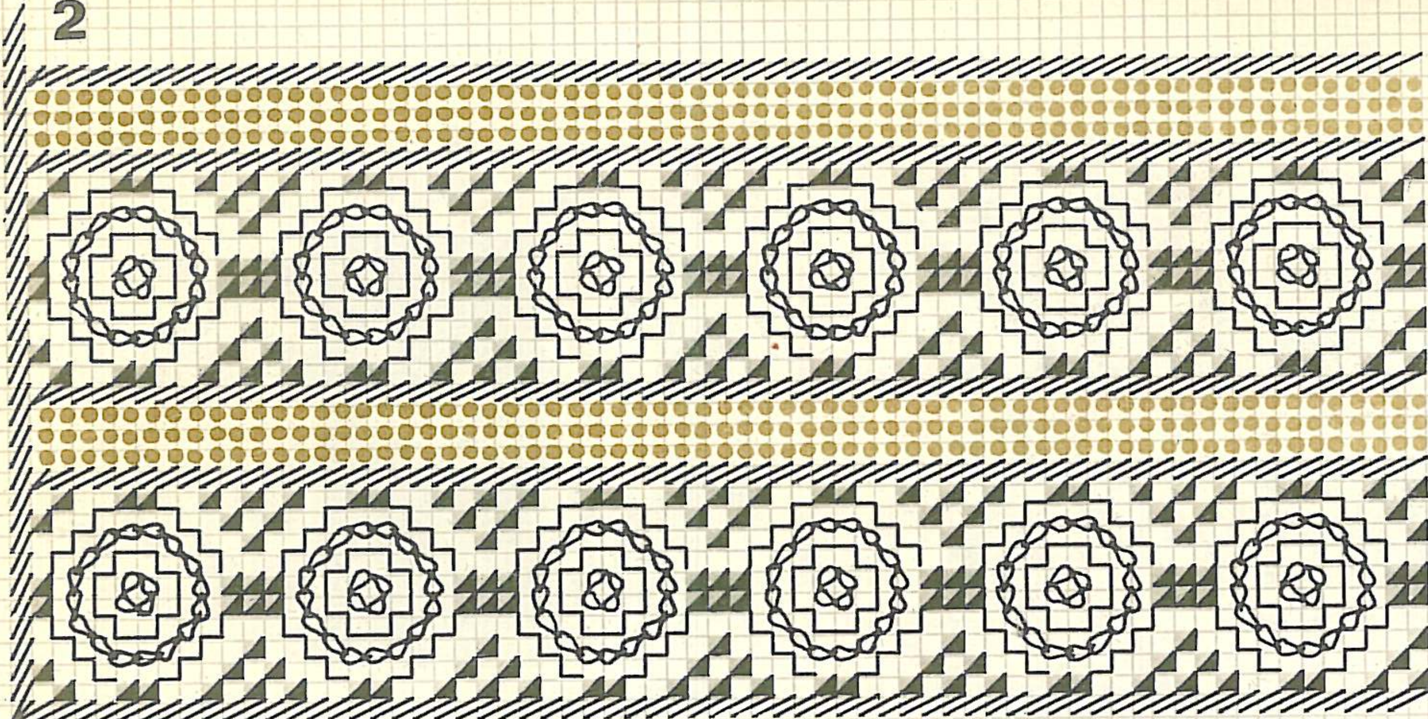
Zderciuc, B. Tilișca, V — *Un sat din Mărginimea Sibiului*. București 1963.

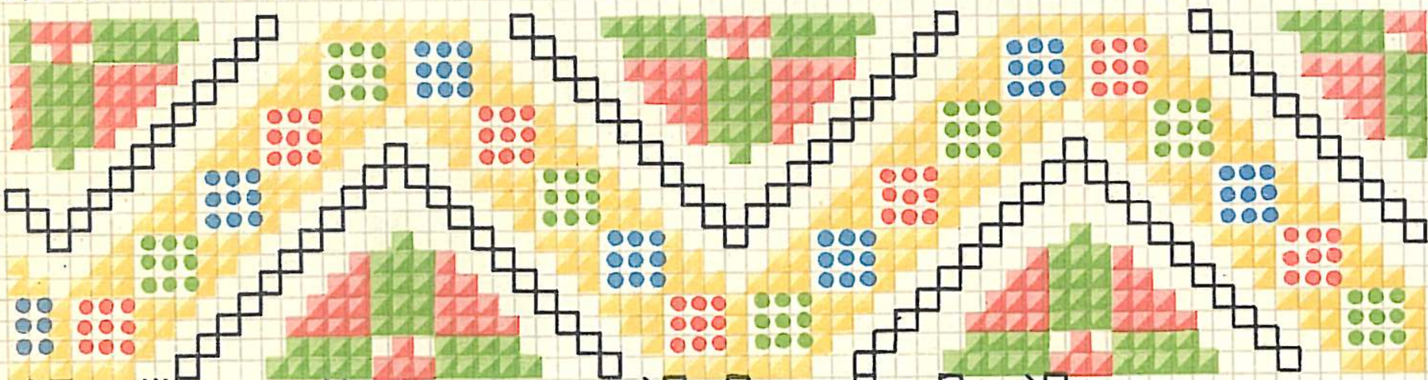
Zderciuc, B — *Le Tapis du Maramureș*. Editura Meridiane, București, 1963.

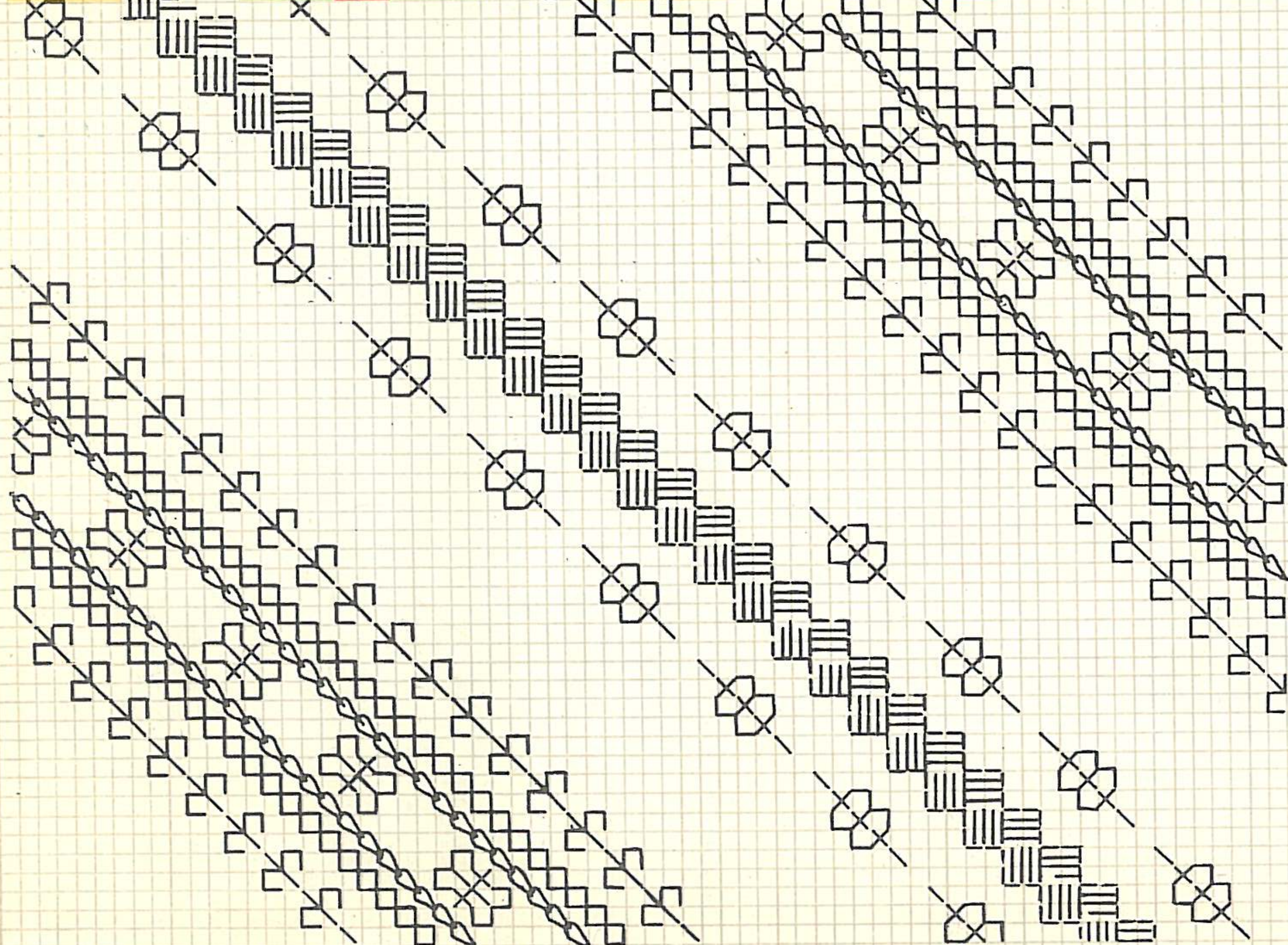

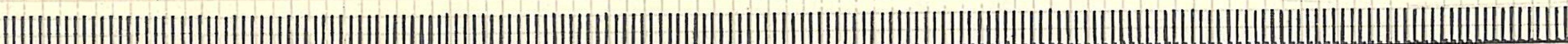

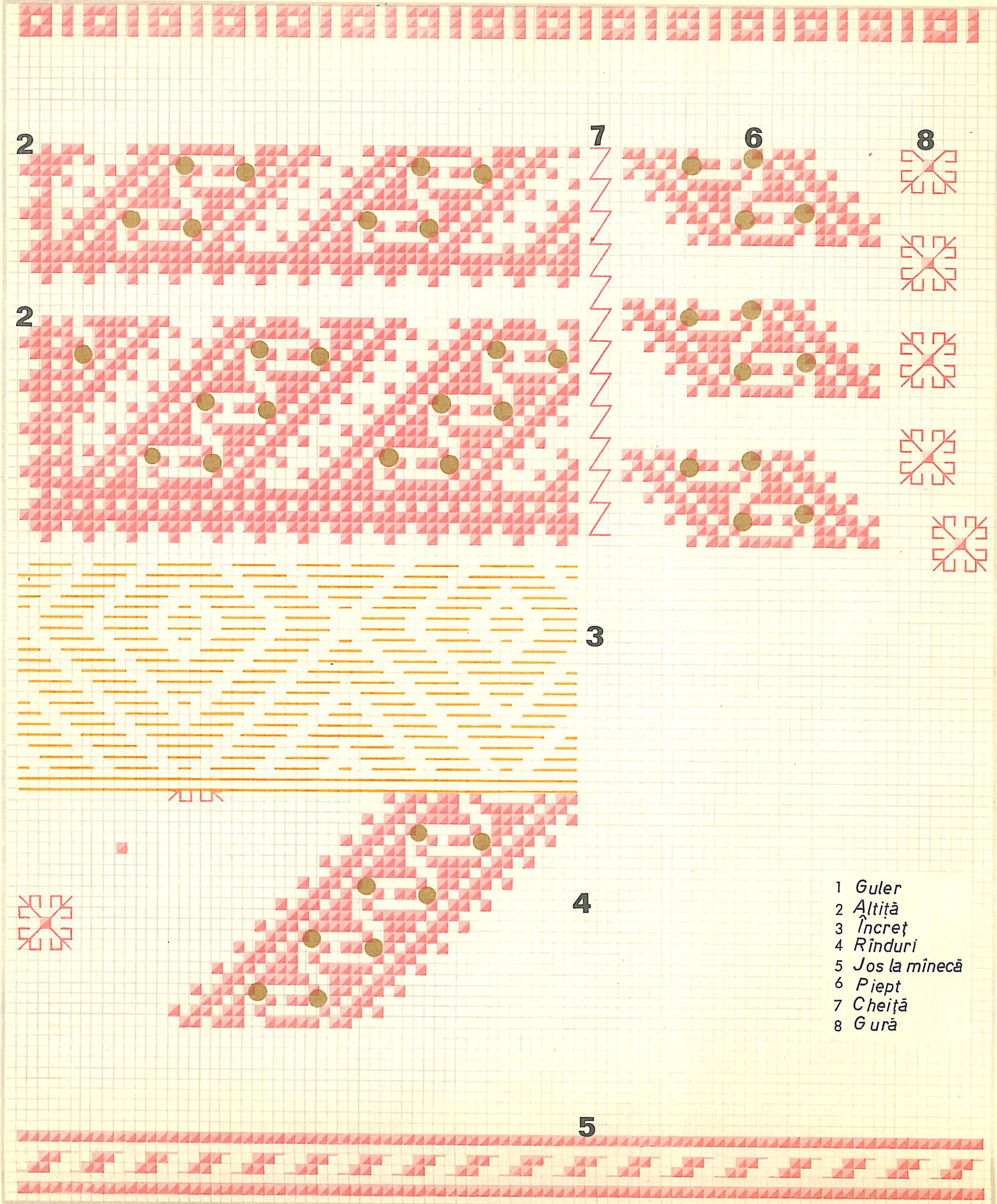

1 Guler
2 Altiță
3 Încreț
4 Rîuri
5 Piept
6 Gură
7 Jos la mînecă

IA DE SUCEAVA (se lucrează cu fir gros buclat)

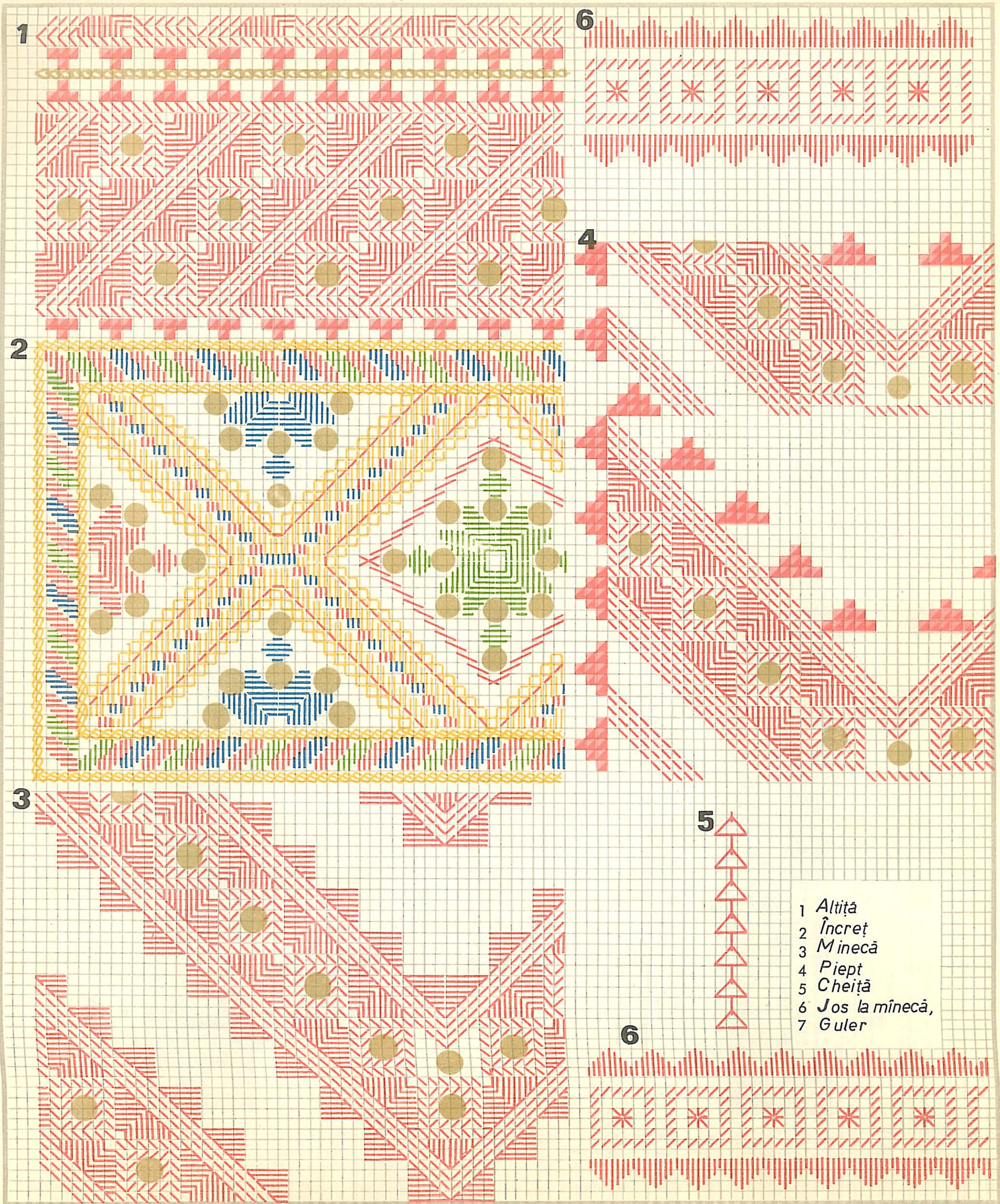

IA DE MEHEDINȚI

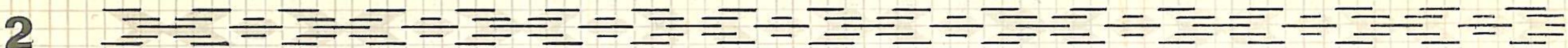
1 *Guler*
2 *Ciocănele*
3 *Picături*
4 *Umerași*
5 *Ciupag la mînecă*

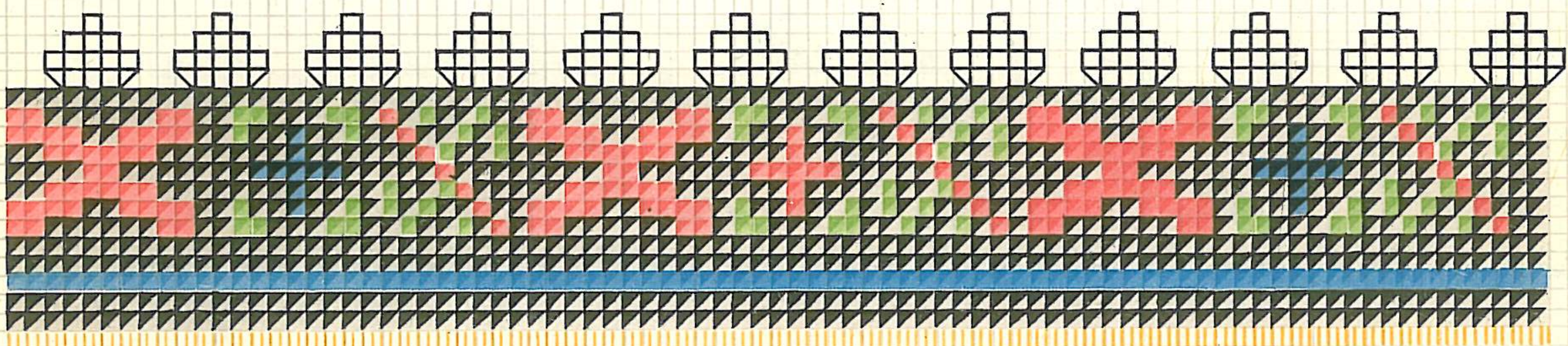
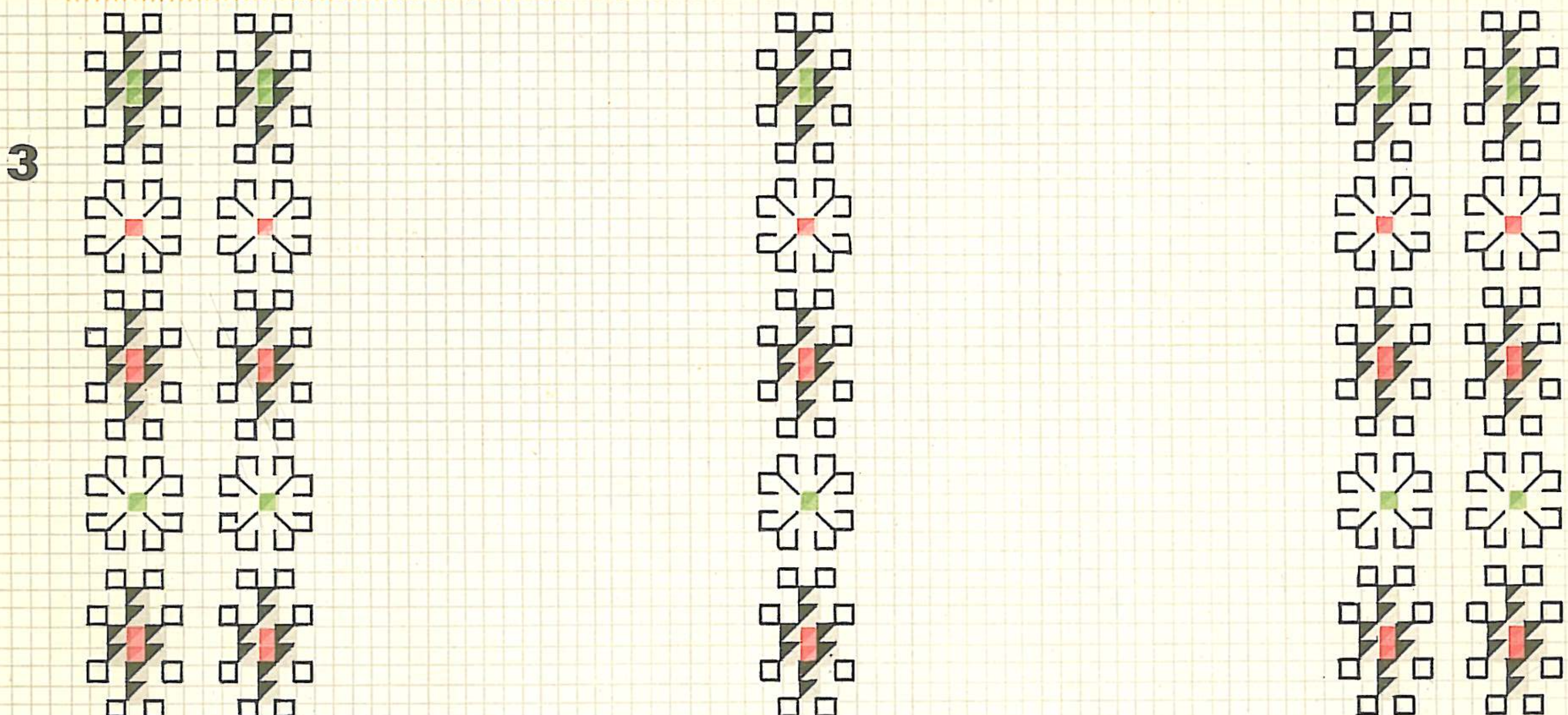
IA DE SĂLIȘTE

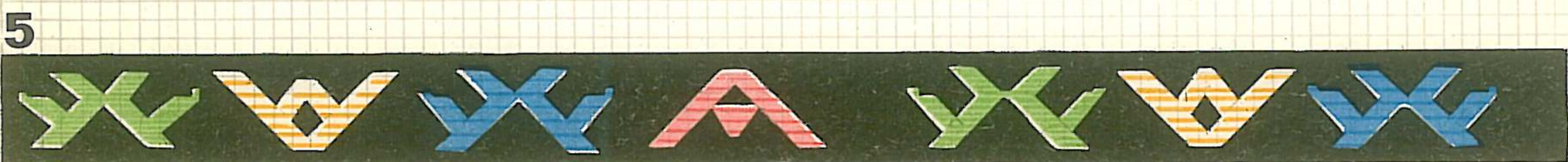
IA DE ARGEȘ (se coase cu fir gros,buclat)

1

2

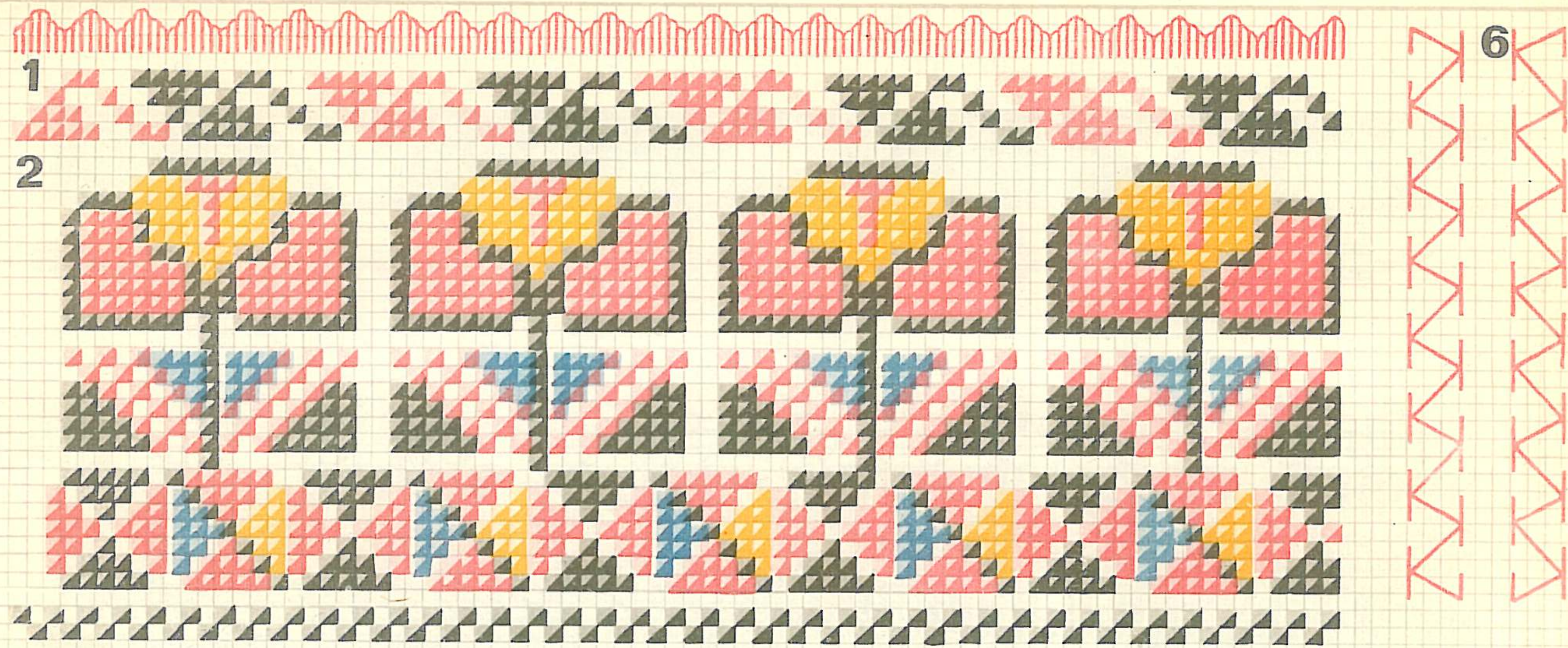
3

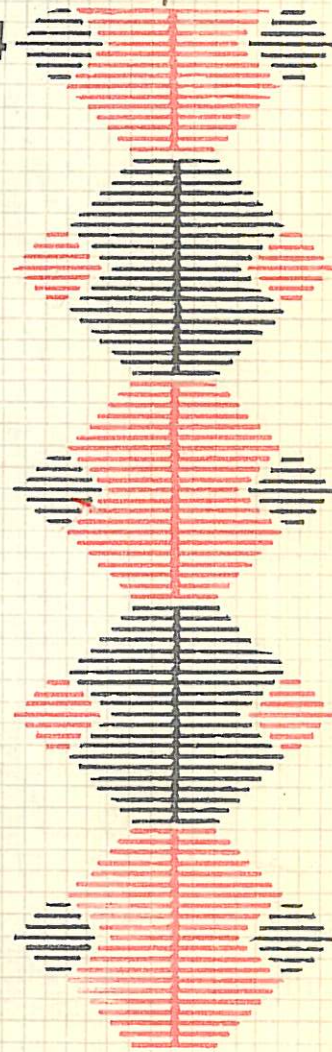
4

5

1 *Guler*
2 *Ciupag*
3 *Umeri, șire*
4 *Ciupag*
5 *Jos la mînecă*

CĂMAȘĂ DE TÎRNAVE

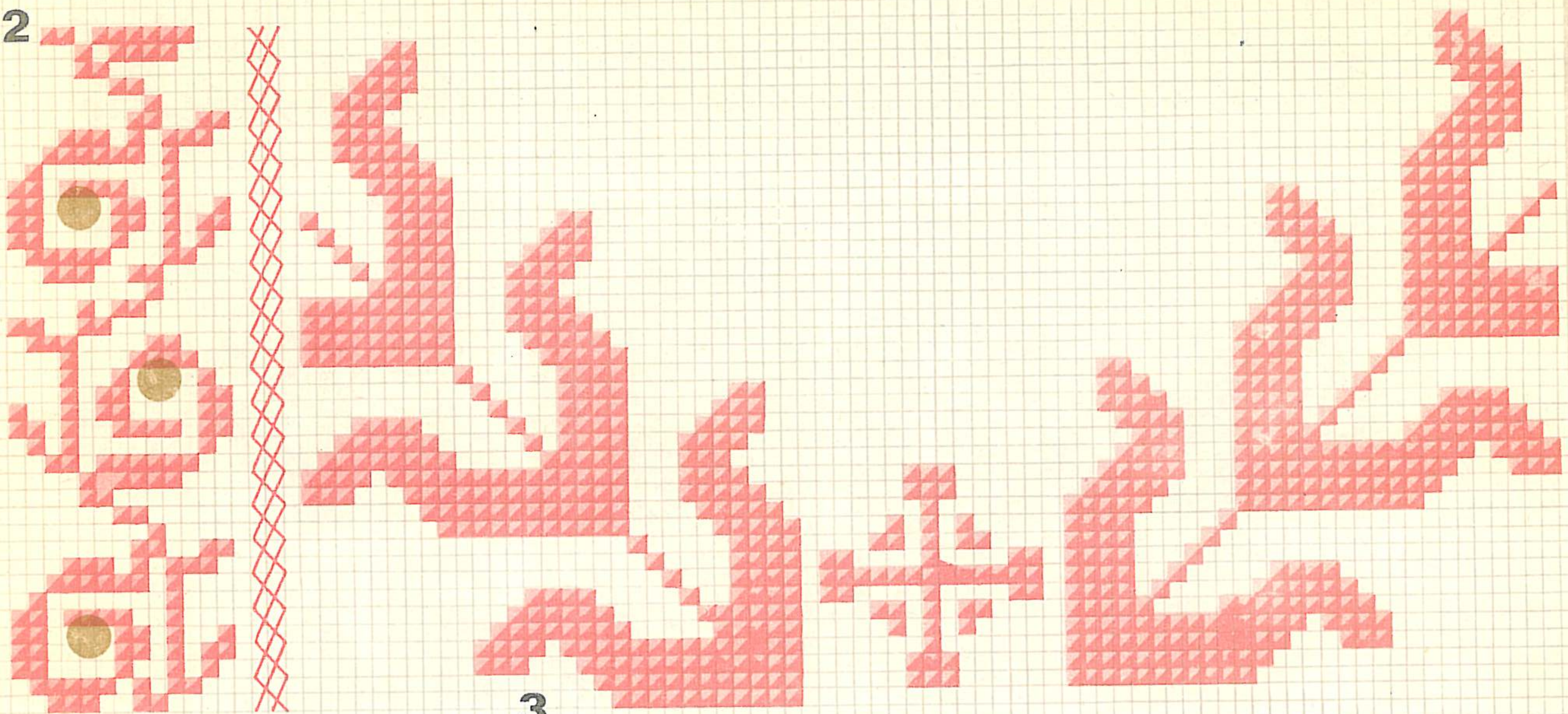
1 *Guler*
2 *Umăr și poale*
3 *Rînd pe mînecă*
4 *Cheie mînecă și poale*
5 *Jos la mînecă*
6 *Piept*

CĂMAȘĂ DE ARAD

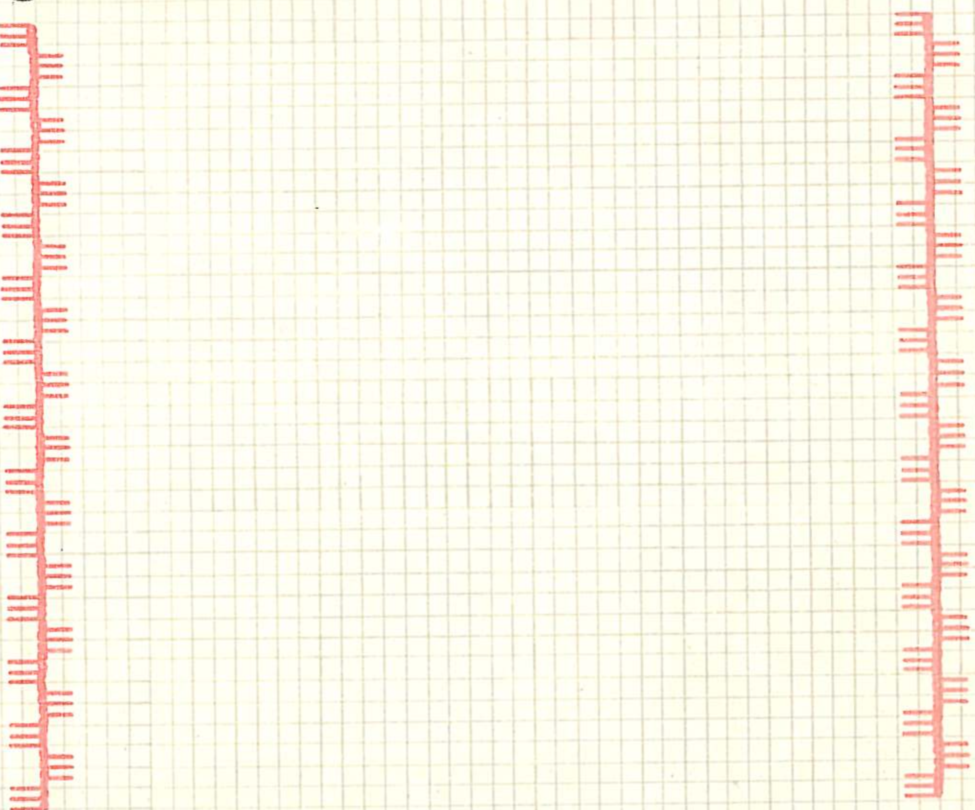
1

2

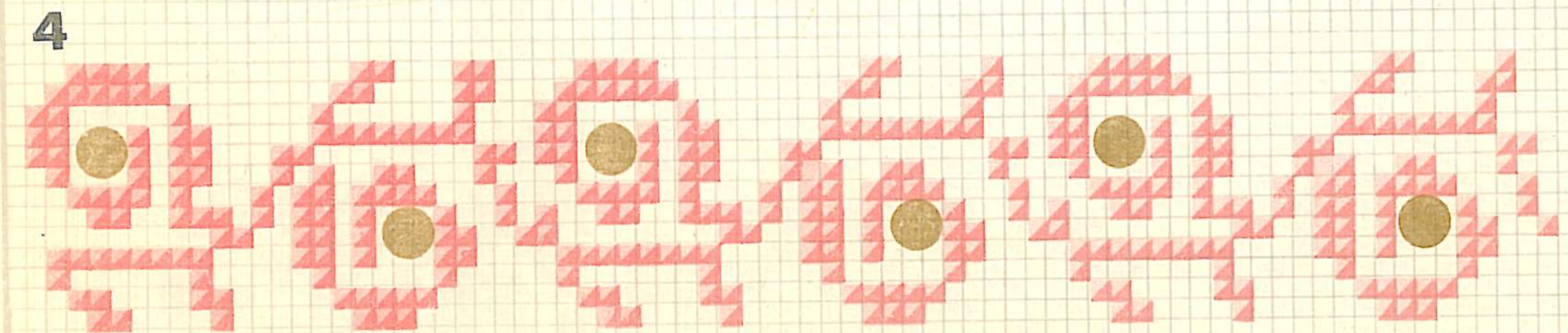

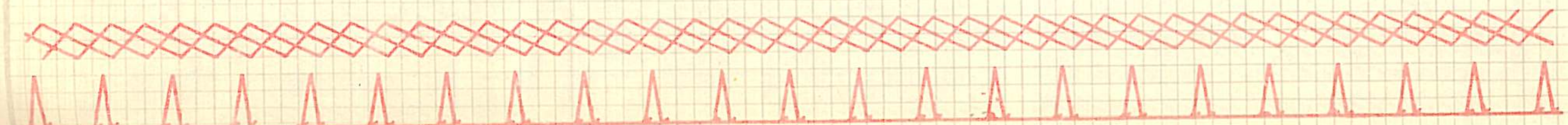
3

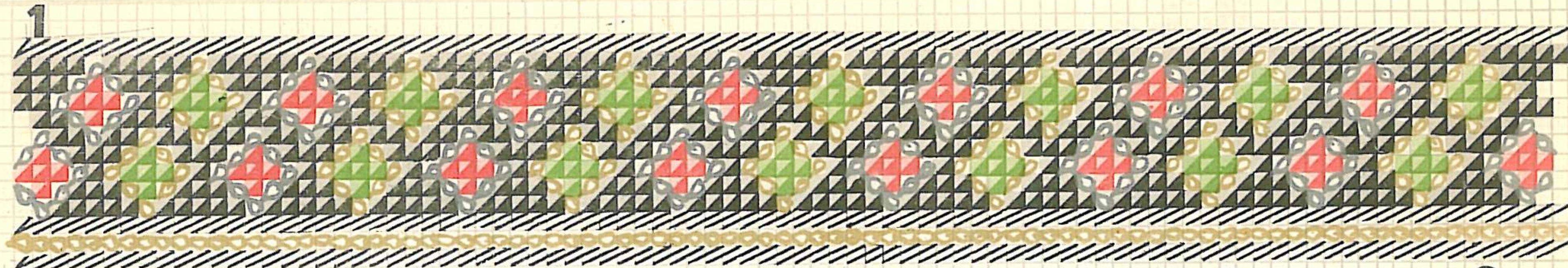
1 *Guler*
2 *Umeri, platcă*
3 *Cheiță*
4 *Jos la mînecă*

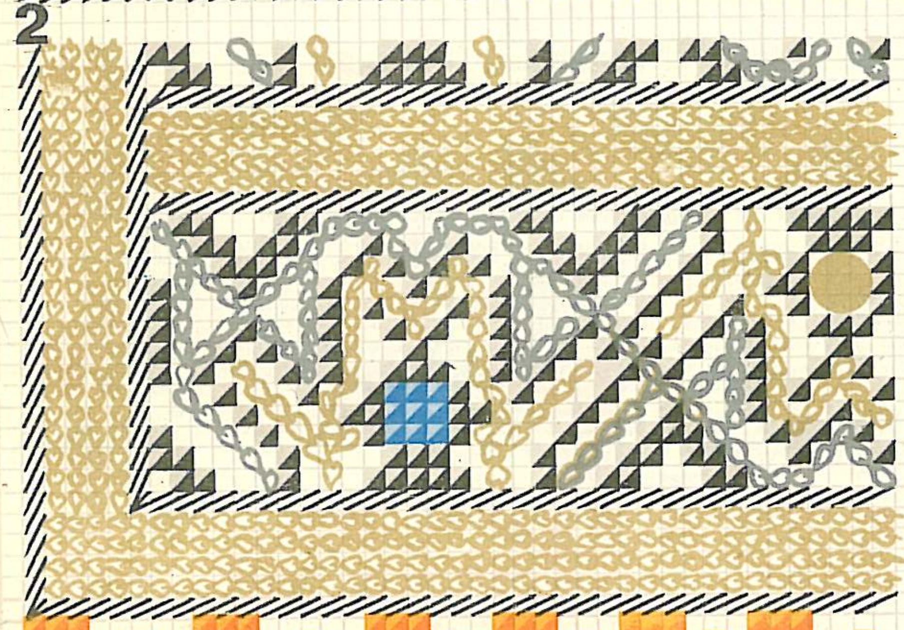
4

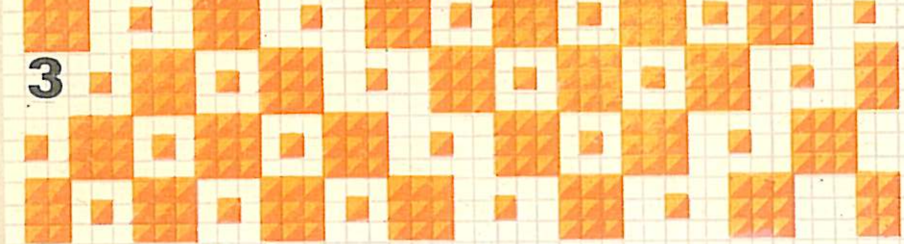

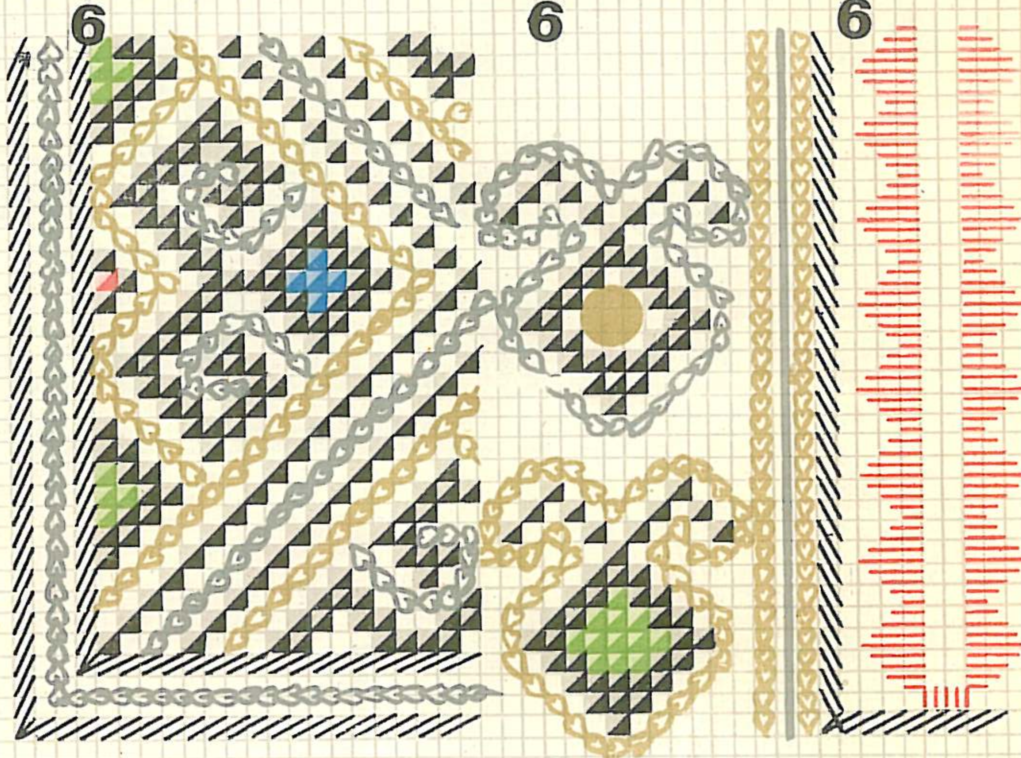

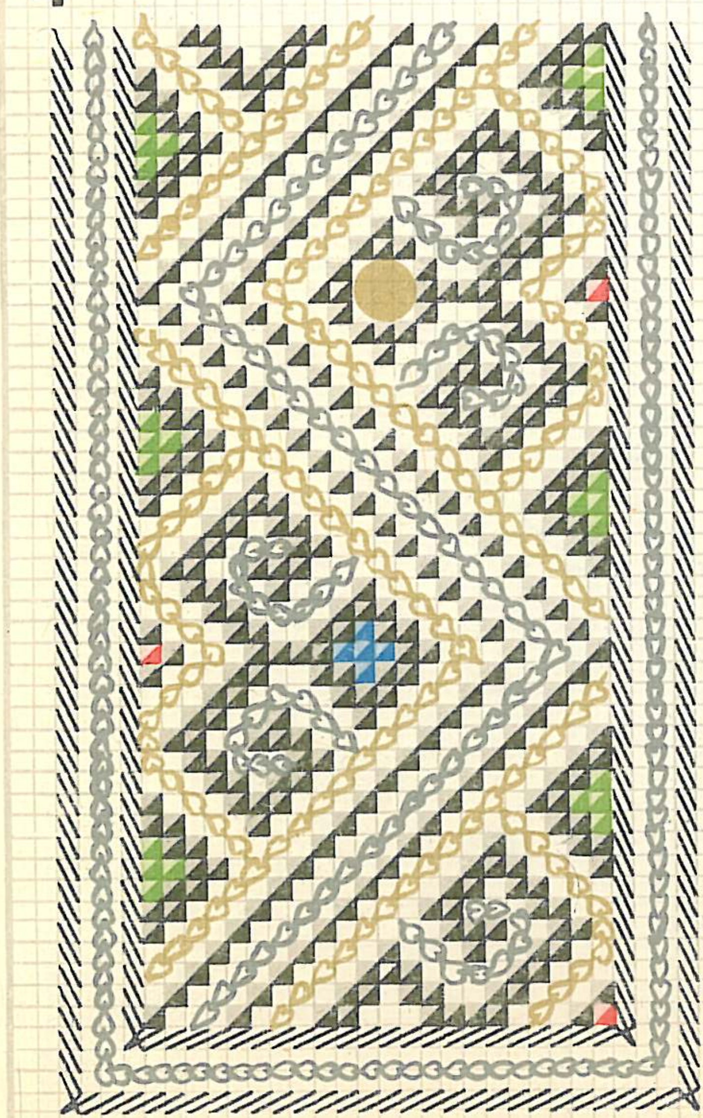
CĂMAȘĂ DE DOBROGEA

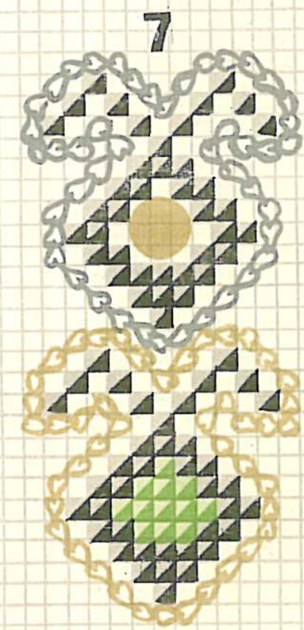

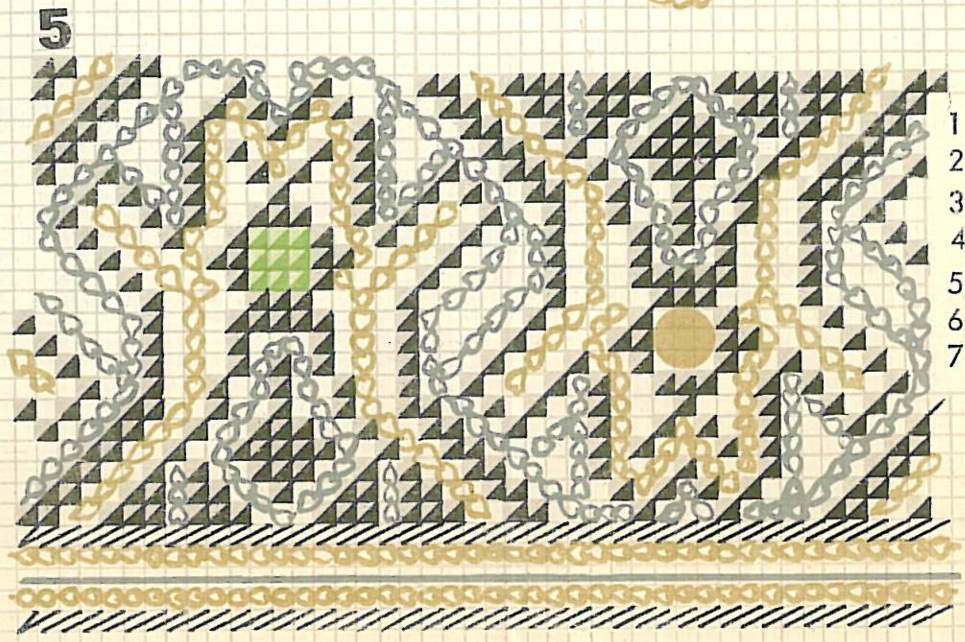

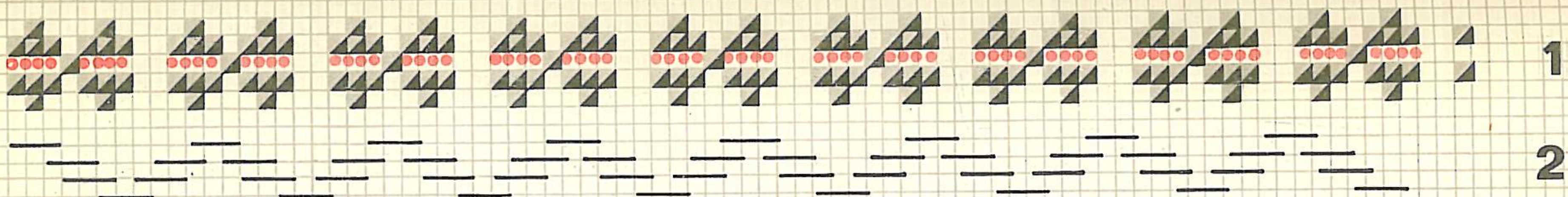

1 *Guler*
2 *Altiță*
3 *Încreț*
4 *Rînd pe mînecă*
5 *Jos la mînecă*
6 *Piept*
7 *Spate*

IA DE VRANCEA

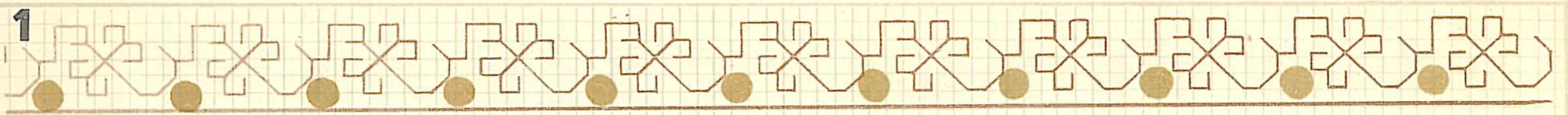

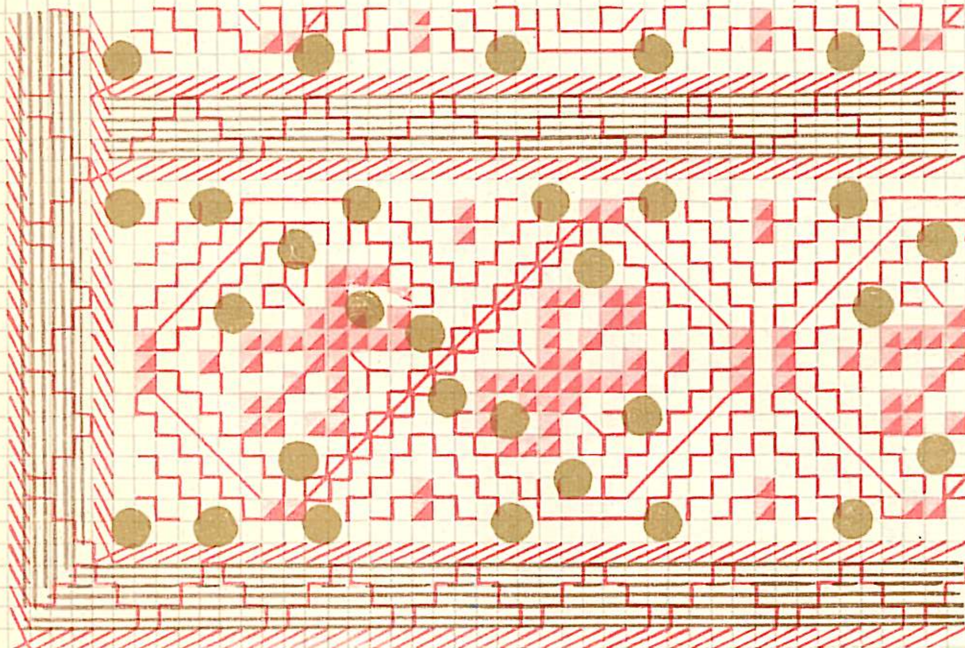

1 *Guler*
2 *Creț*
3 *Mînecă și piept*
4 *Jos la mînecă*
5 *Cheiță*

IA DE OLT

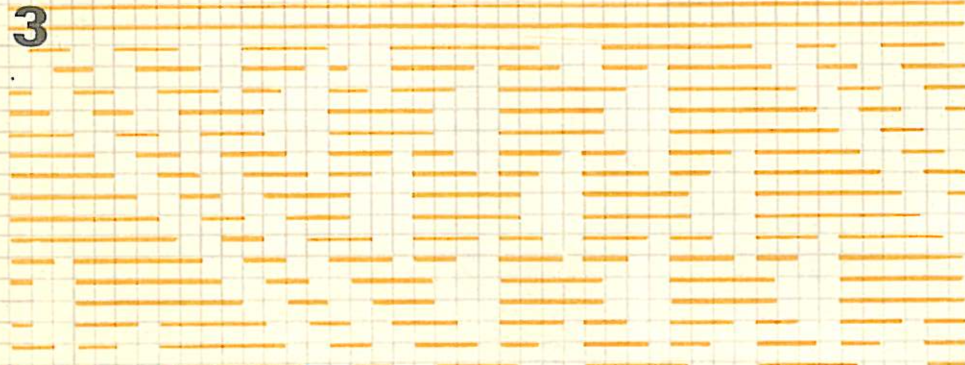
1

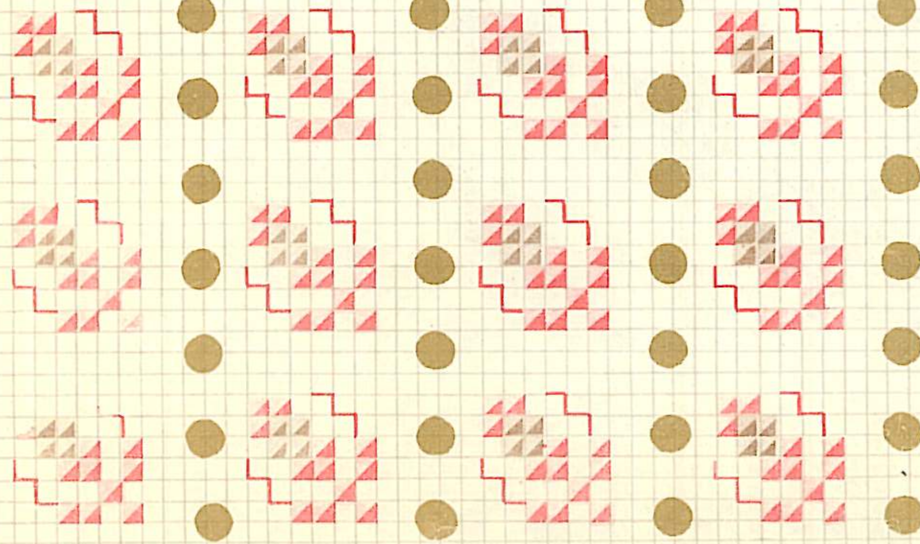
2

3

4

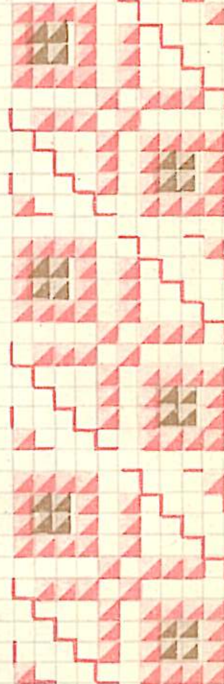
6

7

8

1 *Guler*
2 *Altiță*
3 *Încreț*
4 *Rînduri pe mînecă*
5 *Jos la mînecă*
6 *Cheiță*
7 *Piept*
8 *Gură*

5

IA DE ILFOV

1

2

5

3

4

6

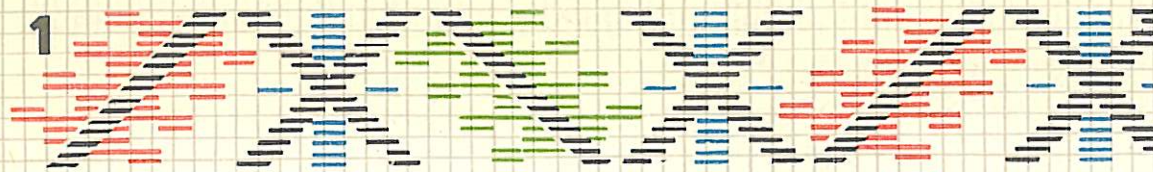
7

1 *Guler*
2 *Altiță*
3 *Încreț*
4 *Rînd pe mînecă*
5 *Piept*
6 *Spate*
7 *Poale*
8 *Jos la mînecă*

8

IA DE VLAȘCA

1

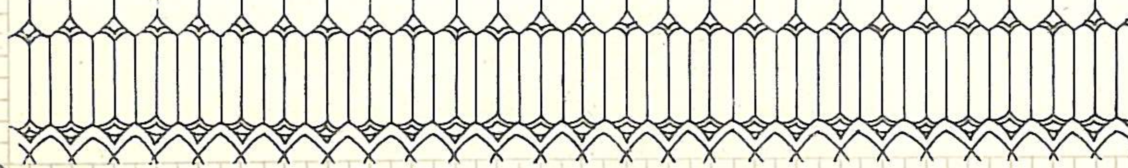

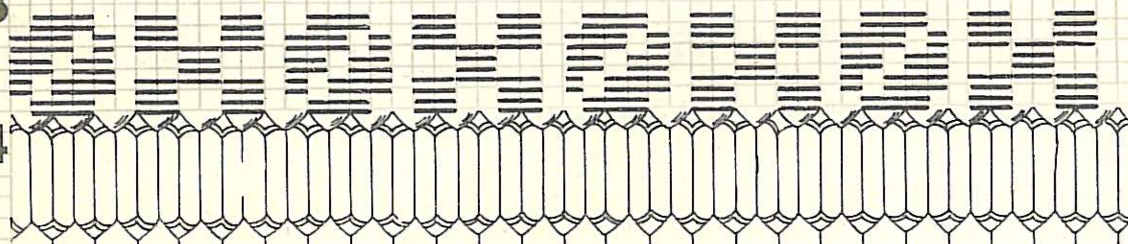
2

3

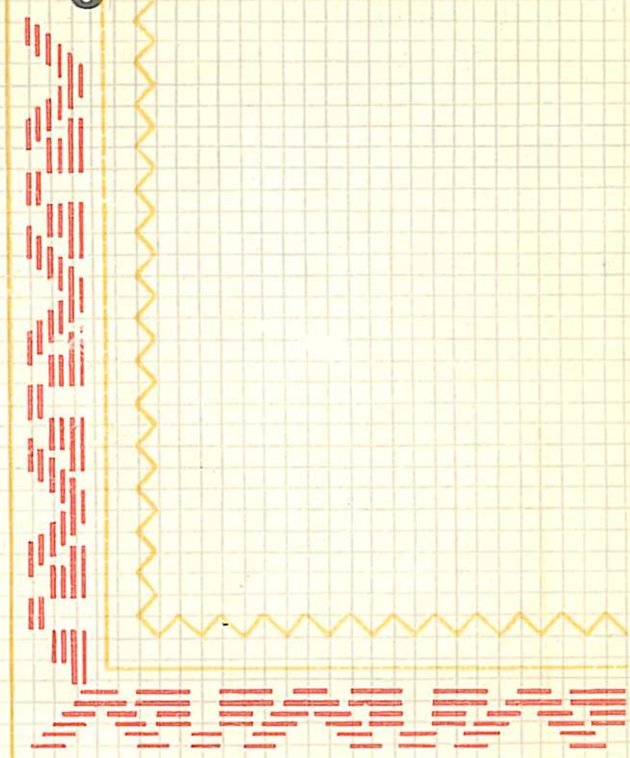
4

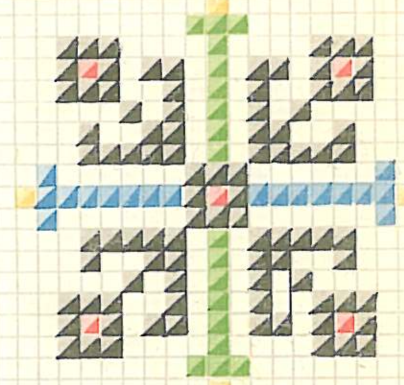

5

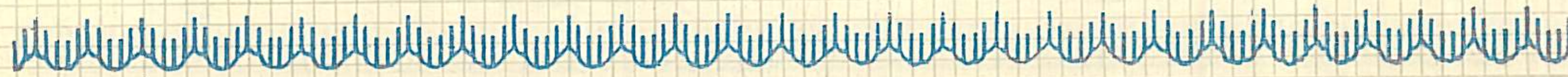
6

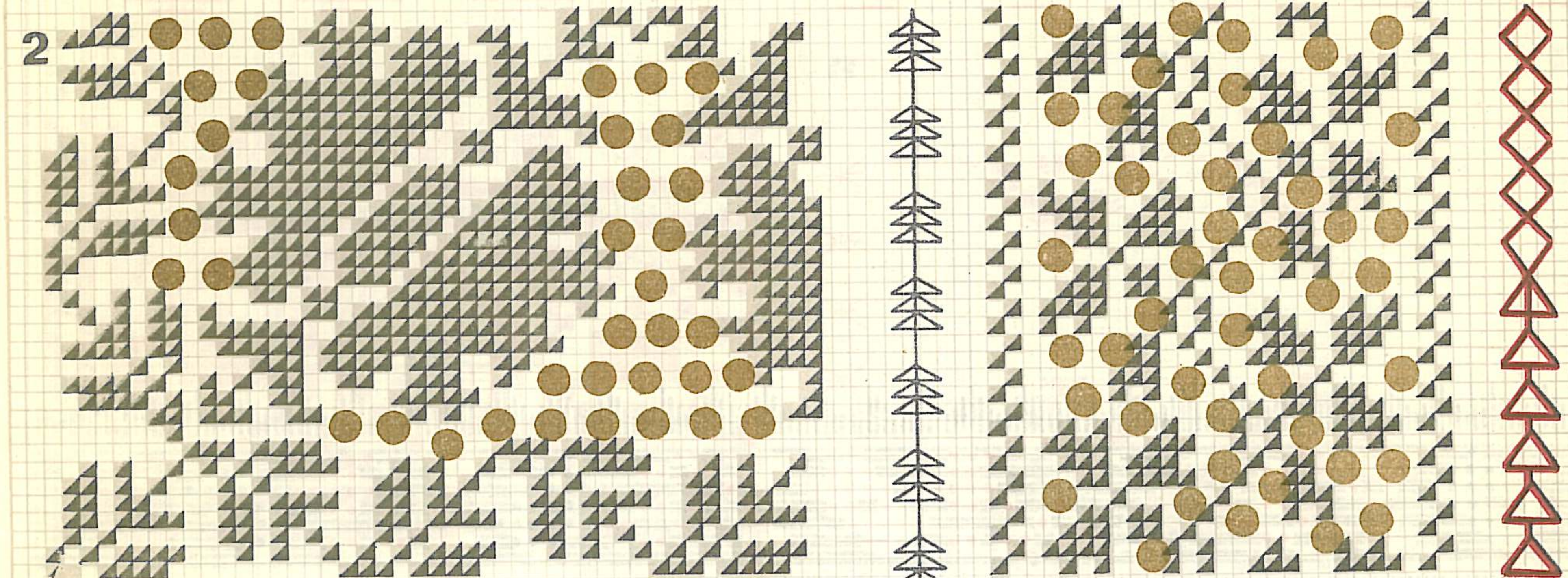
1 *Umăr*
2 *Creț*
3, 4, 5 *Fodor*
6 *Piept*

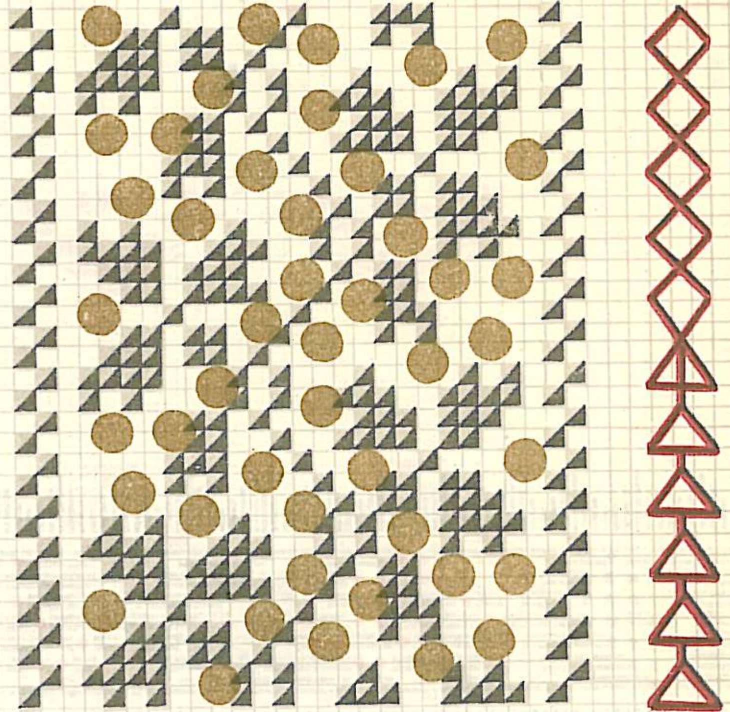

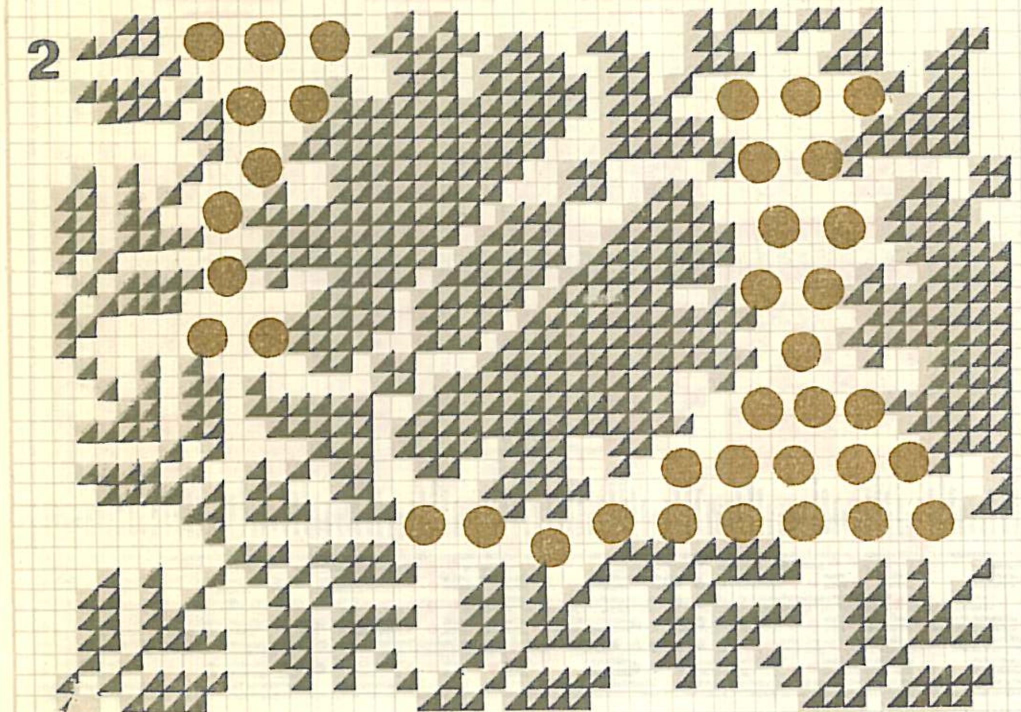
CĂMAȘĂ DE MARAMUREȘ

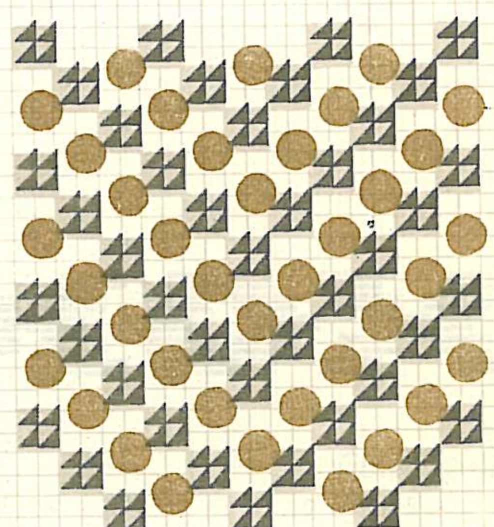

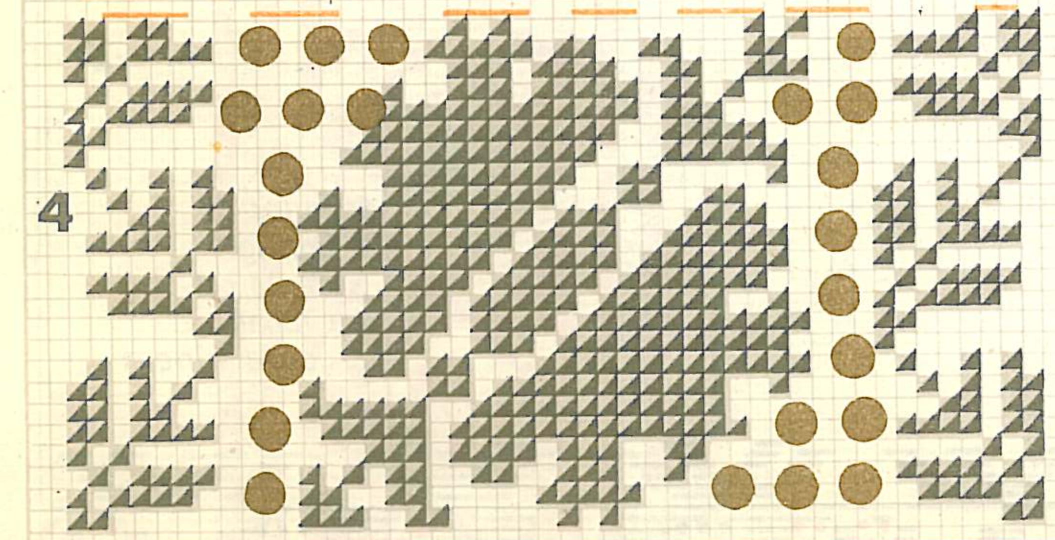

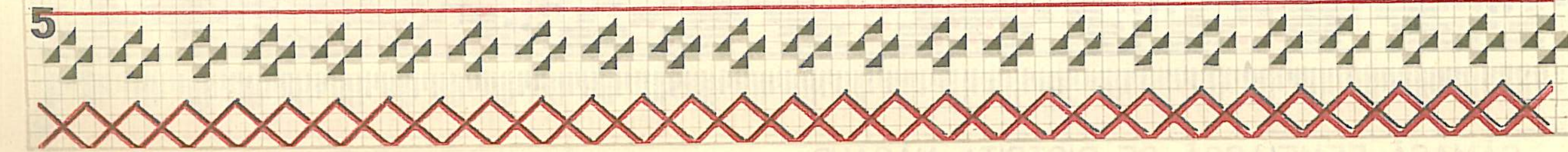

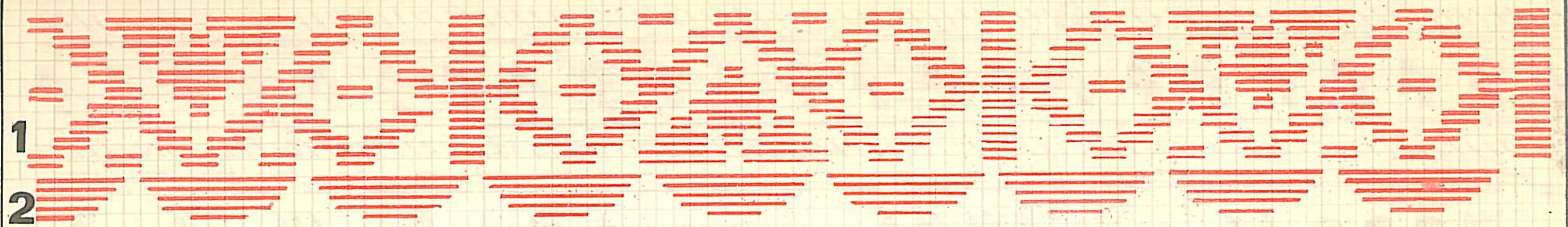

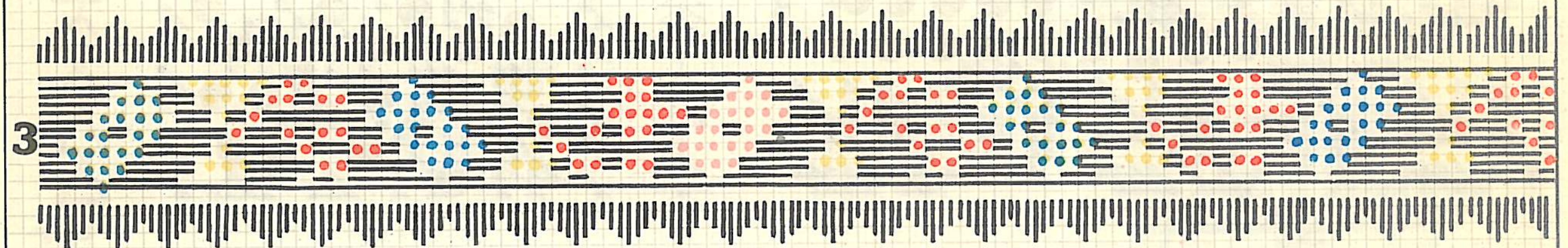

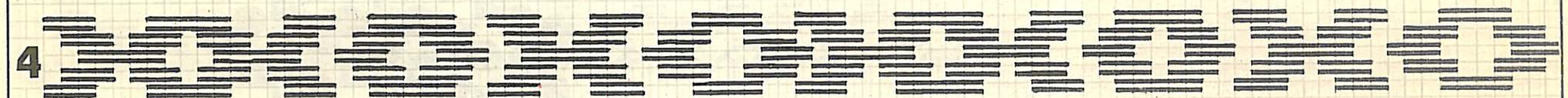

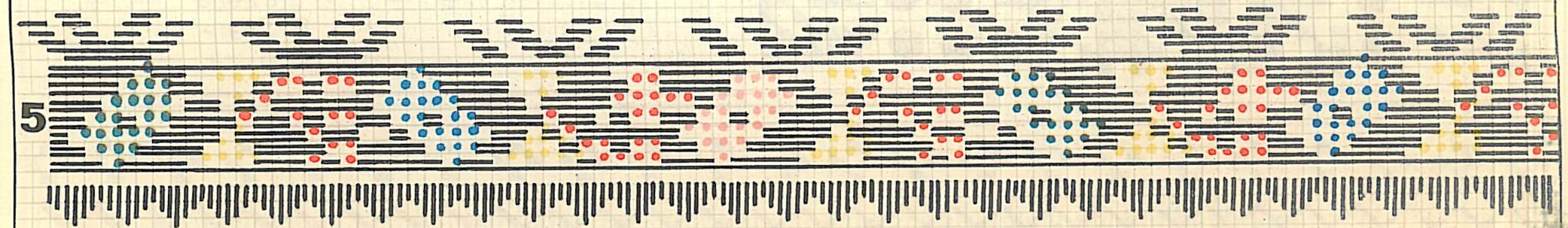
1 Guler
2 Altiță
3 Încreț
4 Rînd pe mînecă
5 Jos la mînecă
6 Piept
7 Cheiță
8 Spate
9 Gură

IA DE PRAHOVA

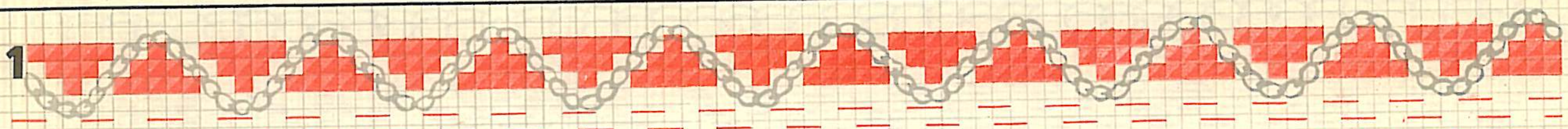

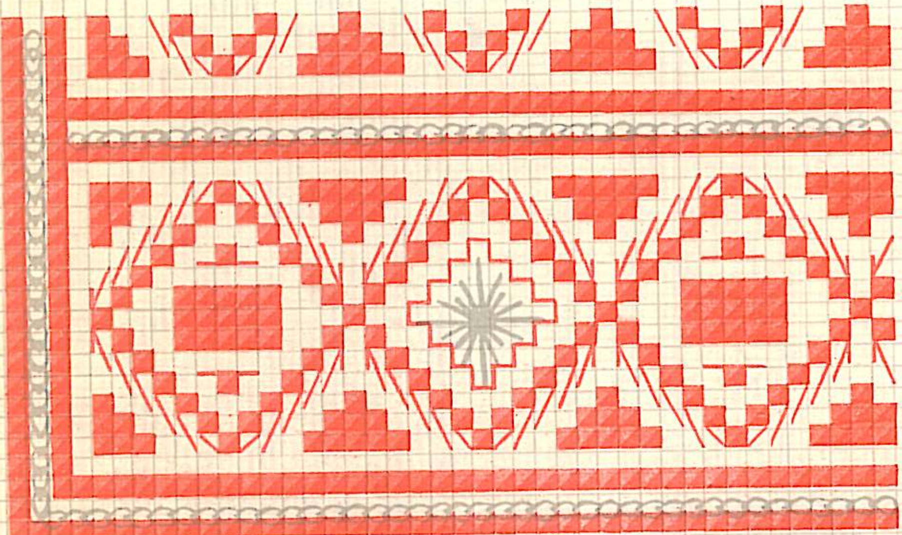

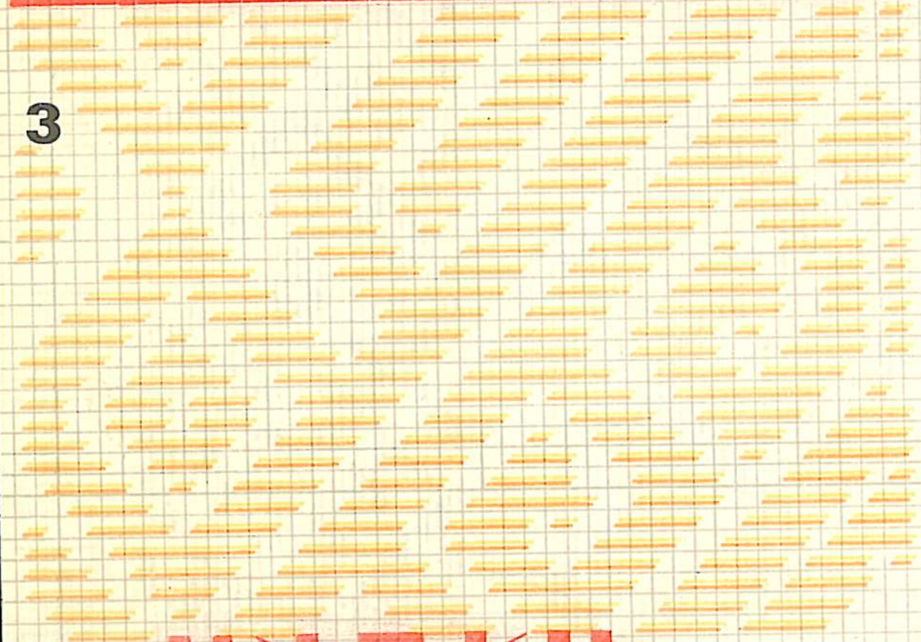

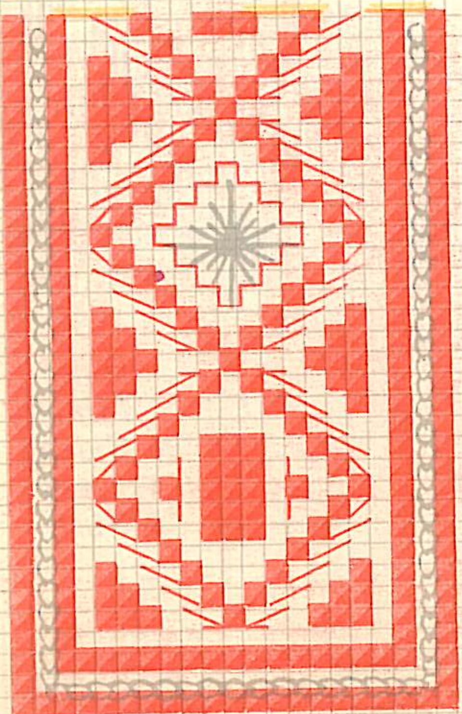
1 *Guler*
2 *Ciupag*
3 *Peste cot*
4 *Ciupag*
5 *Jos la mînecă*

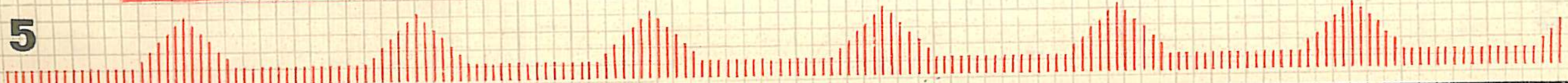
CĂMAȘĂ FEMEIASCĂ DE BISTRIȚA NĂSĂUD

1

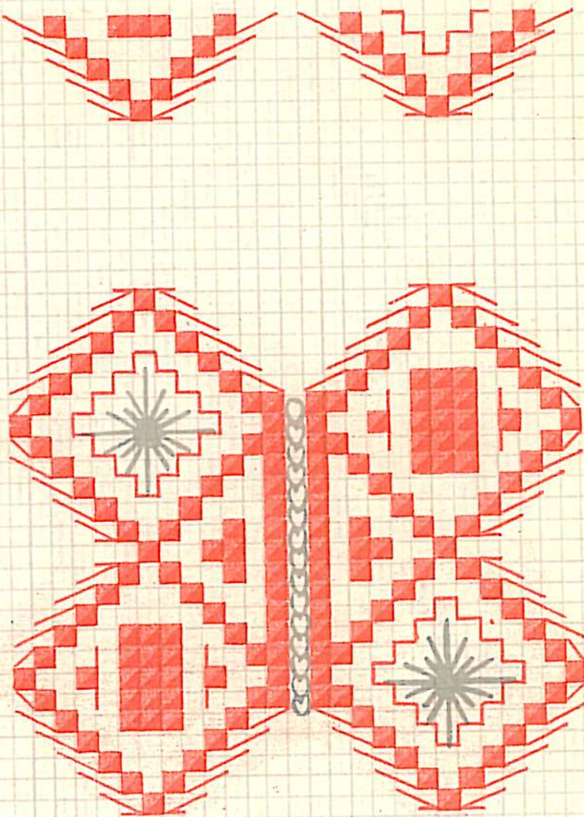
2

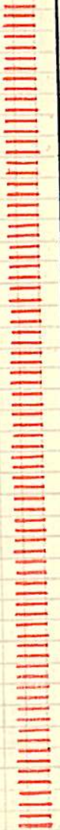
3

4

5

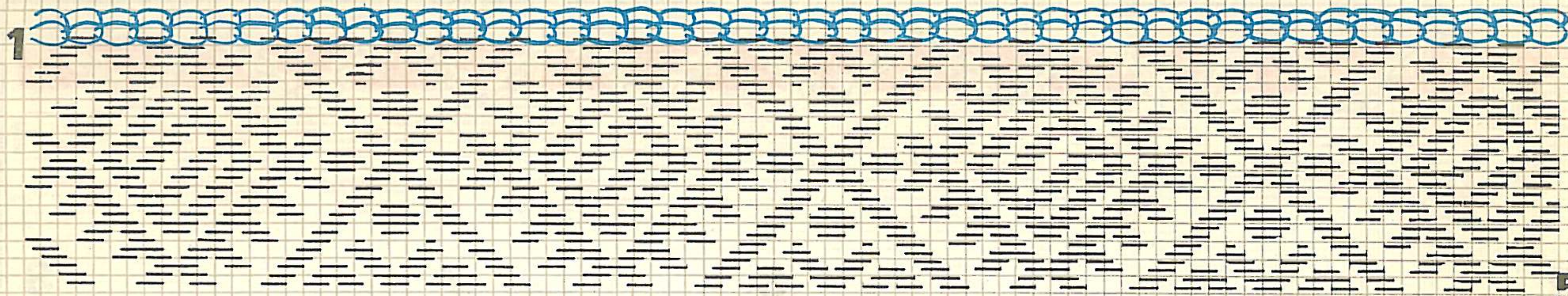
6

7

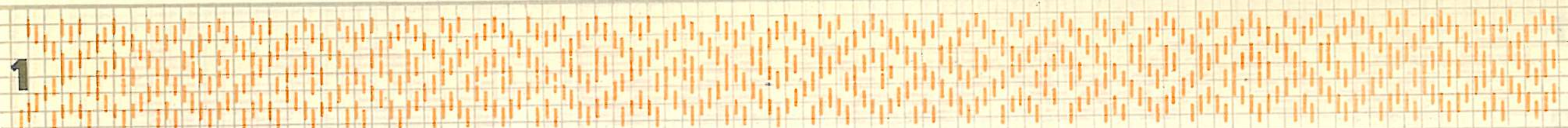
8

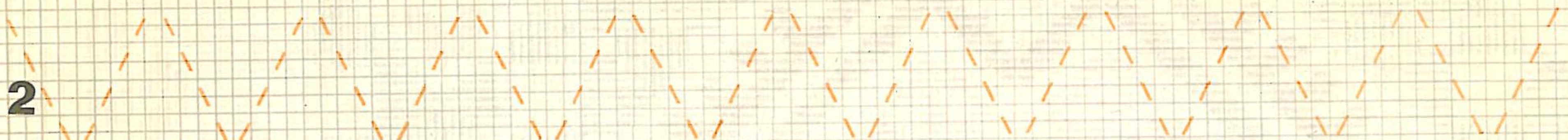
1 *Guler, ciupag*
2 *Altiță*
3 *Încreț*
4 *Rînduri pe mînecă*
5 *Jos la mînecă*
6 *Cheiță*
7 *Piept*
8 *Gură*

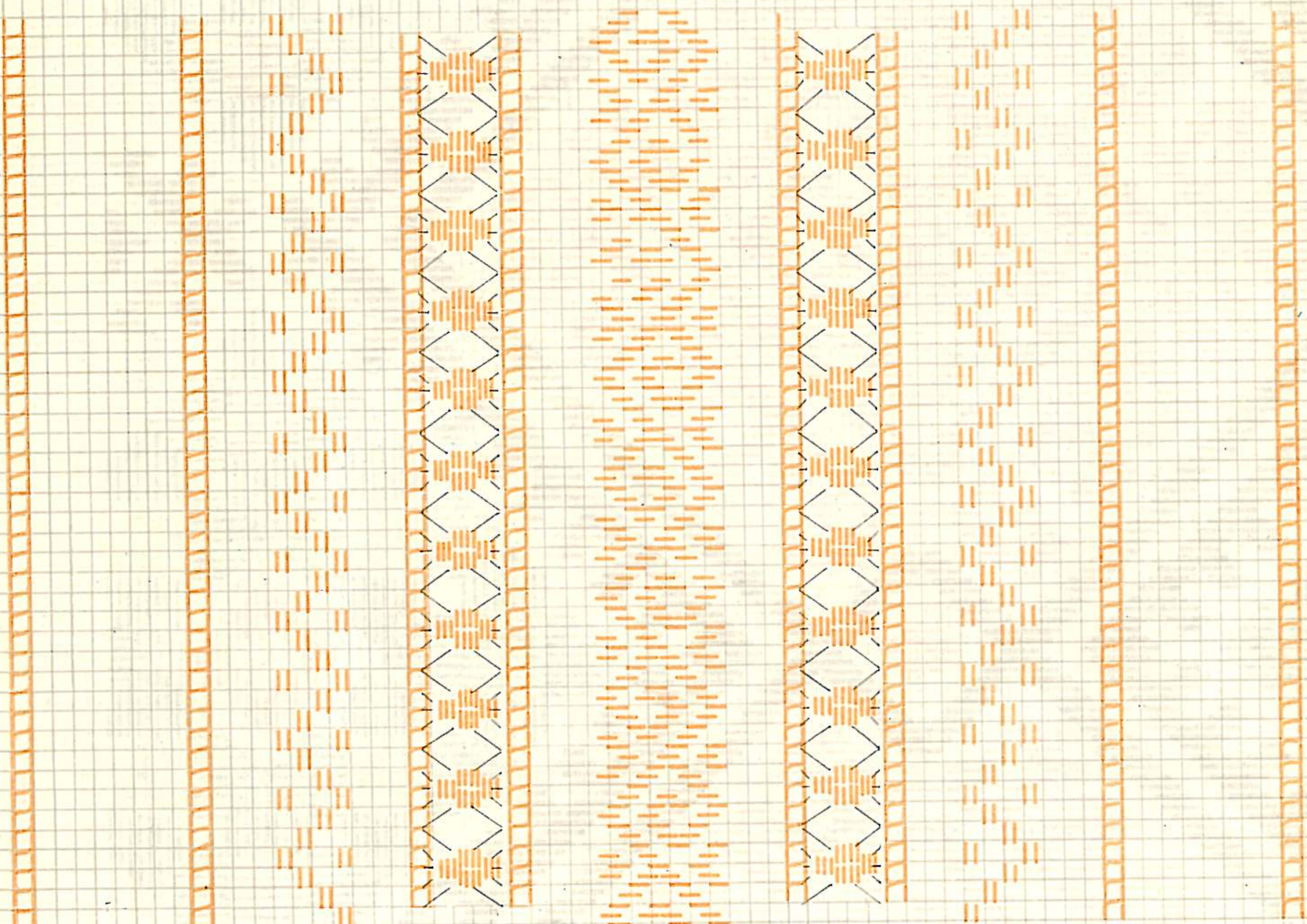
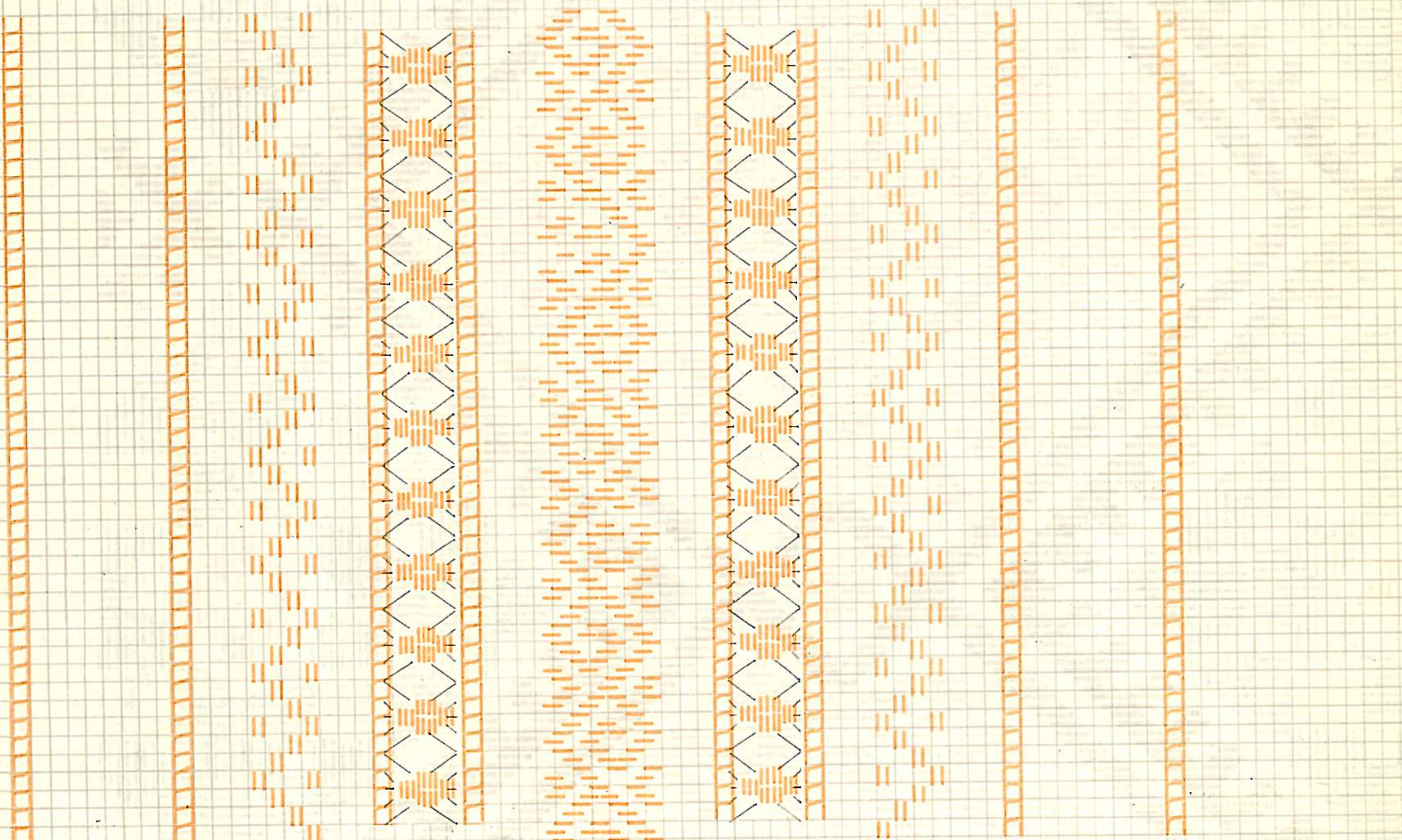
IA DE DOLJ

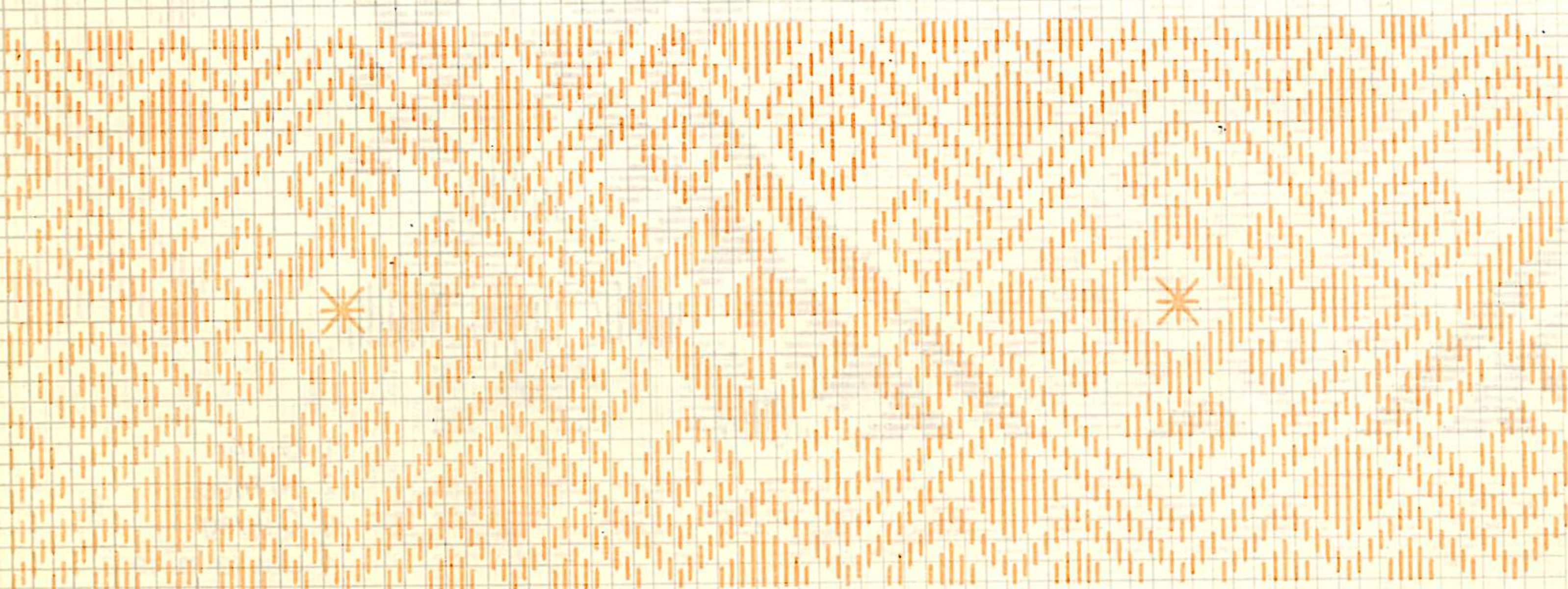

CĂMAȘĂ DE BANAT (se lucrează cu alb și negru)

1

2

3

4

1 *Guler*
2 *Petrecătoare, creț*
3 *Piept*
4 *Mînecă și poale*

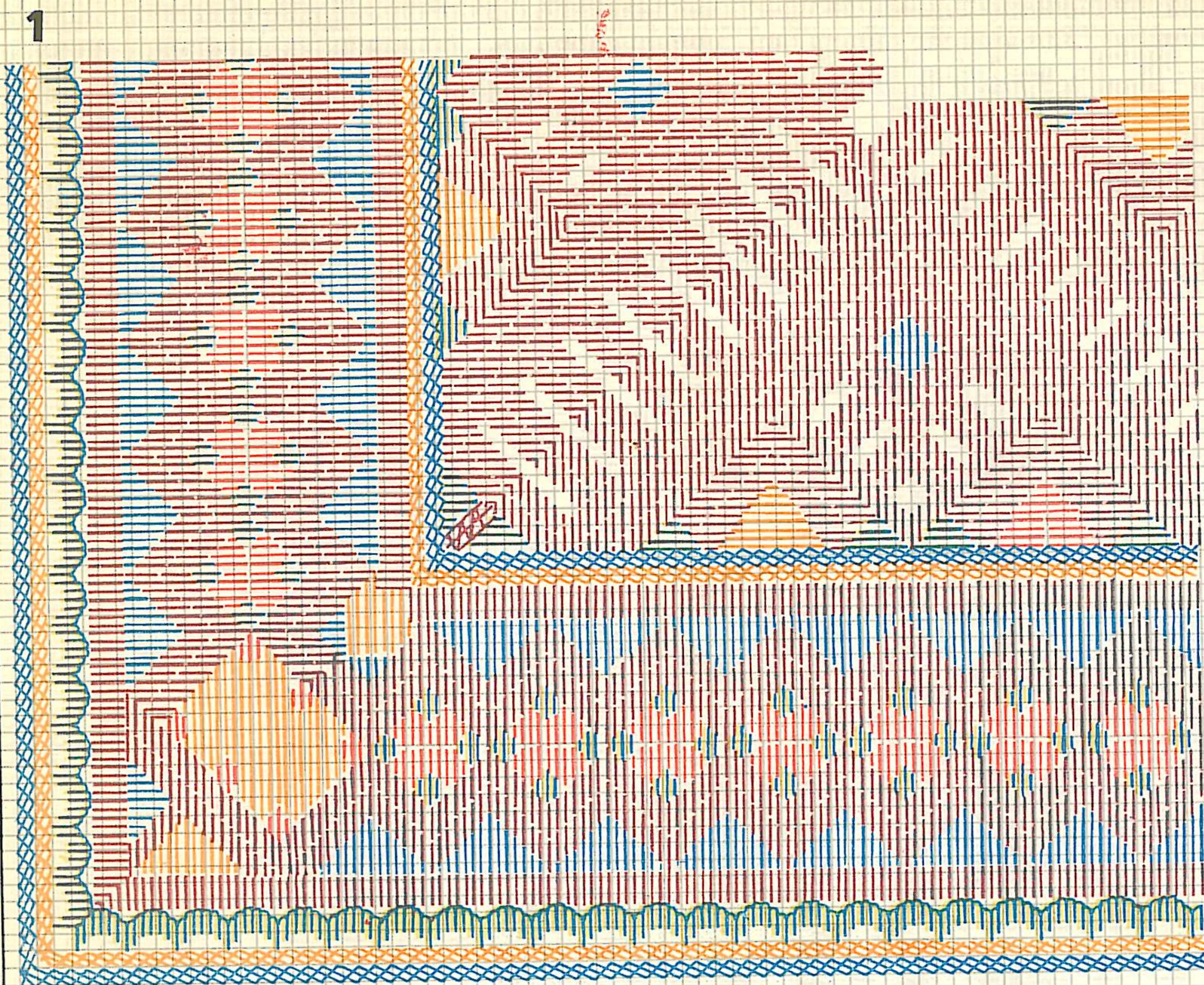

CĂMAȘĂ BĂRBĂTEASCĂ DE OLTENIA (se lucrează în alb)

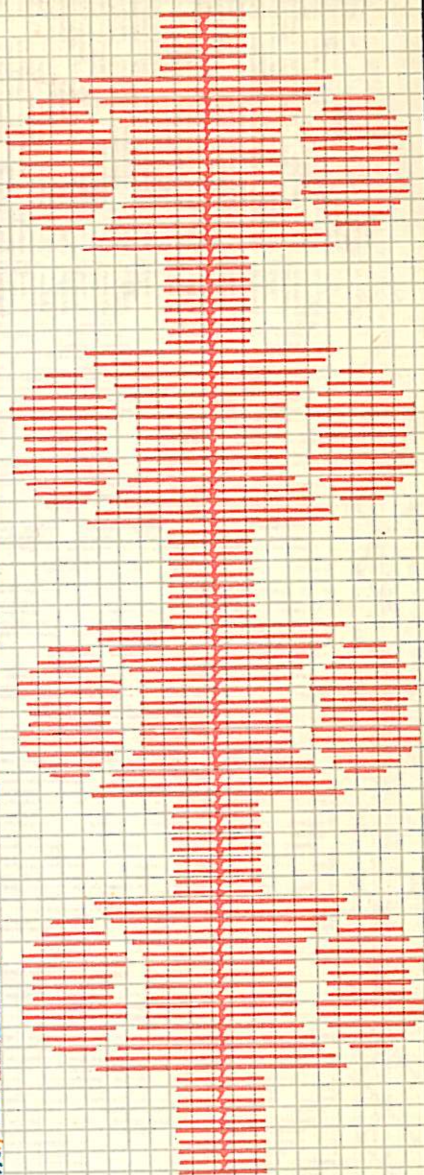

CĂMAȘĂ FEMEIASCĂ DE HUNEDOARA (se lucrează cu fir gros și buclat)

1

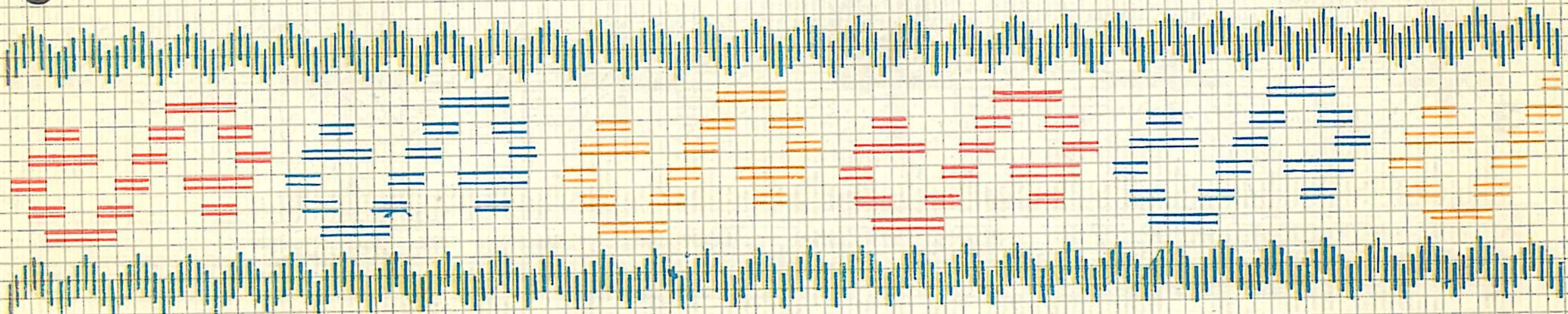

2

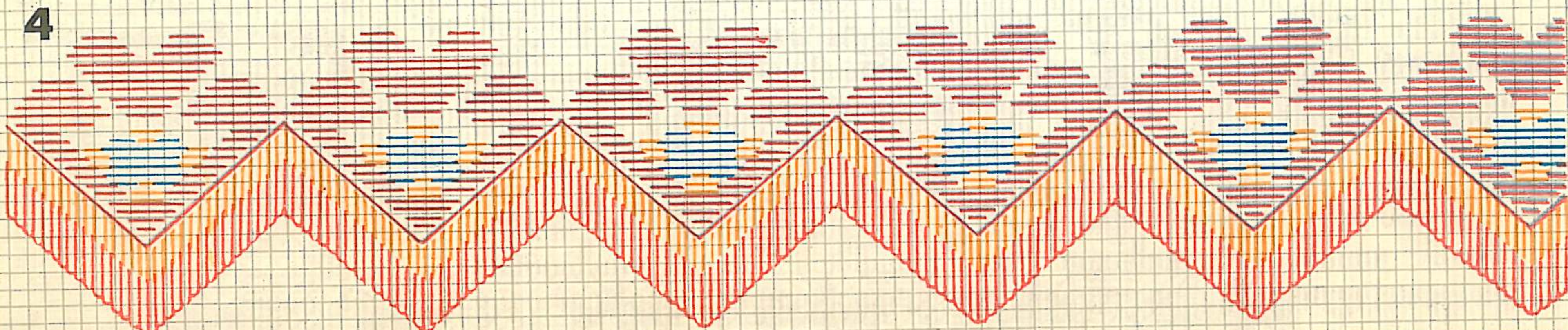

1 *Platcă*
2 *Cheiță*
3 *Ciupag la mînă*
4 *Jos la mînecă*

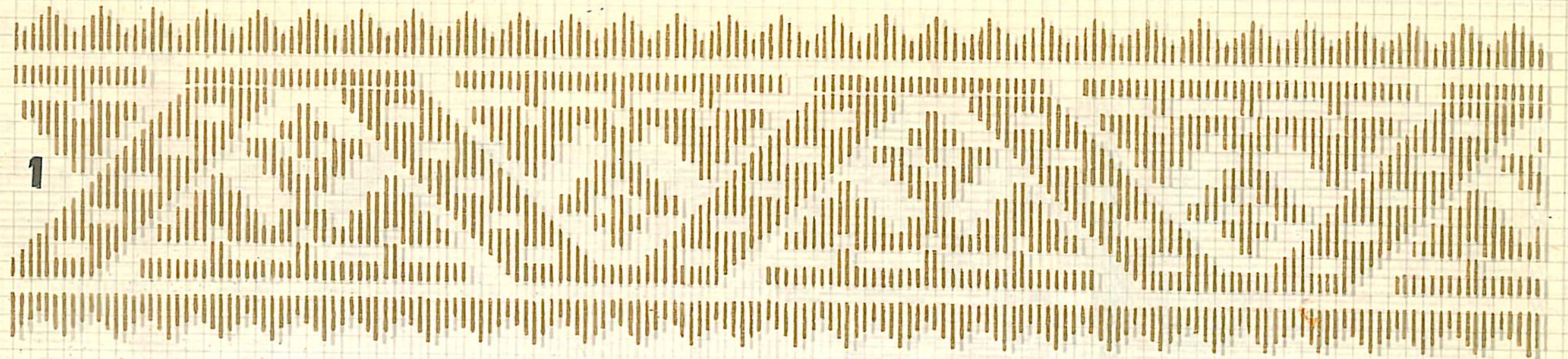
3

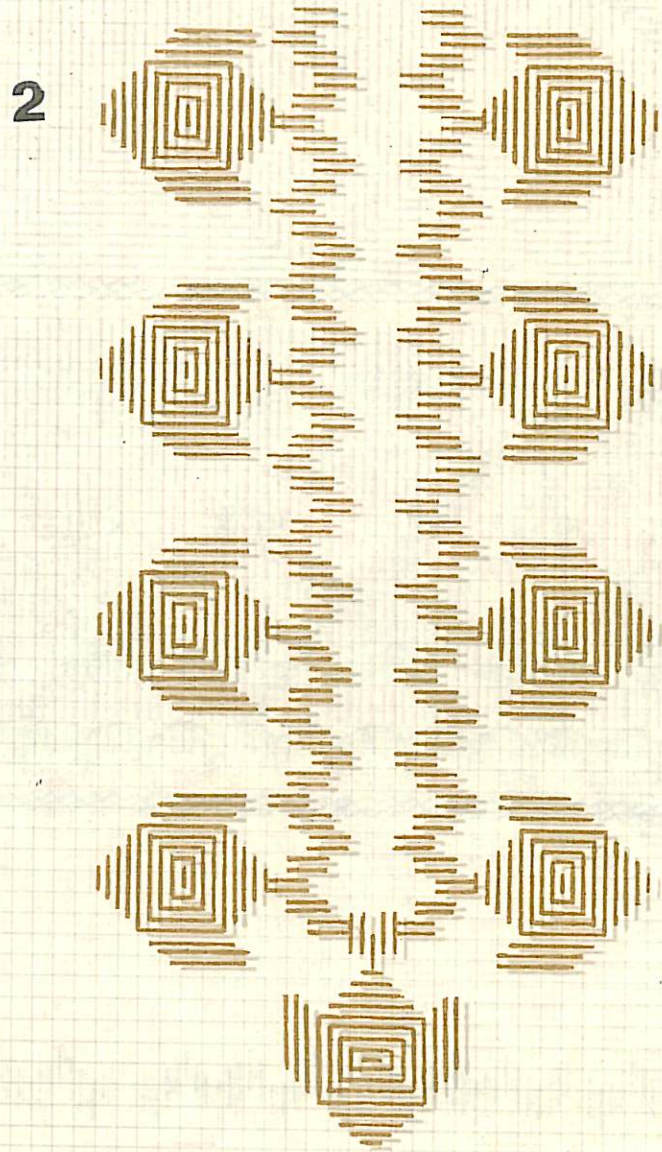

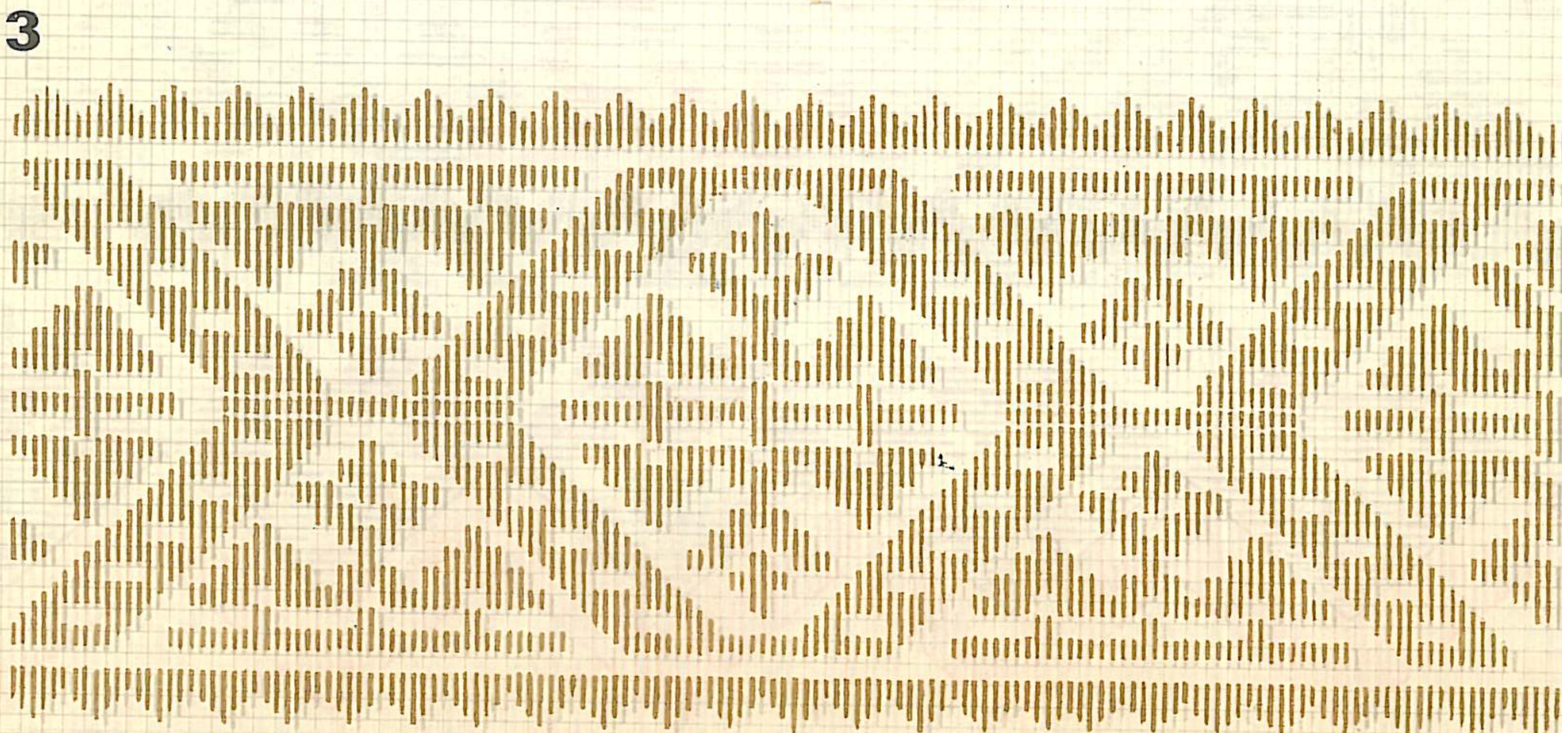
4

CĂMAȘĂ DE OAȘ

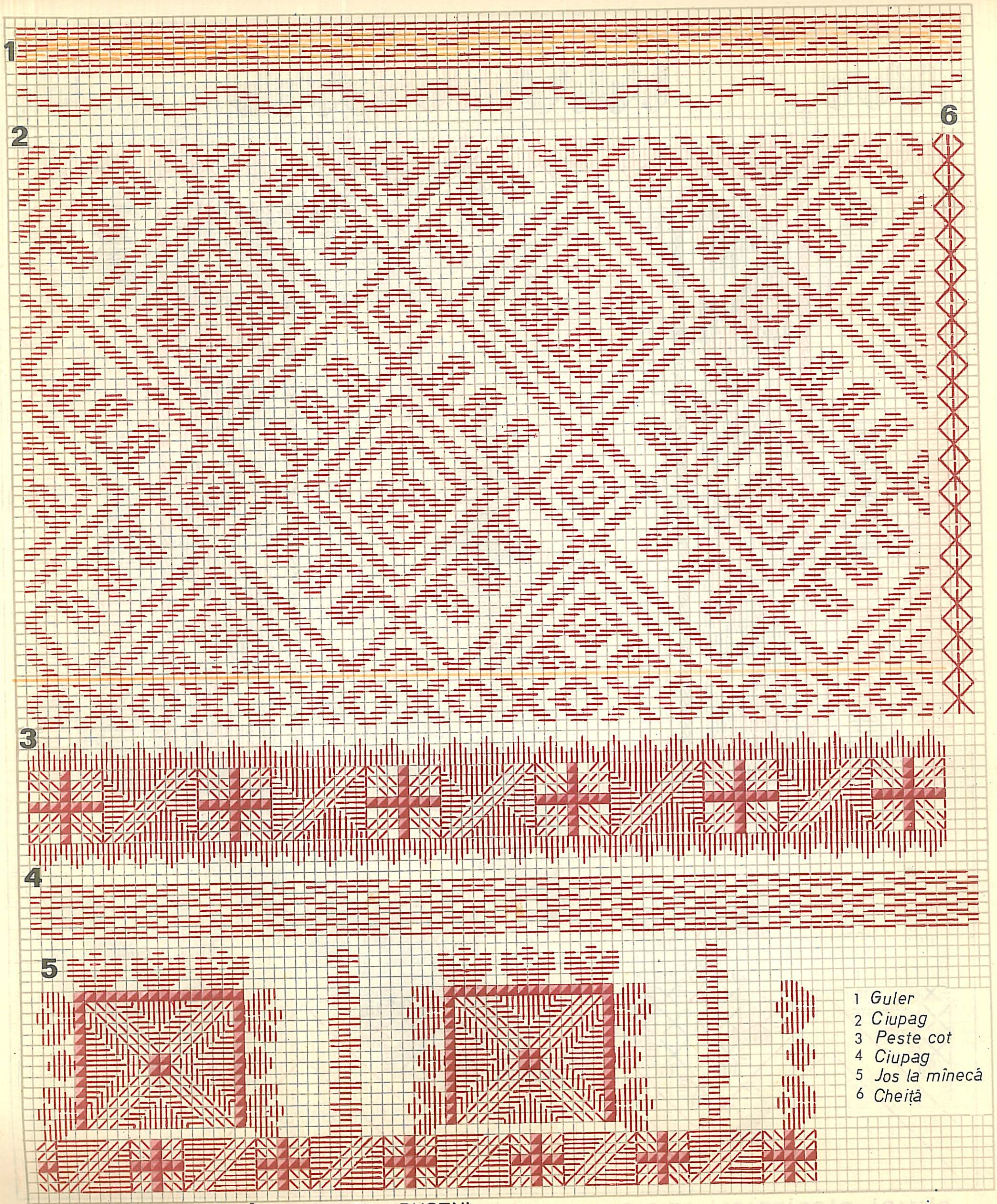

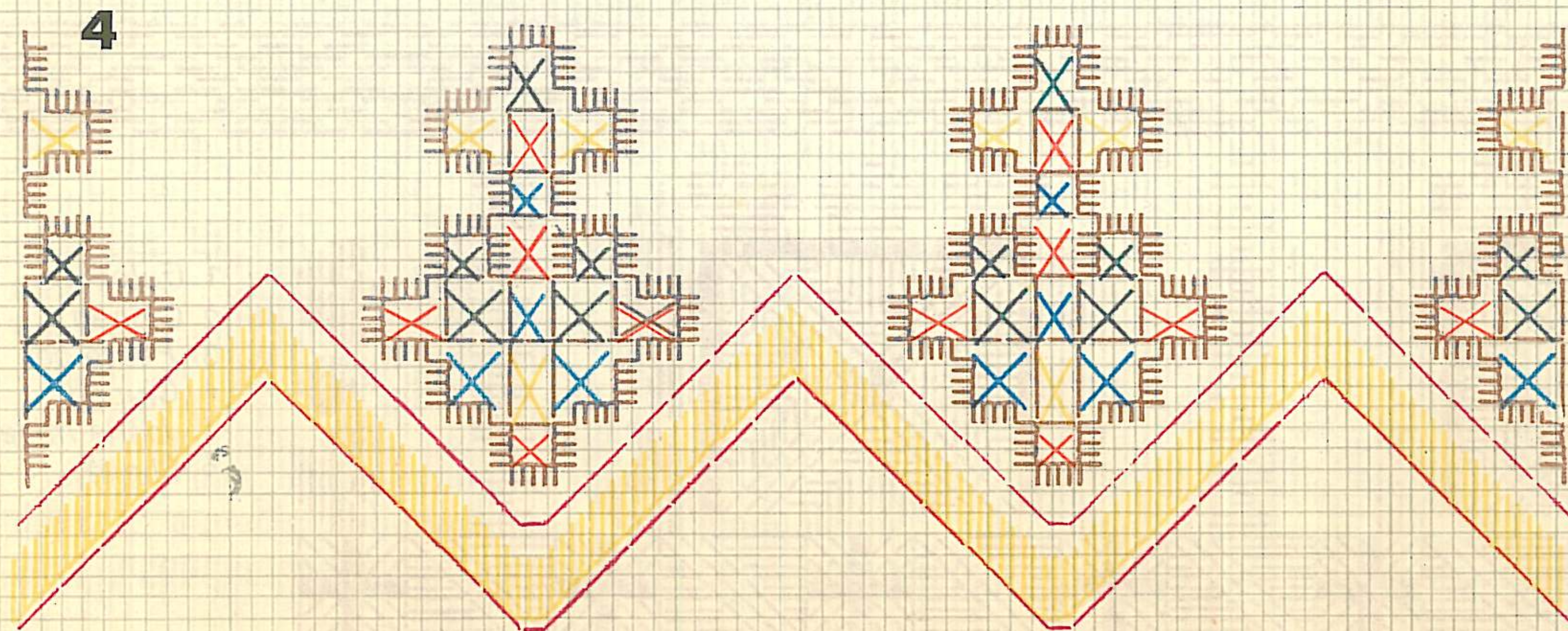

1 *Guler*
2 *Piept*
3 *Poale și mînecă*

CĂMAȘĂ BĂRBĂTEASCĂ DE MOLDOVA (se lucrează cu fir metalic alb sau galben)

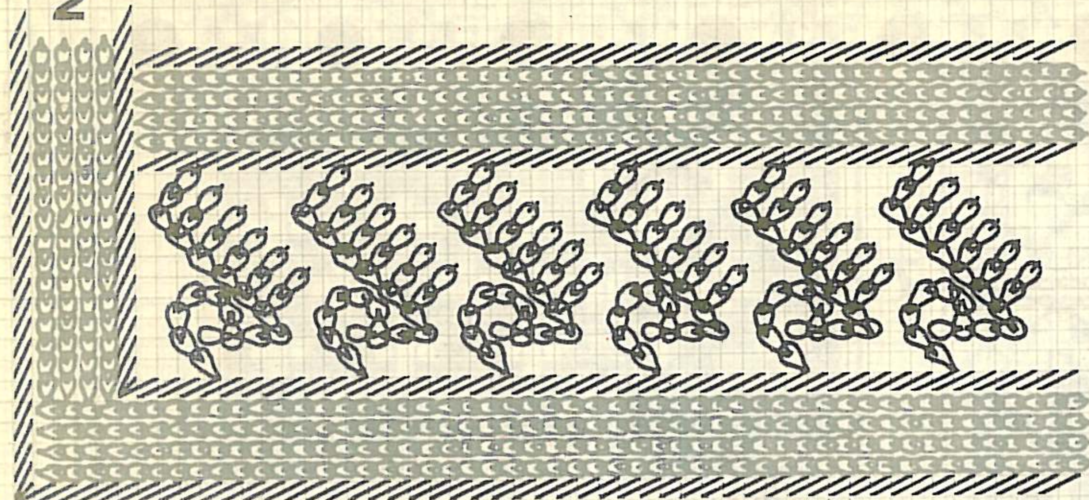
CĂMAȘĂ FEMEIASCĂ DIN MUNȚII APUSENI

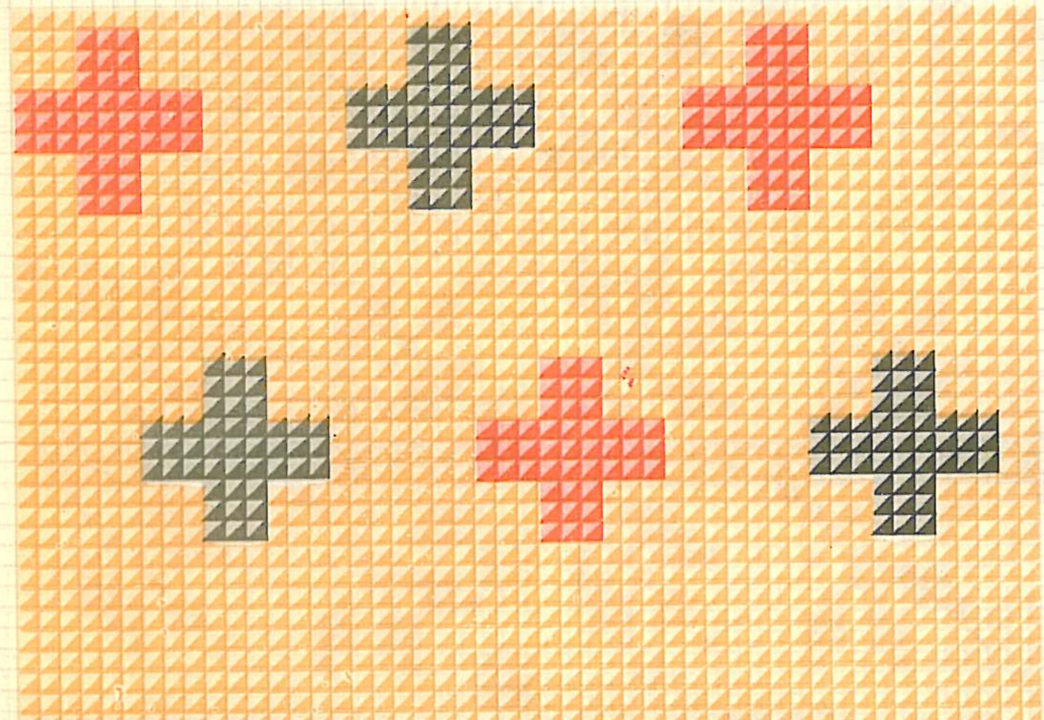
CĂMAȘĂ BĂRBĂTEASCĂ DE OAȘ

1

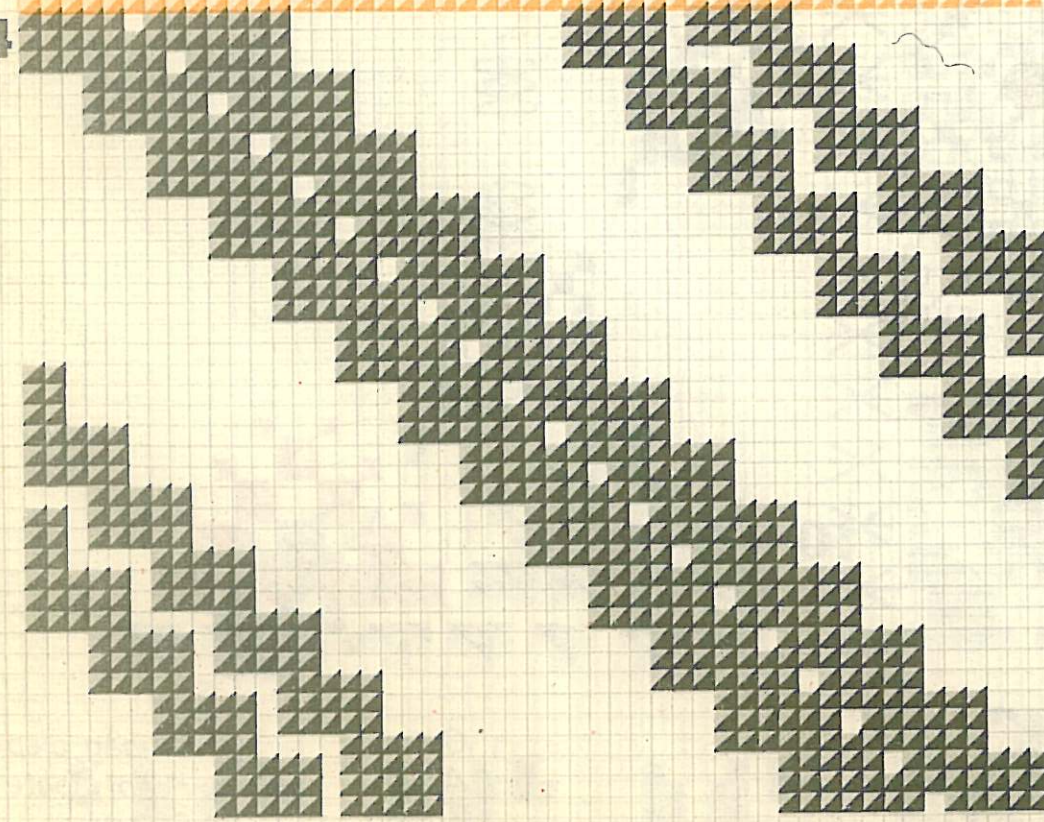
2

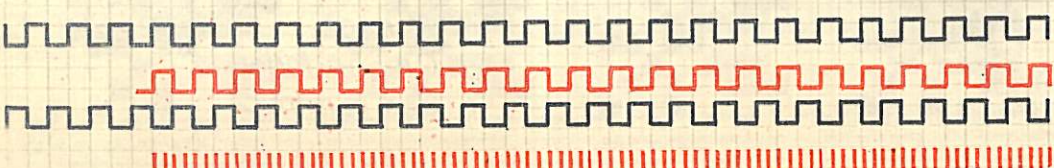
3

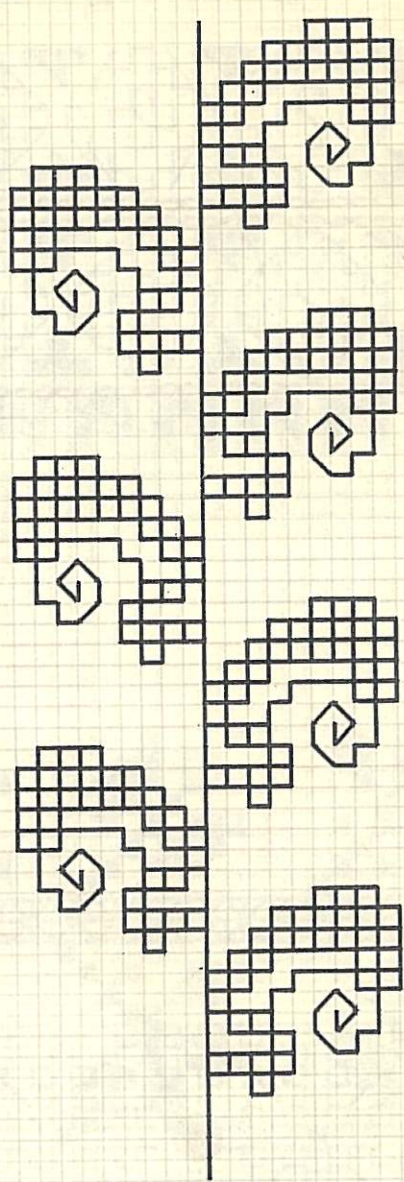
4

5

6

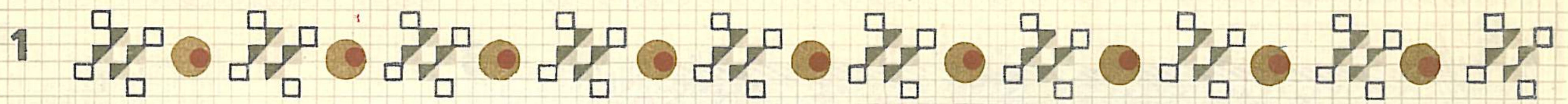

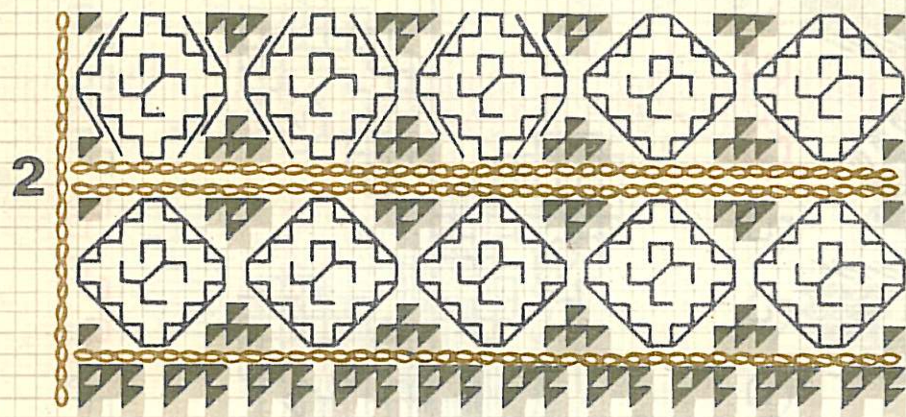
7

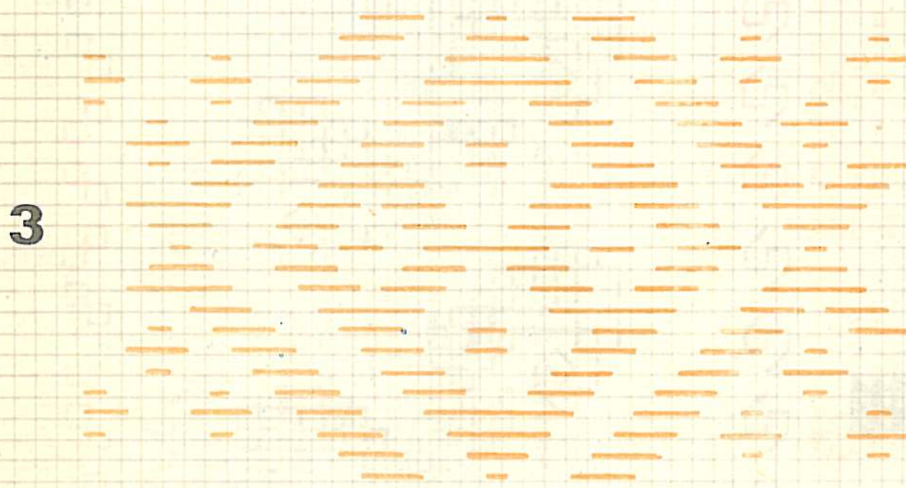

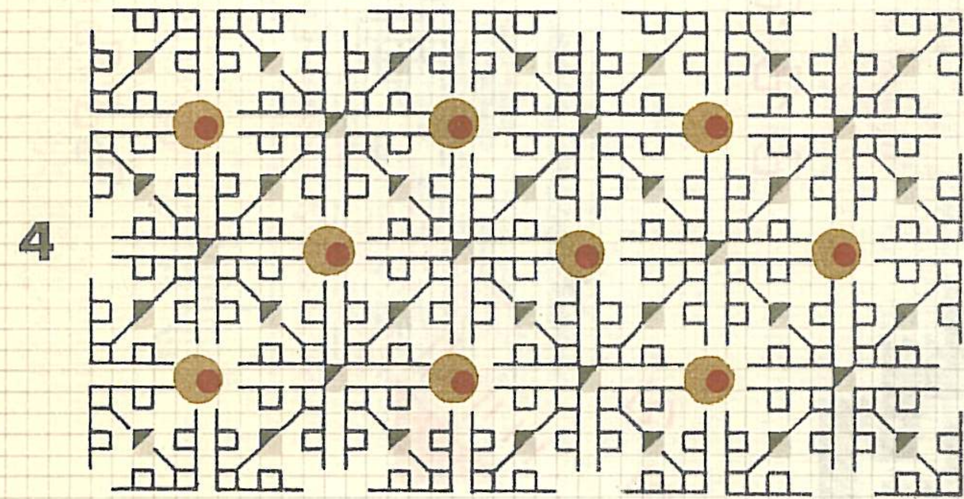
1 Guler
2 Altiță
3 Încreț
4 Rîuri
5 Jos la mînecă
6 Piept
7 Spate

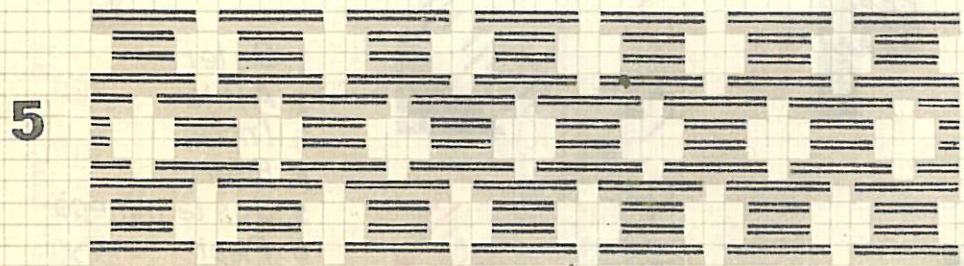
IA DE CÎMPULUNG MOLDOVENESC

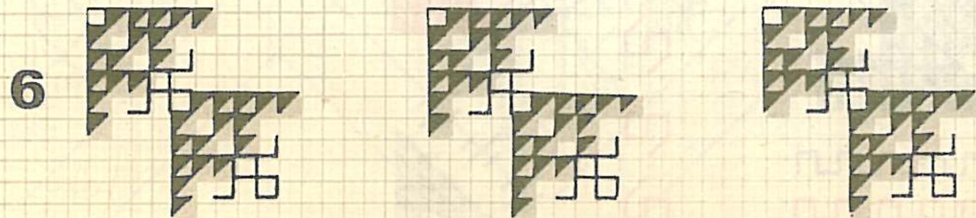
1

2

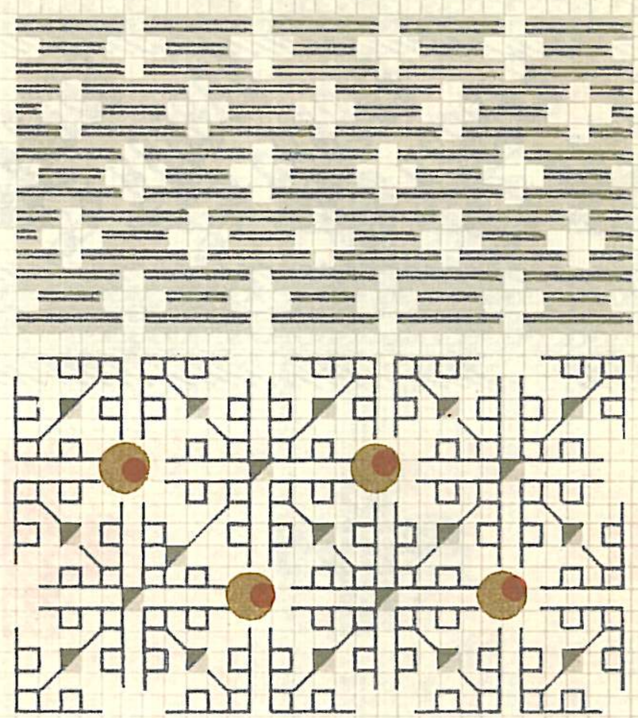
3

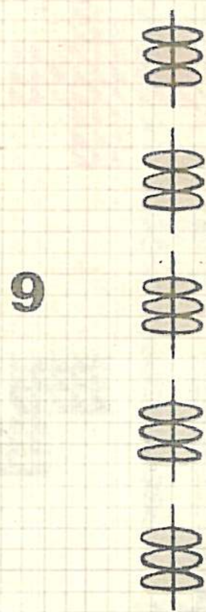
4

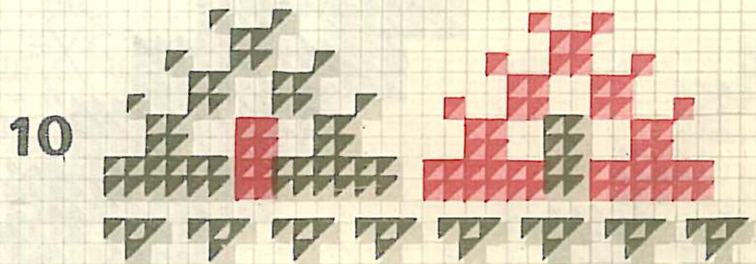
5

6

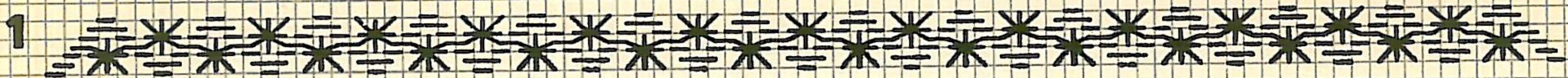
7
8

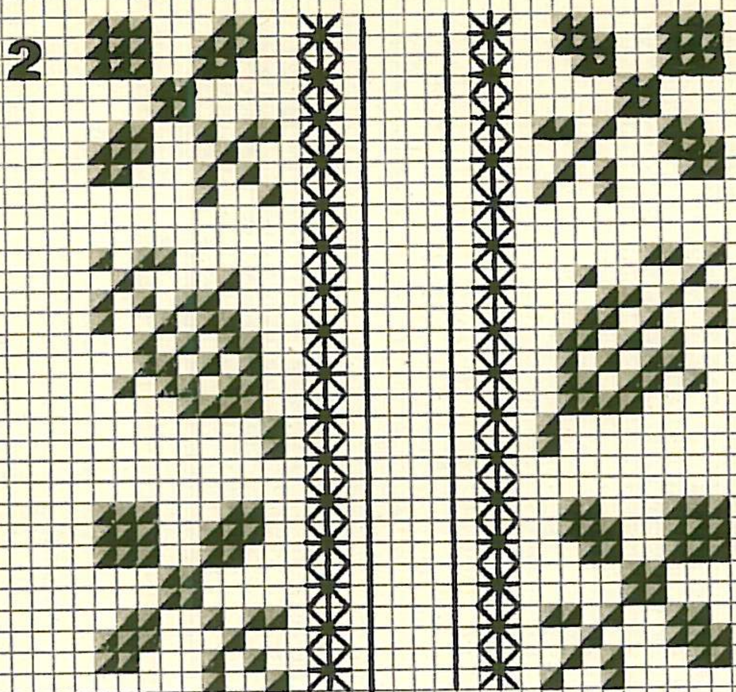
9

10

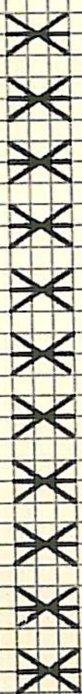
1 *Guler*
2 *Altiță*
3 *Încreț*
4 *Mînecă*
5 *Ciupag, fodor*
6 *Jos la mînecă*
7 *Ciupag, piept*
8 *Piept, spate*
9 *Cheiță*
10 *Poale*

IA DE RÎMNICU SĂRAT

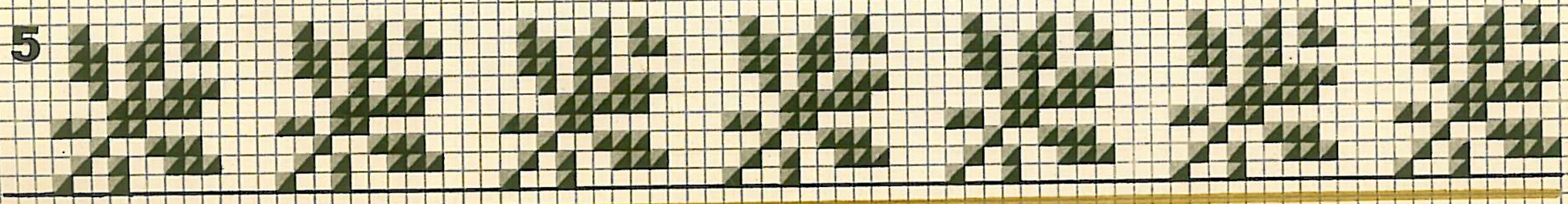
1

2

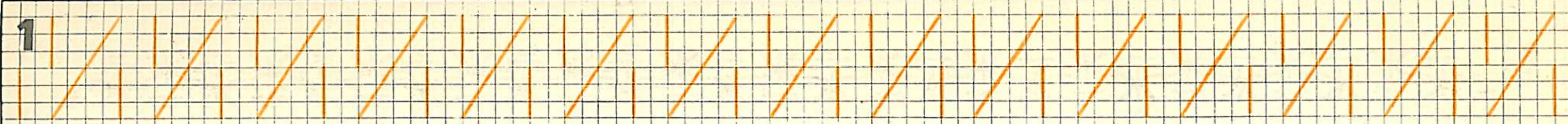
3

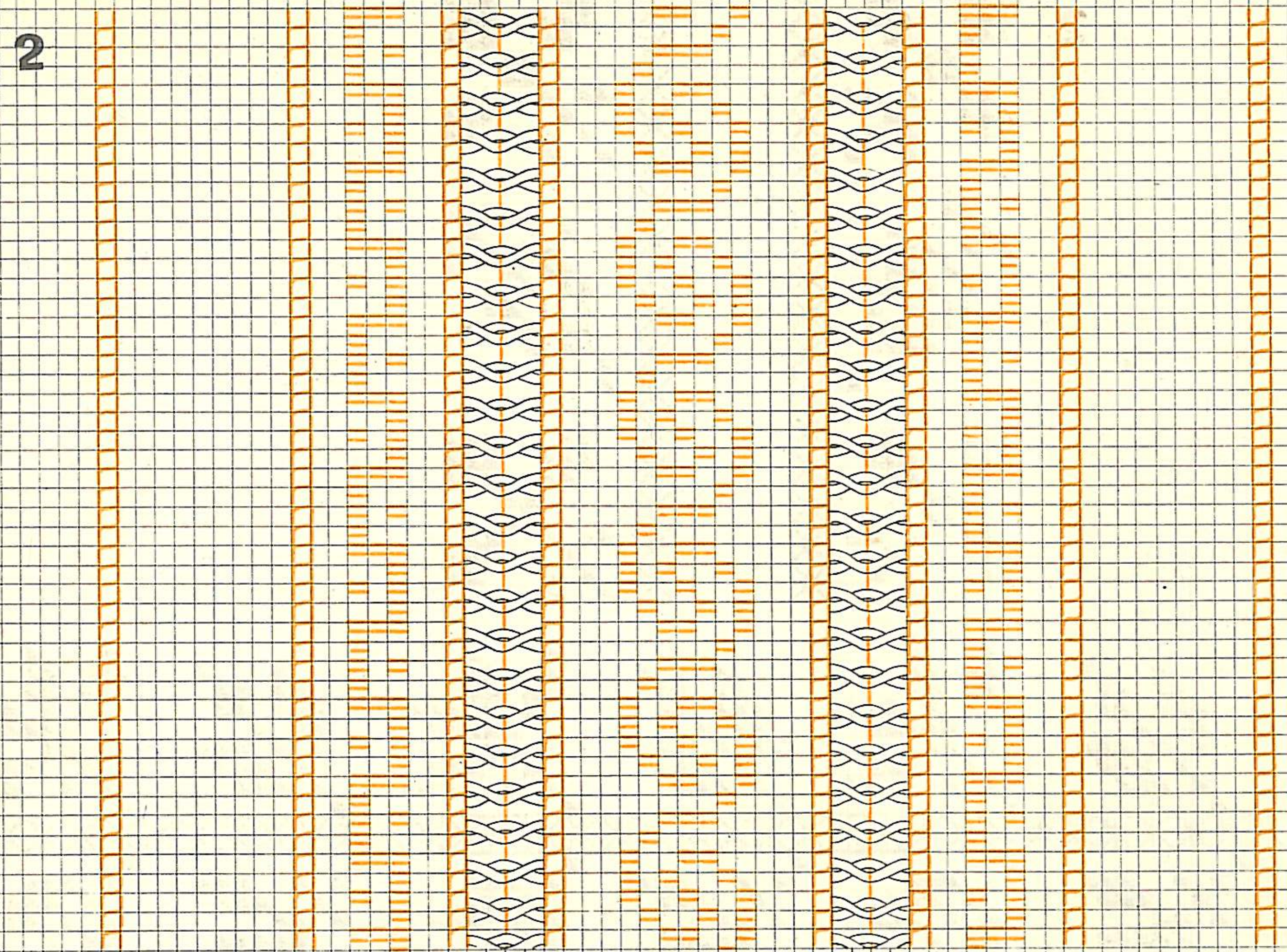
4

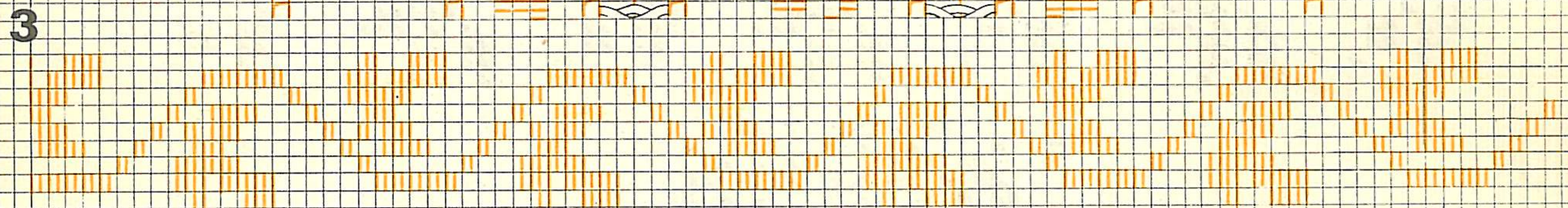
1 *Guler*
2 *Piept*
3, 4 *Barbur*
5 *Jos la mînecă*

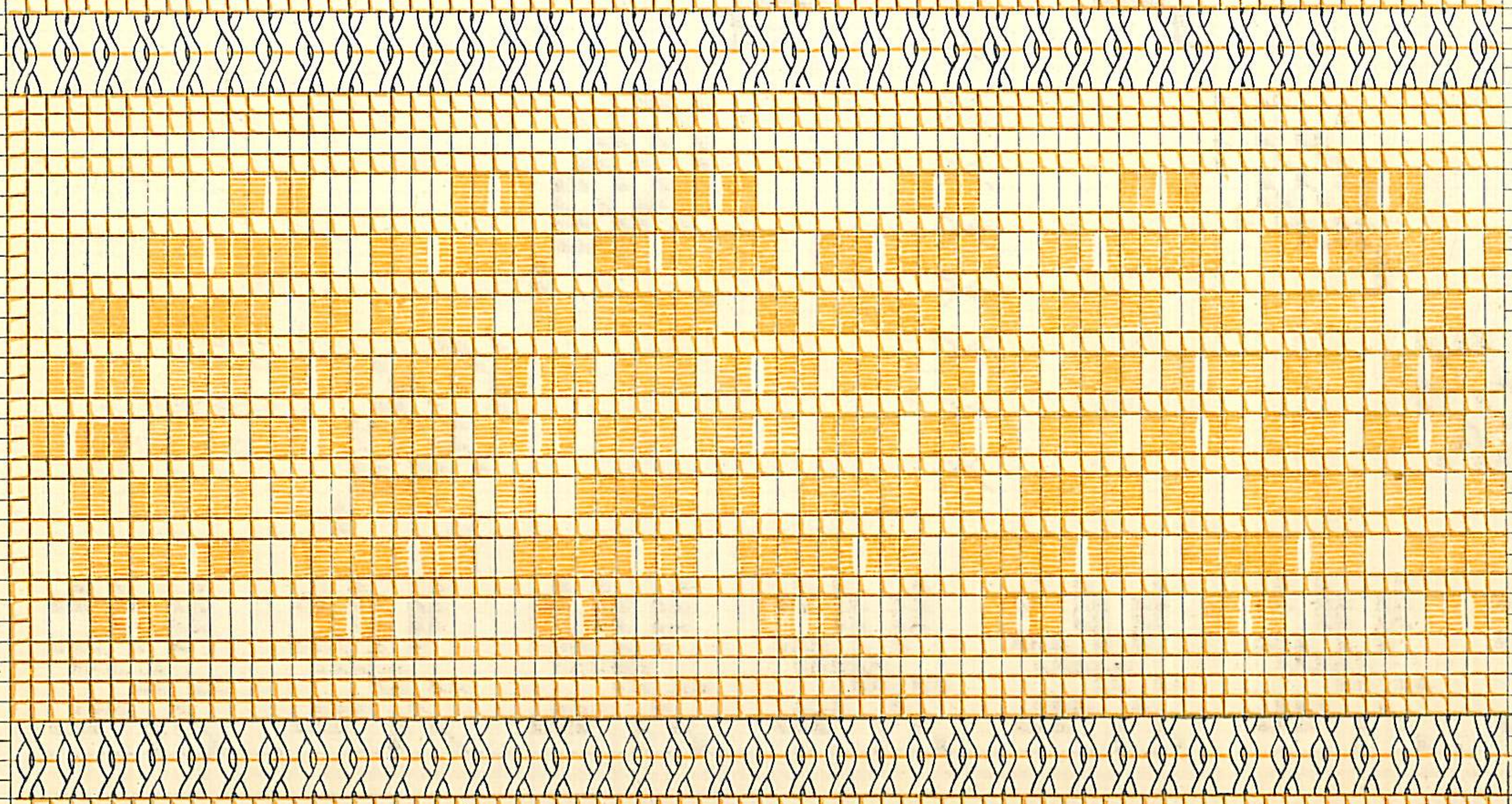
5

CĂMAȘĂ BĂRBĂTEASCĂ DE BARBUR

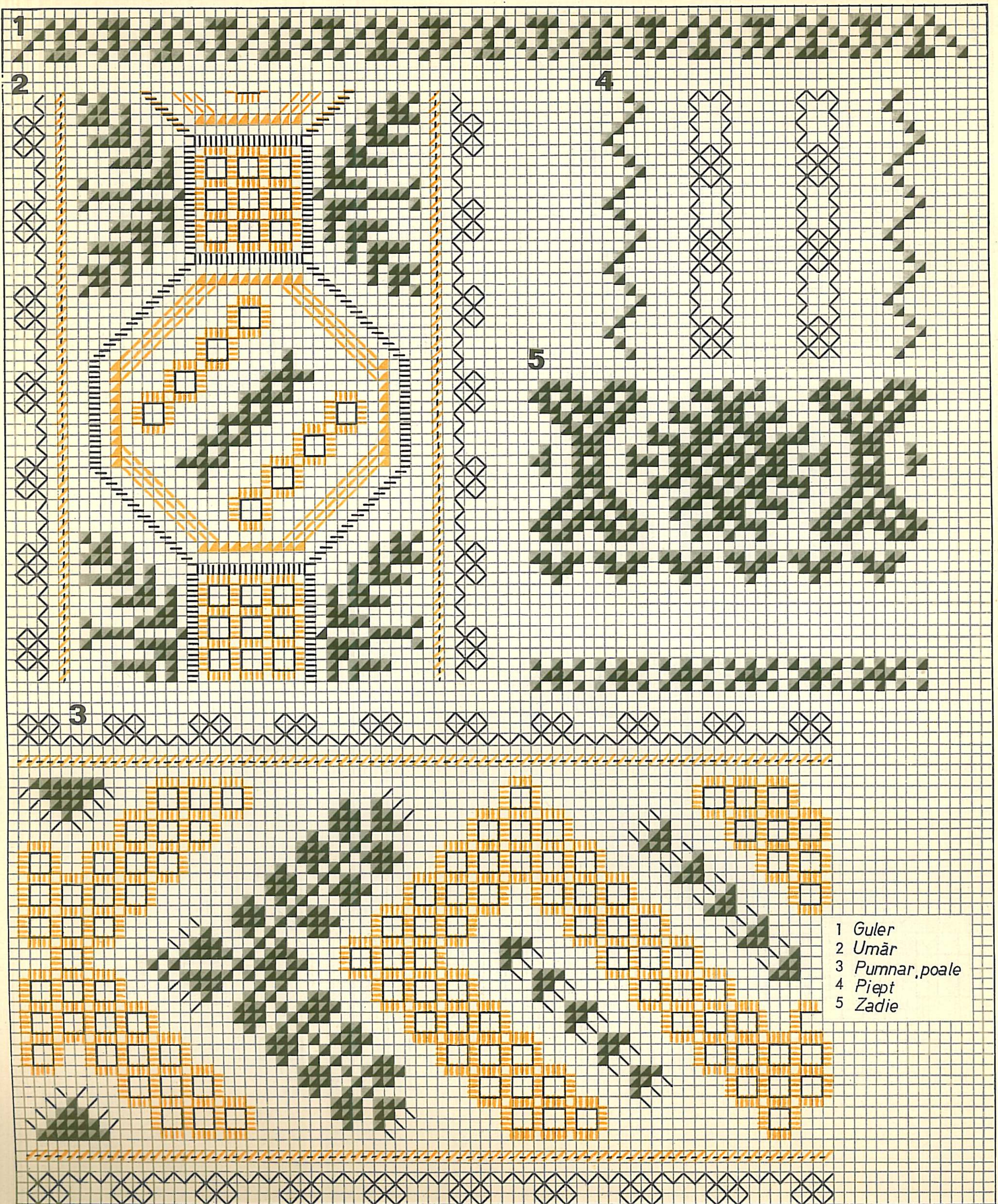

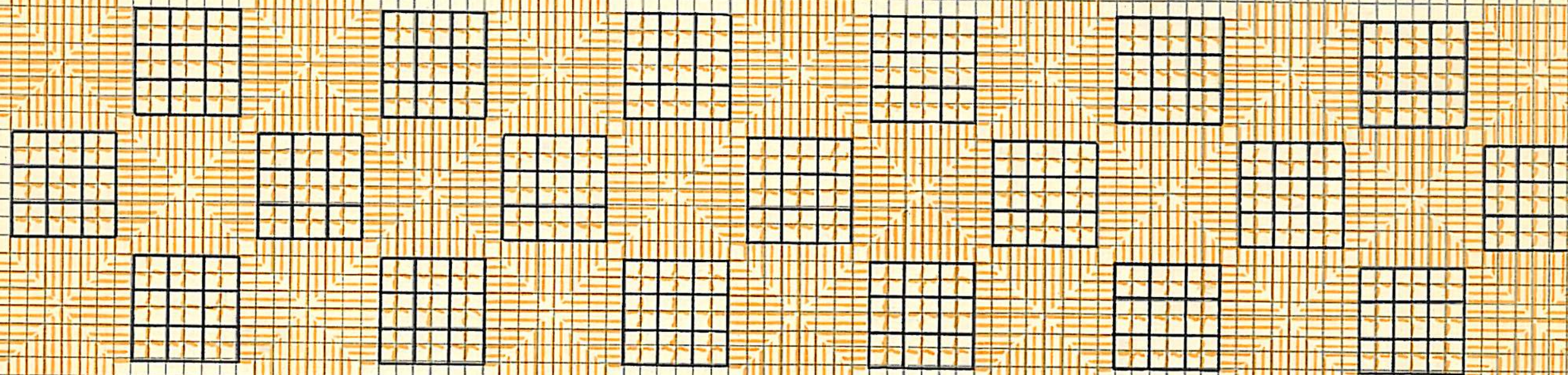

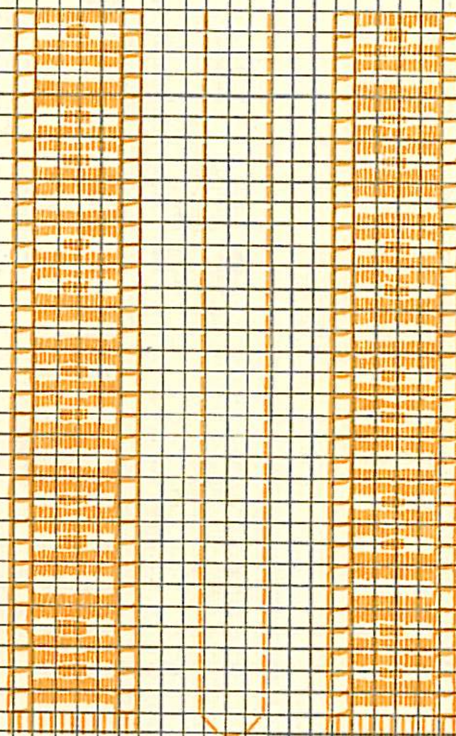
1 Creț
2 Piept
3 Mînecă,poale

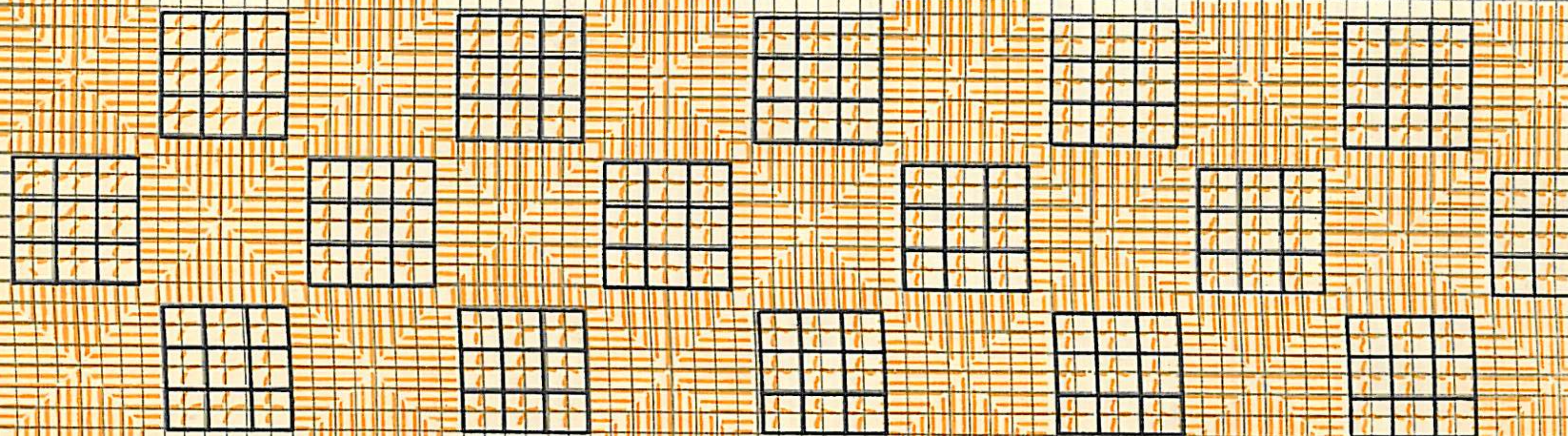
CĂMAȘĂ BĂRBĂTEASCĂ DE MUNTENIA (se lucrează în alb)

CĂMAȘĂ DE BIHOR (se lucrează cu alb și negru)

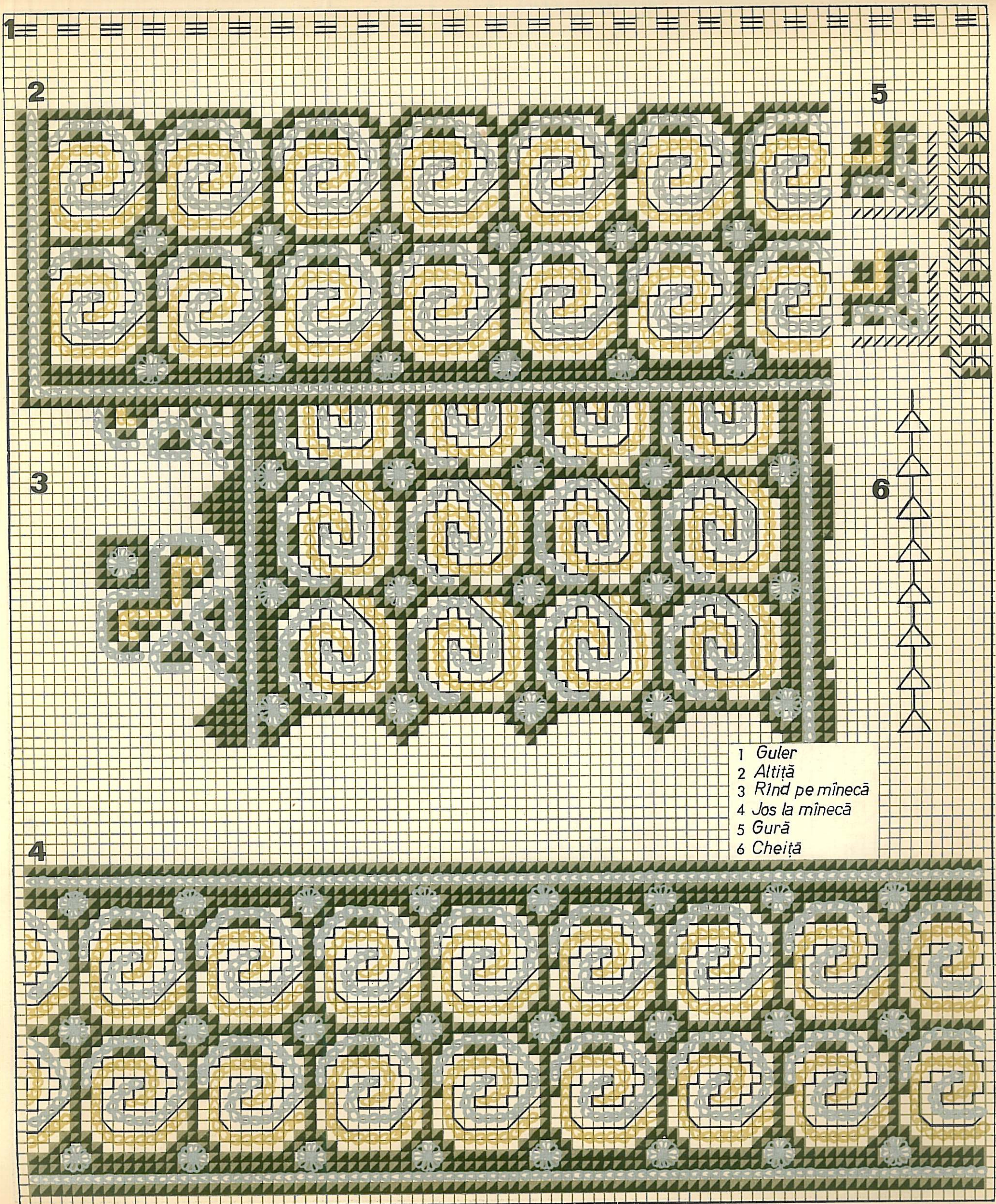

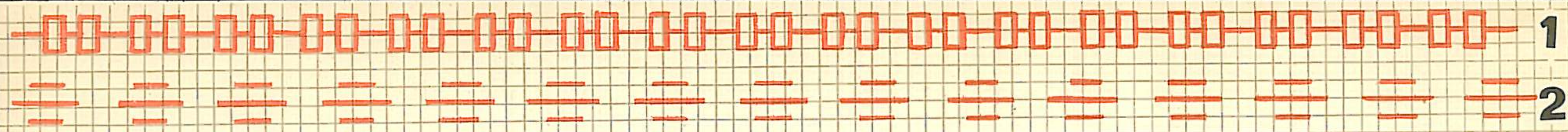

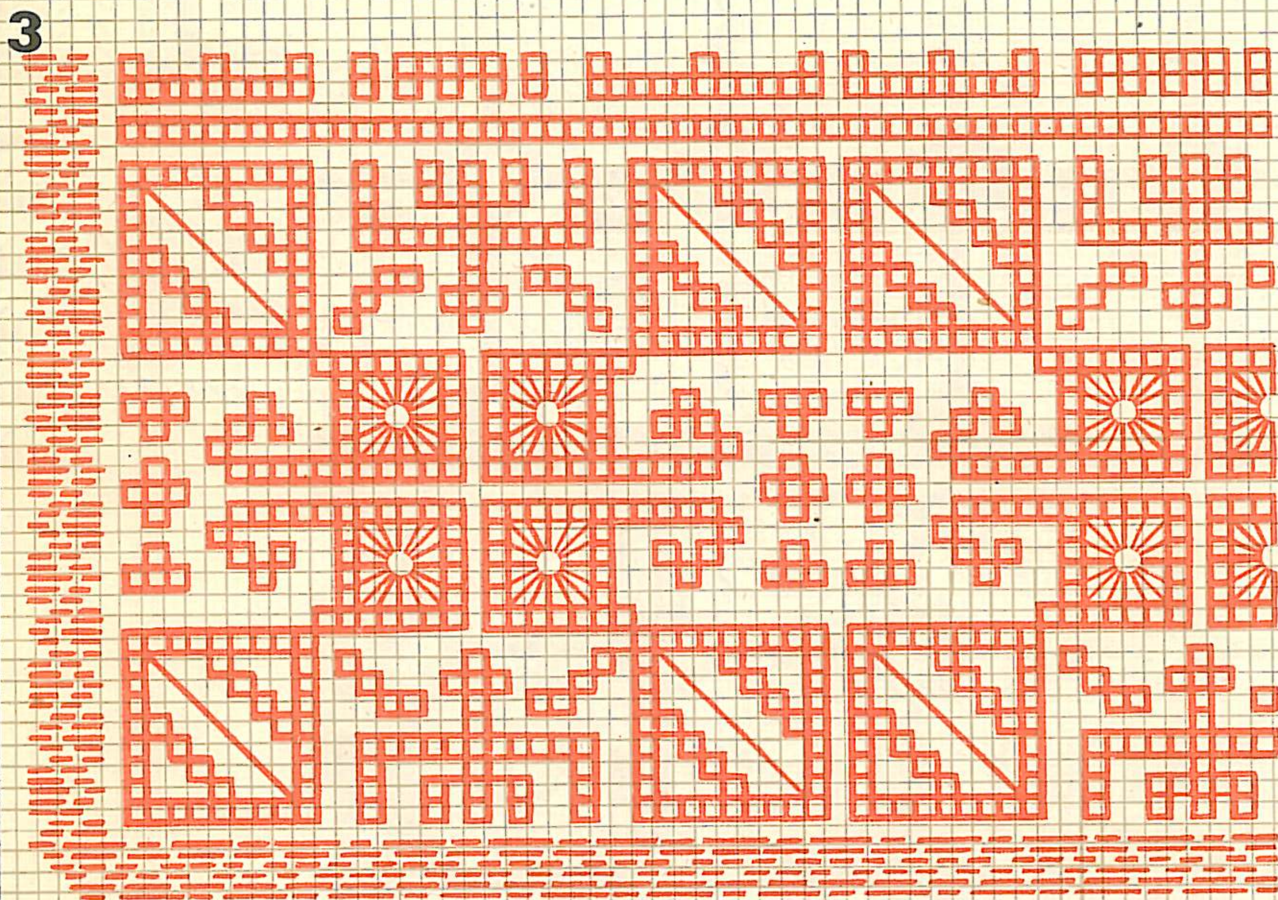
1 *Guler*
2 *Piept*
3 *Poale și mînecă*

CĂMAȘĂ BĂRBĂTEASCĂ DE BANAT (se lucrează în alb)

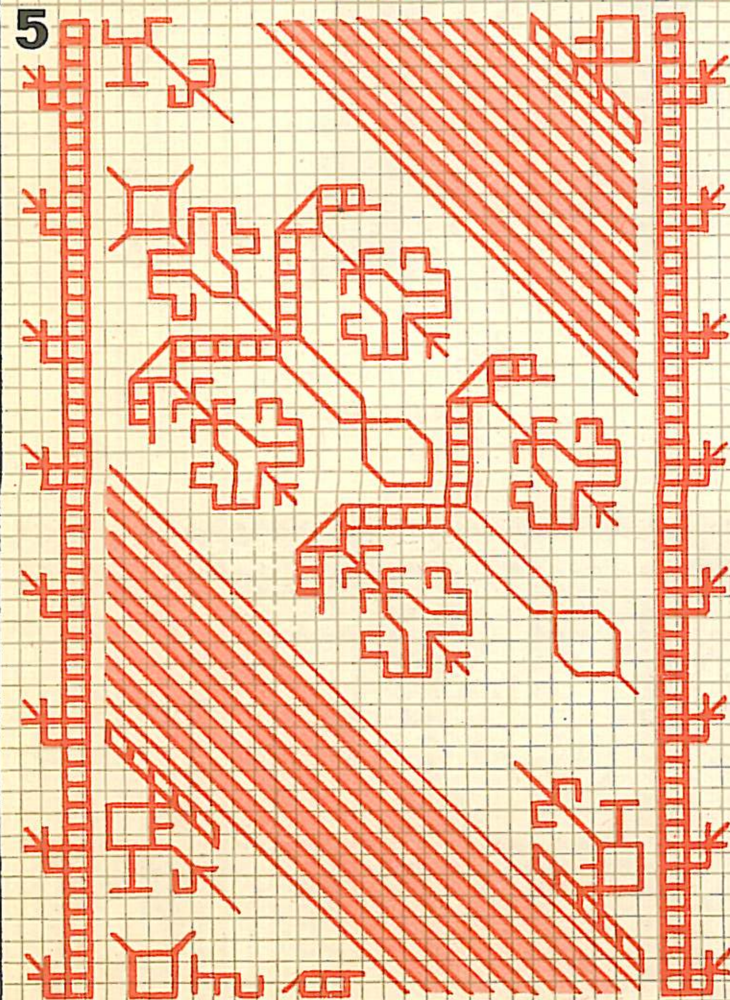

1
2
3
4
5
6
1 Guler
2 Altiță
3 Rînd pe mînecă
4 Jos la mînecă
5 Gură
6 Cheiță

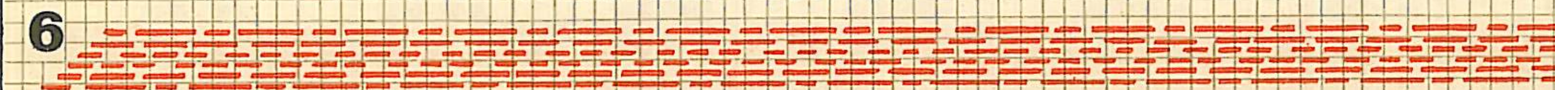
IA DE MUSCEL

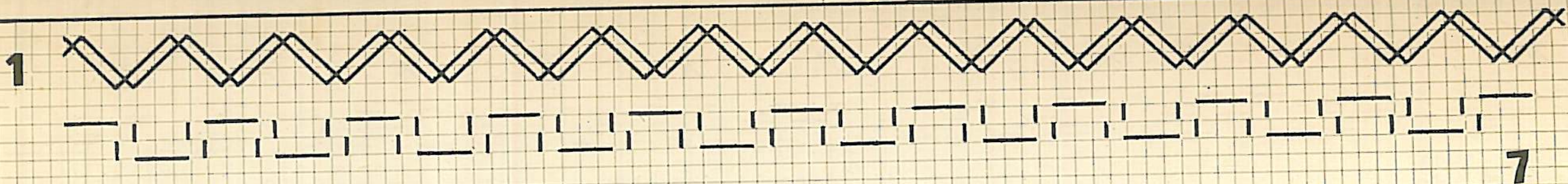

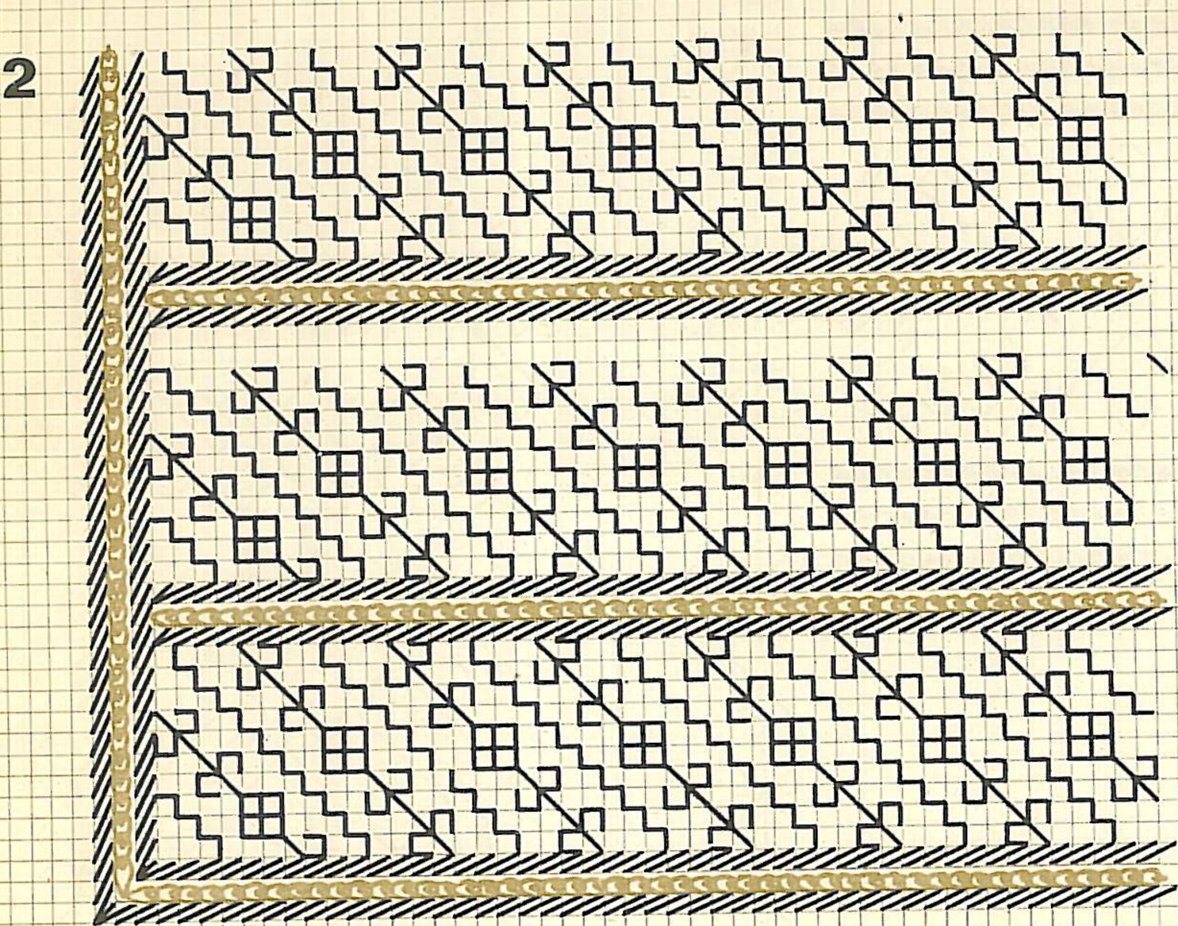

1. Guler
2. Creț
3. Altiță
4. Încreț
5. Rîu
6 Jos la mînă

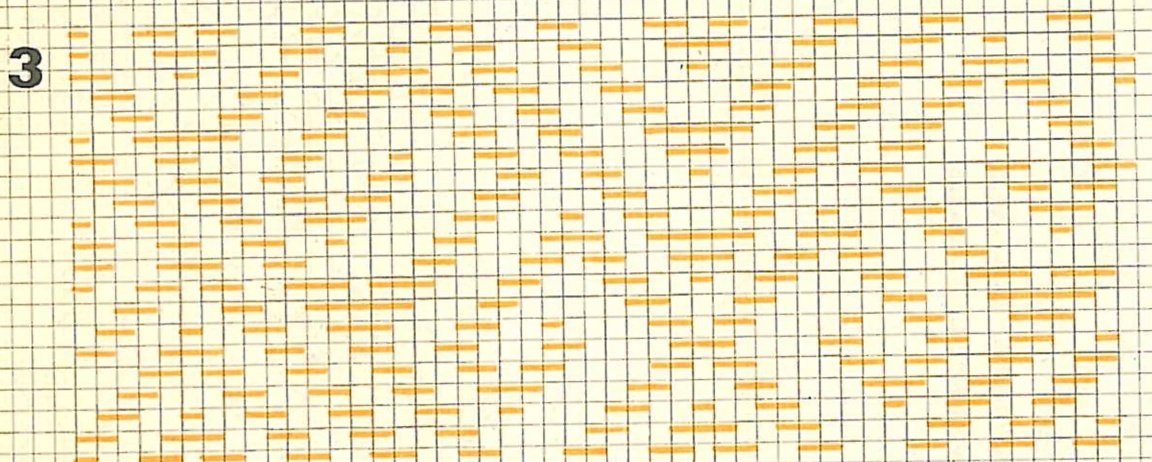
1

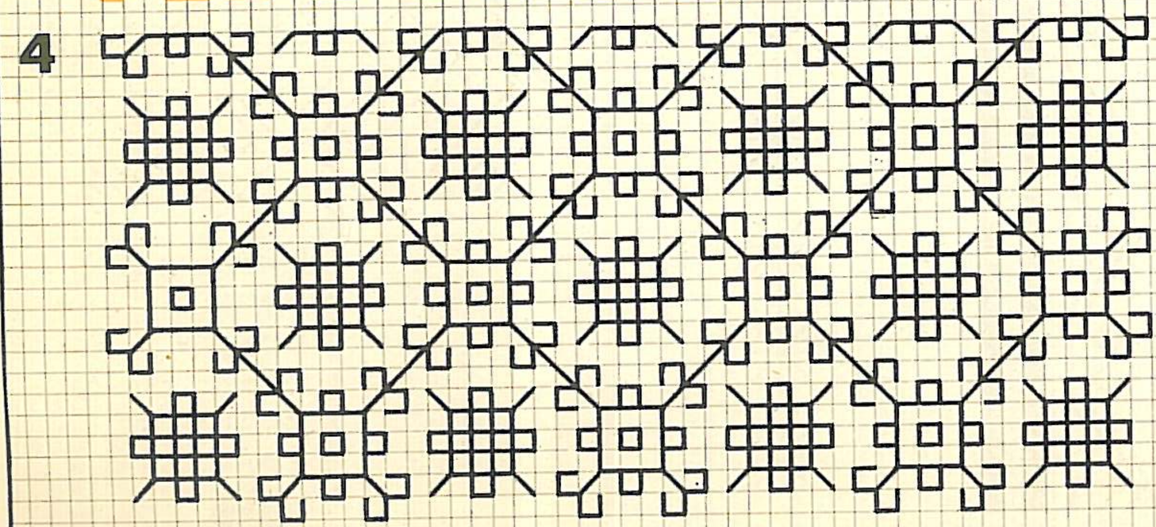
2

3

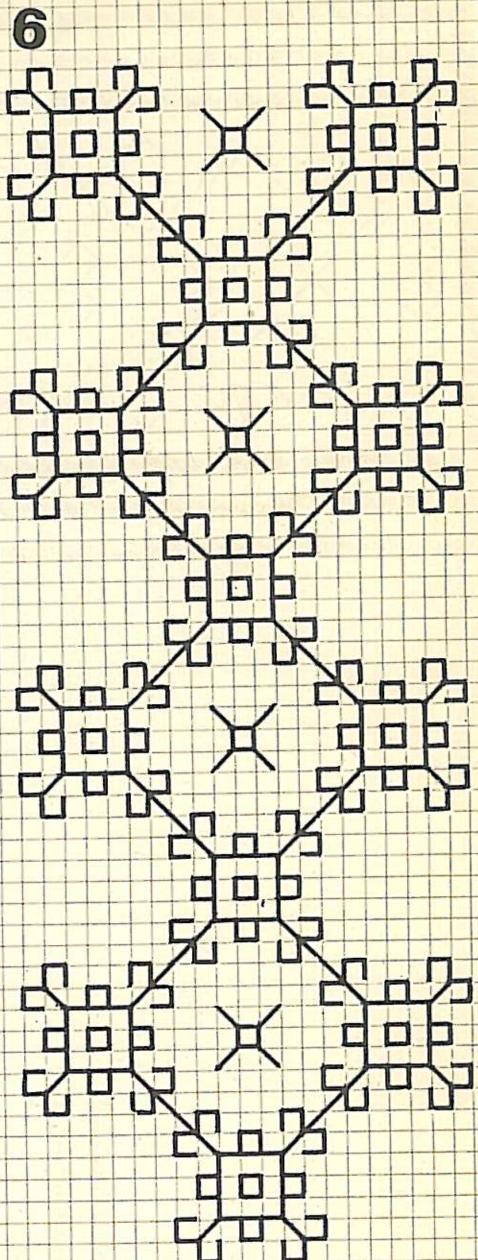
4

5

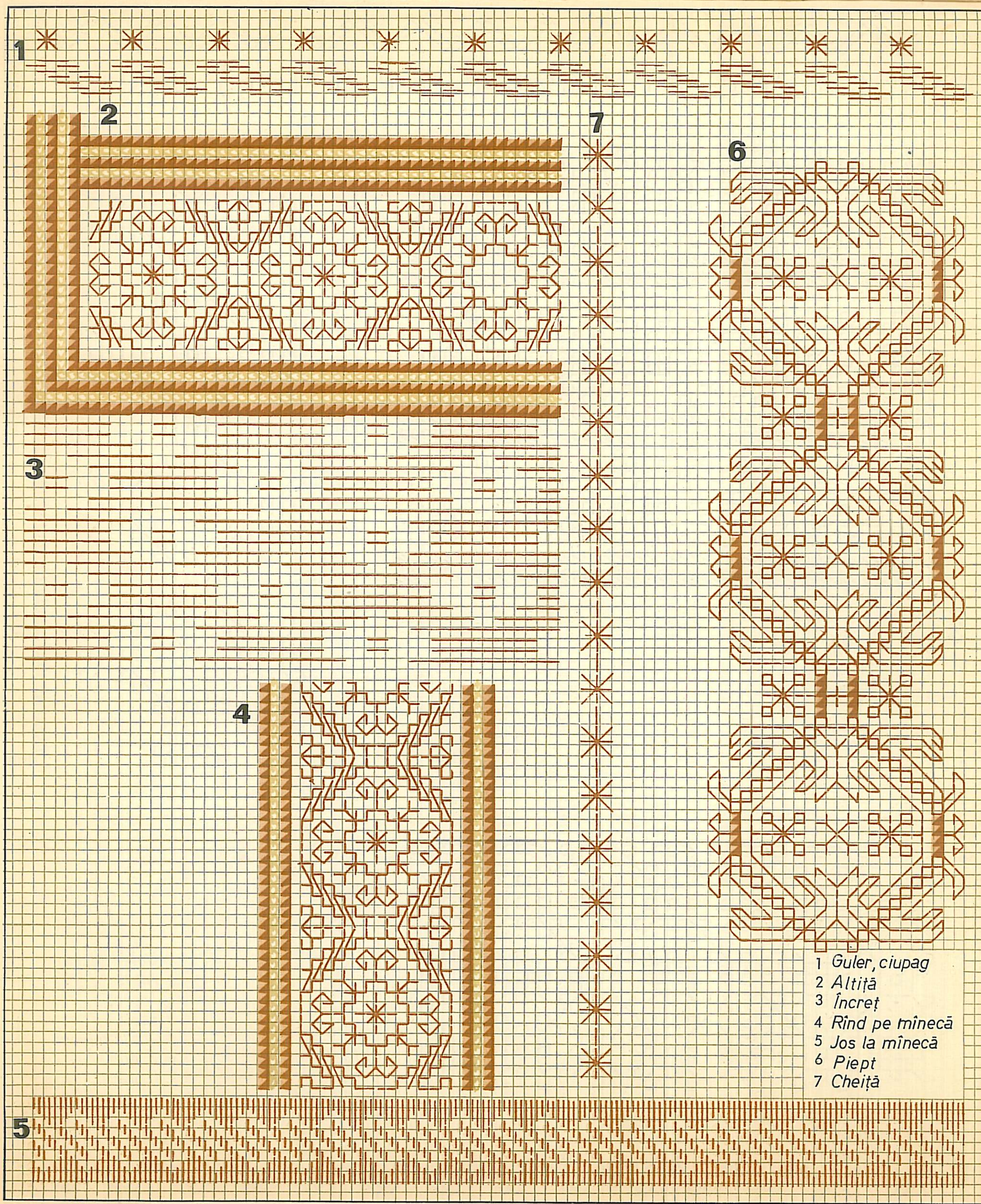
6

7

1 *Guler, încreț*
2 *Altiță*
3 *Încreț*
4 *Tabla*
5 *Jos la mînecă*
6 *Piept*
7 *Gură*

IA DE ROMANAȚI

1
2
3
4
5
6
7
1 Guler, ciupag
2 Altiță
3 Încreț
4 Rînd pe mînecă
5 Jos la mînecă
6 Piept
7 Cheiță

IA DE GORJ